

การดำเนินงานช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในการขอสัญชาติไทย
ของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี
กรณีศึกษา : พื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี

โดย

นางสาวรัตนา บุตรหมั่น

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร)
สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2557
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การดำเนินงานช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในการขอสัญชาติไทย
ของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี
กรณีศึกษา : พื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี

โดย

นางสาวรัตนา บุตรหมั่น

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร)

สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

AAT'S PROCEDURE OF HELPING THAI PEOPLE
WHO FAIL TO OBTAIN THAI CITIZENSHIP
CASE STUDY : PALAN SUB-DISTRICT, NATAN DISTRICT,
UBON RATCHATANI PROVINCE AREA

BY

MISS RATTANA BUTRAMAN

AN INDEPENDENT STUDY SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF GRADUATE DIPLOMA PROGRAM

(GRADUATE VOLUNTEER)

GRADUATE VOLUNTEER CENTRE

THAMMASAT UNIVERSITY

ACADEMIC YEAR 2014

COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร

การค้นคว้าอิสระ

ของ

นางสาวรติดา บุตรหมั่น

เรื่อง

การดำเนินงานช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในการขอสัญชาติไทย

ของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี

กรณีศึกษา : พื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร)

เมื่อ วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2558

ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ

(รองศาสตราจารย์ พันเอก ดร. ถวัลย์ ฤกษ์งาม)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

(รองศาสตราจารย์ ศุภรัตน์ รัตนมุขย์)

กรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ

(อาจารย์ ดร. สุรพล จรรยากุล)

ผู้อำนวยการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตติ มงคลชัยอรัญญา)

หัวข้อการค้นคว้าอิสระ	การดำเนินงานช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในการขอสัญชาติไทยของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ภูมิภาคศึกษา : พื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี
ชื่อผู้เขียน	นางสาวรัตนา บุตรหมั่น
ชื่อปริญญา	ประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร)
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	บัณฑิตอาสาสมัคร สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ	รองศาสตราจารย์ ศุภรัตน์ รัตนมุขย์
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การดำเนินงานช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในการขอสัญชาติไทยของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ภูมิภาคศึกษา : พื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี” นี้มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลาน (2) เพื่อศึกษาสาเหตุของการตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของคนไทยในพื้นที่ตำบลพะลาน (3) เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลาน และ (4) เพื่อศึกษาการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลานเกี่ยวกับการดำเนินการขอสัญชาติไทยของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้ศึกษาใช้วิธีการศึกษาผ่านการปฏิบัติงานสนามในฐานะอาสาสมัครของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี (Alliance Anti Traffic : AAT) จังหวัดอุบลราชธานี จากการทำหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาและประสานงานให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในการดำเนินการขอลงรายการสัญชาติไทยระหว่างเดือนธันวาคม-มิถุนายน 2558 ซึ่งข้อมูลจะได้มาจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสอบถามและพูดคุยกับคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลาน จำนวน

18 คน ที่ได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับการดำเนินการขอลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนราษฎรของ
รัฐไทยจากศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาพบว่า คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนไทย-ลาวตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง มีลักษณะเฉพาะที่สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 กลุ่มย่อย คือ (1) เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทยจากบิดาและมารดาที่เป็นผู้มีสัญชาติไทย (2) เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทยจากบิดาหรือมารดาซึ่งคนใดคนหนึ่งเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย ส่วนอีกคนเป็นคนลาว (3) เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศลาวจากบิดาและมารดาที่เป็นผู้มีสัญชาติไทย และ (4) เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศลาวจากบิดาหรือมารดาซึ่งคนใดคนหนึ่งเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย ส่วนอีกคนเป็นคนลาว โดยสาเหตุประการสำคัญที่ทำให้บุคคลเหล่านี้กลายเป็น “คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร” เกิดจากการไม่ได้ทำการแจ้งเกิดในระบบการทะเบียนราษฎรของรัฐไทย ทำให้ไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) ทั้งนี้เนื่องมาจากส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่คลอดโดยหมอตำแยในหมู่บ้าน หรือมารดาทำคลอดเองที่บ้าน ทำให้ไม่มีหลักฐานรับรองการเกิดจากสถานพยาบาล จึงทำให้มักถูกปฏิเสธจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่รับแจ้งเกิด ยิ่งไปกว่านั้น การเป็นบุคคลที่เกิดในประเทศลาว โดยบิดาและ/หรือมารดาหรือคนในครอบครัวไม่กลับมาดำเนินการแจ้งการเกิดในประเทศไทยเมื่อบุคคลคนนั้นเกิด และจากการเป็นบุคคลที่เกิดจากกรณีพ่อไทย-แม่ลาว หรือกรณีพ่อลาว-แม่ไทย คนกลุ่มนี้มักจะไม่มีความรู้หรือหลักฐานการเกิดอยู่แล้ว จึงทำให้นายทะเบียนอำเภอเลือกที่จะไม่ดำเนินการแจ้งเกิดหรือเพิ่มชื่อในทะเบียนราษฎรของรัฐไทยให้แก่บุคคลกลุ่มนี้ ทำให้คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรเหล่านี้ต้องเผชิญกับการถูกปฏิบัติเช่นคนต่างด้าว และที่สำคัญคือการใช้สิทธิในความเป็นคนสัญชาติไทยได้ ในมุมมองการทำงานของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี คิดเห็นว่าคนกลุ่มนี้เสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ามนุษย์ได้ง่ายที่สุด จึงได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรเกี่ยวกับการดำเนินการขอพิสูจน์สถานะบุคคลที่มีสัญชาติไทย โดยอาศัยอำนาจในการดำเนินงานจากกรอบนโยบายของหนังสือสั่งการ ที่ มท 0309.1/ว 15935 เรื่องโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

คำสำคัญ: คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร, พื้นที่ชายแดนไทย-ลาว, มูลนิธิพิทักษ์สตรี, สัญชาติไทย

กิตติกรรมประกาศ

การตัดสินใจก้าวเข้ามาสู่เส้นทางของการเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร ซึ่งเป็นเส้นทางสายหนึ่งในบันทึกการเดินทางของข้าพเจ้าที่เรียกว่า “เส้นทางแห่งความฝัน” ที่ข้าพเจ้าต้องการที่จะเติมเต็มให้เป็นความจริง ในระหว่างทางที่เดินบนถนนสายนี้ทำให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้ผู้คน และสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย ตามที่ข้าพเจ้าคาดหวังไว้ โดยในระหว่างทางเดินนั้นข้าพเจ้าต้องข้ามผ่านความรู้สึกท้อแท้ เหนื่อยล้า ผิดหวัง และความเหงา ที่บั่นทอนจิตใจของข้าพเจ้าจนเกือบจะหยุดเดิน และหันหลังกลับไม่คิดที่จะไปให้ถึงปลายทางแห่งฝันนี้ แต่ด้วยกำลังใจที่สำคัญจากคนรอบข้างที่พยายามให้กำลังใจและผลักดันให้ข้าพเจ้าสามารถเดินทางมาถึงปลายทางจนสามารถทำการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ได้สำเร็จ

ขอขอบพระคุณพ่อกับแม่ที่คอยให้กำลังใจ รับฟังเวลาที่ข้าพเจ้ารู้สึกแย่ ร้องไห้เสียใจ ไม่อยากเดินต่อไปบนเส้นทางนี้ และพยายามปลอบใจข้าพเจ้าตลอดเวลาว่าอดทนอีกไม่กี่วัน เดี่ยวมันก็จะจบแล้ว และต้องขอขอบคุณป้าหญิงเพื่อนสนิทที่คอยรับฟังปัญหาความทุกข์ใจตลอดระยะเวลา 7 เดือน

ขอขอบพระคุณพี่ๆ เจ้าหน้าที่ อาสาสมัคร และน้องแอมของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ที่ให้โอกาสข้าพเจ้าได้เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ครั้งสำคัญในชีวิต ครั้งหนึ่งในการเป็นอาสาสมัครที่ทำให้ข้าพเจ้าได้เข้าใจคำคมที่ว่า “การเรียนรู้ที่จะให้คนอื่นไม่ใช่เพราะเรามีเหลือมากมาย...แต่เรียนรู้ที่จะให้เพราะรู้ว่า...การไม่มีมันเป็นอย่างไรร ?” และคอยให้กำลังใจผลักดัน จนข้าพเจ้าสามารถปฏิบัติงานภาคสนามจนครบระยะเวลา 7 เดือนตามหลักสูตร ถึงแม้ว่าบางครั้งที่ข้าพเจ้ารู้สึกเหนื่อยมาก จึงแสดงการอแงเอาแต่ใจ และคิดถึงตัวเองมากเกินไป จนทำให้พี่เจ้าหน้าที่เกิดความรู้สึกผิดหวังในตัวข้าพเจ้า

ขอขอบคุณสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร คณาจารย์ประจำสำนักทุกท่าน ที่ถ่ายทอดความรู้ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการนำไปใช้ในระหว่างปฏิบัติงานภาคสนาม รวมทั้งบุคลากรของสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร นักวิชาการศึกษา พี่ต่วน พี่จ๊ีบ พี่ผึ้ง โดยเฉพาะพี่เล็ก ที่คอยเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ และช่วยเหลือให้ความสะดวกในทุกๆ เรื่องระหว่างทางเดินบนเส้นทางสายนี้

และที่สำคัญที่สุด การค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะสำเร็จไม่ได้เลย หากไม่ได้รับความเมตตากรุณาเป็นอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์ ศุภรัตน์ รัตนमुखย์ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ที่คอยให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง ตั้งแต่การเตรียมตัวก่อนลงพื้นที่การปฏิบัติงานสนาม และการปรับตัวใช้ชีวิตในพื้นที่ตลอดระยะเวลา 7 เดือน จนถึงการเขียนงานค้นคว้าอิสระฉบับนี้ให้ออกมาอย่างเสร็จสมบูรณ์ได้ในที่สุด รวมทั้งรองศาสตราจารย์ พันเอก ดร. ถวัลย์ ฤกษ์งาม และ อาจารย์ ดร. สุรพล จรรย์ยากุล ที่ได้ให้คำแนะนำในการเขียนการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ให้มีเนื้อหาที่สมบูรณ์มากที่สุด เพื่อที่จะได้มีประโยชน์ต่อผู้อ่านที่สนใจในประเด็นนี้ต่อไป

นางสาวรัตนา บุตรหมั่น

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(1)
กิตติกรรมประกาศ.....	(3)
สารบัญตาราง.....	(7)
สารบัญภาพ.....	(8)
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา.....	1
1.2 คำถามที่ใช้ในการศึกษา.....	4
1.3 วัตถุประสงค์.....	5
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	5
1.5 แหล่งข้อมูลในการศึกษา.....	6
1.6 วิธีการศึกษา.....	8
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
1.8 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง.....	9
1.8.1 แนวความคิดทั่วไปว่าด้วยสัญชาติ.....	9
1.8.2 กฎหมายว่าด้วยสัญชาติของไทย.....	12
1.8.3 หลักของการได้สัญชาติ.....	13
1.8.4 แนวคิดและหลักการของสิทธิมนุษยชน.....	16
1.8.5 สิทธิประโยชน์อันเกิดจากการได้รับสัญชาติไทย.....	19
1.9 คำนียามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา.....	20

บทที่ 2 สภาพทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา.....	22
2.1 สภาพพื้นที่โดยทั่วไป.....	22
2.2 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน.....	30
2.3 สภาพพื้นที่บริเวณชายแดน.....	37
2.4 ลักษณะทางประชากร.....	43
2.5 สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม.....	44
บทที่ 3 ผลการศึกษา.....	50
3.1 ลักษณะเฉพาะของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ศึกษา.....	50
3.1.1 นิยามคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของรัฐไทย.....	51
3.1.2 การจำแนกลักษณะของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ศึกษา..	53
3.2 สาเหตุการตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของคนไทยในพื้นที่ศึกษา.....	58
3.3 สภาพความเป็นอยู่ของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ศึกษา.....	61
3.4 การดำเนินงานช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในการขอ สัญชาติไทยของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี.....	62
3.4.1 มูลนิธิพิทักษ์สตรี.....	63
3.4.2 ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี.....	69
3.4.3 การดำเนินงานช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในการขอ สัญชาติไทย.....	72
3.4.4 กระบวนการดำเนินงานช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรใน การขอสัญชาติไทยในพื้นที่ศึกษา.....	74
3.4.5 ข้อค้นพบจากการดำเนินงานช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียน ราษฎรในการขอสัญชาติไทยในพื้นที่ศึกษา.....	88
บทที่ 4 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	89
4.1 บทสรุปผลการศึกษา.....	89
4.2 ข้อเสนอแนะ.....	92

รายการอ้างอิง.....	94
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2555 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม จนถึงปัจจุบัน).....	100
ภาคผนวก ข หนังสือที่ อบ 0018.1/ว 6253 เรื่อง โครงการตรวจสอบสารพันธุกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียน ราษฎร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ลงวันที่ 16 ตุลาคม 2557...	117
ภาคผนวก ค กระบวนการขอเข้ารับการพิสูจน์สถานะว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย วิธีการขอเพิ่มชื่อกรณีคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียน.....	124
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อบันทึกข้อมูลการให้ความช่วยเหลือด้านสัญชาติ ของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี.....	127
ประวัติผู้เขียน.....	136

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 รายชื่อผู้นำชุมชนของบ้านปากแซง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน.....	35
2.2 ข้อมูลนักเรียนโรงเรียนบ้านปากแซง ปีการศึกษา 2558.....	45
2.3 แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามระดับการศึกษาของหมู่บ้านปากแซง.....	46
2.4 การประกอบอาชีพของประชากรบ้านปากแซง ปี พ.ศ. 2558.....	47
2.5 ปฏิทินการผลิต.....	48
3.1 สรุปจำนวนคนตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ชายแดนจังหวัดอุบลราชธานี.....	76
3.2 แสดงประเภทการตรวจความสัมพันธ์ทางสายเลือดโดยการตรวจพิสูจน์ สารพันธุกรรม (ดีเอ็นเอ).....	81

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงตำแหน่งที่ตั้งจังหวัดอุบลราชธานีในแผนที่ประเทศไทย.....	23
2.2 แสดงตำแหน่งที่ตั้งอำเภอนาตาล และอาณาเขตติดต่อกับ สปป.ลาว และกัมพูชา.....	24
2.3 แสดงอาณาเขตของตำบลในอำเภอนาตาล.....	26
2.4 แสดงอาณาเขตของหมู่บ้าน.....	27
2.5 สระน้ำโบราณในหมู่บ้านปากแซง.....	32
2.6 พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ วัดพระโต บ้านปากแซง.....	32
2.7 แสดงหมู่บ้านริมแม่น้ำโขงของตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี.....	38
2.8 แผนที่แสดงจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรน.....	39
2.9 แผนที่แสดงเขตพื้นที่รับผิดชอบด้านศุลกากรเขมราฐ.....	40
2.10 แสดงจุดผ่านแดนถาวรบ้านปากแซง.....	41
2.11 ท่าเรือบ้านปากแซง.....	42
2.12 แผนที่หมู่บ้านปากแซง.....	45
3.1 แสดงพื้นที่การทำงานของมูลนิธิพิทักษ์สตรี.....	65
3.2 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรีในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	71
3.3 แสดงตัวอย่างคำร้องเกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร (ท.ร.31).....	87

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

ปัจจุบันในประเทศไทยมีประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชนประการหนึ่งที่ยังคงร้ายแรงอยู่มากในสังคมไทย ก็คือ “ปัญหาเรื่องบุคคลไร้สถานะทางกฎหมาย” ที่หมายรวมถึงบุคคลที่เป็นแรงงานข้ามชาติ คนลักลอบเข้าเมือง คนไร้สัญชาติ คนตกหล่นทางทะเบียนราษฎร คนไทยพลัดถิ่น และคนที่ไม่มียุติธรรมใดในโลกยอมรับเป็นคนชาติตน¹ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า จำนวนคนกลุ่มนี้ยังมีจำนวนมาก แม้ว่าประเทศไทยจะยอมรับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) มาตั้งแต่ พ.ศ. 2491 ในข้อ 6 ที่รับรองว่า ทุกๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายในทุกสถานที่ และข้อ 15 ที่รับรองว่า (1) บุคคลมีสิทธิในการถือสัญชาติ (2) การถอนสัญชาติโดยพลการ หรือการปฏิเสธสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติของบุคคลใดนั้นจะกระทำมิได้ หรือแม้ว่าประเทศไทยจะเป็นภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางการเมืองและสิทธิทางแพ่ง พ.ศ. 2509 ซึ่งข้อ 14 (3) ยอมรับว่า เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับสัญชาติ ก็ตาม

ผลพวงจากการเข้าสู่ยุคที่รัฐทุกรัฐขีดเส้นแบ่งพื้นที่ แบ่งมนุษย์ แบ่งวัฒนธรรม ออกเป็นส่วนๆ แล้วแยกประชาชนที่เคยไปมาหาสู่เป็นพี่เป็นน้องกันด้วยพรมแดนเดียวกันของวัฒนธรรม ในวันหนึ่งรัฐแต่ละรัฐก็ออกกฎหมายขีดเส้นแบ่งให้ประชาชนอยู่ภายใต้การคุ้มครองของตนเพื่อการเอื้อประโยชน์ของสิทธิและสวัสดิการต่างๆ แก่ประชาชนพลเมืองของตน แต่ยังคงมีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งบนผืนแผ่นดินนี้ที่ดำเนินวิถีชีวิตมานานนับสิบปี ร้อยปี ที่ต้องตกสำรวจ ไม่มีสถานะใดๆ เลยในประเทศไทย² คนกลุ่มนี้จึงกลายเป็นบุคคลที่ “ไร้รัฐ” และ “ไร้สัญชาติ” หมายความว่า หาได้มีรัฐเจ้าของตัวบุคคล (Personal State) ไม่ว่าจะป็นรัฐเจ้าของภูมิลำเนาหรือรัฐเจ้าของสัญชาติก็ตาม เพราะเมื่อบุคคล

¹ สุชาดา ทวีสิทธิ์ และ สุรสม กฤษณะจุฑะ, *ภาวะไร้สัญชาติ-ไร้รัฐ ชายแดนอีสาน คนลาวอพยพ* (อุบลราชธานี : ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2555), น.16.

² ชลิต ชีซ่าง และคณะ, *โครงการวิจัยการสำรวจคนไร้สัญชาติและคนชายขอบในจังหวัดกาญจนบุรี* (กาญจนบุรี : สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2551), น.1.

ยังไม่มีแม้แต่รัฐที่จะรับรองตัวตนว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายแล้ว “คนไร้ตัวตน” เหล่านั้นจะมีรัฐเจ้าของตัวบุคคลที่ให้สิทธิอาศัย หรือ ให้สัญชาติได้อย่างไรกัน³

การเป็นบุคคลที่ตกอยู่ในภาวะไม่มีสถานะบุคคลตามกฎหมายของประเทศใดเลย แม้แต่สถานะบุคคลที่ชอบด้วยกฎหมายไทย ก็จะถูกมองว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นปัญหาสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศ มีผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ด้วยเหตุที่ความมั่นคงแห่งชาติในมิติใหม่ได้ให้ความสำคัญกับความมั่นคงของประชาชนมากกว่าเดิมที่เน้นเพียงความมั่นคงของรัฐเท่านั้น ซึ่งแนวคิดนี้ได้สอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงให้ความสำคัญกับความมั่นคงของประชาชนมาโดยตลอด และทรงมีพระราชประสงค์ให้ผู้เกี่ยวข้องเร่งแก้ไขปัญหาดังที่ทรงมีพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะรัฐมนตรีที่เข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณตน เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ตอนหนึ่งว่า

ปัญหาที่รัฐบาลจะเผชิญคือ ประชาชนที่อยู่ในประเทศ เขามีมานานแล้ว แต่ก็ไม่เป็นคนไทยคือ เขาไม่ถือว่าเป็นคนไทยที่แท้จริง เขาอยู่และเกิดในเมืองไทย แต่ก็ไม่ได้รับประโยชน์ของความเป็นไทย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติเหมือนกัน เพราะว่าถ้าหากว่า มีคนที่อยู่ในเมืองไทย แล้วก็มีความน้อยใจมาก ไม่มีใครเอาใจใส่ก็จะทำให้ความมั่นคงของประเทศด้อยไป⁴

รัฐบาลไทยในปัจจุบันก็ดูจะตระหนักในความจำเป็นที่จะแก้ไขปัญหาร่องบุคคลไร้สถานะทางกฎหมายในประเทศไทย แต่ส่วนใหญ่แล้วพบว่า ความสนใจในประเด็นดังกล่าว มักเน้นไปที่ชนกลุ่มน้อยหรือคนบนพื้นที่สูงในภาคเหนือ ตลอดจนกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ระหว่างชายแดนประเทศไทยและประเทศพม่าตลอดแนวลุ่มน้ำสาละวิน ในขณะที่การรับรู้ของสังคมไทยถึงการดำรงอยู่ของบุคคลไร้สถานะทางกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีอยู่น้อยมาก หรือแทบจะไม่มี การกล่าวถึงเลยก็ว่าได้ จนกระทั่งทำให้เข้าใจกันโดยทั่วไปว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่มีคนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ

³ ชลฤทัย แก้วรุ่งเรือง, “คนไร้เอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลในรัฐไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น.3.

⁴ สรินยา กิจประยูร และชุตติ งามอรุณเลิศ, “โครงการศึกษาวิจัยเพื่อแก้ปัญหาสังคมไทย เรื่องความมั่นคงแห่งชาติกับความมั่นคงของประชาชนที่อาศัยในประเทศไทย: กรณีต้นแบบ ชาวถิ่นและถิ่นในหมู่บ้านหมันขาว จังหวัดเลย หมู่บ้านนาสะอั่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ และหมู่บ้านน้ำเป้อย จังหวัดพะเยา,” ห้องเรียนอาจารย์แหวน, http://www.archanwell.org/autopage/show_page.php?t=10&_id=4&d_id=1 (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2558).

อาศัยอยู่ ทั้งที่โดยข้อเท็จจริงพบว่า พื้นที่แถบนี้มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่ทั่วไปทั้งในบริเวณชายแดนและที่ไม่ใช่พื้นที่ชายแดน

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นจังหวัดสำคัญจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยที่ประสบปัญหาเรื่องบุคคลไร้สถานะทางกฎหมาย พบว่า ในจังหวัดอุบลราชธานีมีคนไทยไร้รัฐไร้สัญชาติอาศัยตั้งบ้านเรือนเป็นหลักแหล่งประมาณ 1-1.5 หมื่นคน หรืออาจมากกว่านี้⁵ โดยบุคคลเหล่านี้จะตกอยู่ในสถานะดังกล่าวด้วยเหตุผลและเงื่อนไขที่แตกต่างกันออกไป โดยที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้าน และมีลูกหลานที่เกิดในประเทศ ขณะที่อีกจำนวนหนึ่งเป็นผู้ที่เข้ามาแต่งงานอยู่กินกับบุคคลสัญชาติไทย และลูกหลานของบุคคลสัญชาติไทยดังกล่าวก็จะตกหล่นทางทะเบียนราษฎร

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันคนไทยไร้รัฐไร้สัญชาติในจังหวัดอุบลราชธานีส่วนใหญ่ได้เข้ารับการจัดทำทะเบียนประวัติแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ คือ ลาว กัมพูชา และพม่า (มี ท.ร.38/1)⁶ ซึ่งมีฐานะเป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตให้อาศัยชั่วคราวรอการส่งกลับ ขณะที่อีกส่วนหนึ่งเป็นผู้ถือบัตรลาวอพยพ (หรือบัตรประจำตัวบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย กลุ่มลาวอพยพ) และบัตรประจำตัวผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียน รวมทั้งยังมีผู้ไม่มีเอกสารทางทะเบียนราษฎรจำนวนหนึ่งด้วย แต่อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในระดับพื้นที่ยังมีความคืบหน้าน้อยมาก ในขณะเดียวกันนโยบายสำหรับการจัดการปัญหาคนไทยไร้รัฐไร้สัญชาติหลายประการก็ยังไม่ได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ซึ่งอาจส่งผลให้ปัญหาของคนไร้รัฐไร้สัญชาติในจังหวัดอุบลราชธานีทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น

ในฐานะที่ผู้ศึกษาได้มีโอกาสลงพื้นที่ปฏิบัติงานสนาม ณ ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรีจังหวัดอุบลราชธานี และได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นอาสาสมัครให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาสถานะบุคคลทางกฎหมาย ในที่นี้หมายถึงเฉพาะ “คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร” เกี่ยวกับการดำเนินการขอสัญชาติไทย ในเขตพื้นที่แนวตะเข็บชายแดนไทย-ลาว คือ ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ยังคงมีบุคคลเหล่านี้กระจุกตัวอยู่ในหลายหมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่บ้านริมฝั่งแม่น้ำโขงที่มีท่าเรือด่านประเพณีหรือช่องทางธรรมชาติ ซึ่งทั้งคนไทยและคนลาวสามารถเดินทางข้ามฝั่ง

⁵ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, คณะรัฐศาสตร์, “คนไทยไร้รัฐไร้สัญชาติ: สถานะ สิทธิ และแนวทางการแก้ปัญหา,” ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง, <http://main.la.ubu.ac.th/mssrc/index.php/conferences> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2558).

⁶ ท.ร. 38/1 คือ เอกสารที่ทางราชการออกให้กับแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติที่ลักลอบหนีเข้ามาอย่างผิดกฎหมาย มีเลข 13 หลักขึ้นต้นด้วยเลข 00

ไปมาโดยไม่ต้องมีการแสดงเอกสารหลักฐานแสดงตนว่าเป็นบุคคลสัญชาติใด ส่งผลให้คนลาวสามารถอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานปลูกสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยอย่างถาวรและประกอบอาชีพทำมาหากินอยู่ฝั่งไทย และได้แต่งงานกับคนสัญชาติไทยจึงมีบุตรด้วยกัน หรือในกรณีที่คนไทยไปอาศัยและทำมาหากินอยู่ฝั่งลาว เมื่อมีบุตรก็ไม่ได้กลับมาแจ้งเกิดให้แก่บุตรที่ประเทศไทย ทำให้บุตรที่เกิดมานั้นโดยส่วนใหญ่กลายเป็น “คนสัญชาติไทยที่ตกหล่นจากทะเบียนราษฎร” นั่นเอง

จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานในด้านต่างๆ ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตได้ โดยปัญหาสิทธิของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทย คือ การไม่ได้รับสิทธิอันจำเป็นต่อการรักษาไว้ซึ่งสิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้แก่ (1) สิทธิในการรับรองความเป็นบุคคลตามกฎหมาย คือ สิทธิที่จะได้รับการจดทะเบียนการเกิด และสิทธิที่จะมีชื่อในทะเบียนราษฎร (2) สิทธิในการก่อตั้งครอบครัวตามกฎหมาย (3) สิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาล (4) สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ (5) สิทธิในการประกอบอาชีพ⁷

เนื่องด้วยเป้าหมายการทำงานของมูลนิธิพิทักษ์สตรี คือ การมุ่งเน้นที่จะขจัดการแสวงหาประโยชน์ทางเพศและการค้ามนุษย์ จึงได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี ณ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่เสี่ยงภัยต่อการล่อลวงเหยื่อค้ามนุษย์สูง จากการเล็งเห็นว่ากลุ่มบุคคลที่ไร้สถานะทางกฎหมายคือกลุ่มเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ามนุษย์ได้ง่ายที่สุด ส่งผลให้ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี จึงดำเนินการกิจหลักให้ความสำคัญต่อการให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนตกหล่นทางทะเบียนราษฎรเหล่านี้ให้ได้รับสัญชาติไทยด้วยเหตุดังกล่าว หากเราเข้าใจถึงลักษณะเฉพาะ สาเหตุและสภาพความเป็นอยู่ที่ทำให้คนไทยกลุ่มนี้กลายเป็นคนตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของรัฐไทย ก็จะส่งผลให้การดำเนินงานให้ความช่วยเหลือแก่คนไทยกลุ่มนี้ของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ได้รับสัญชาติไทยและเป็นคนที่มีความสัญชาติไทยอย่างแท้จริง

1.2 คำถามที่ใช้ในการศึกษา

1.2.1 คำถามหลัก

การดำเนินงานให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี เกี่ยวกับการดำเนินการขอสัญชาติไทยของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี เป็นอย่างไร

⁷ นายชลิต ชีซ่าง และคณะ, *อ้างแล้ว เชียงธรรมที่ 2*, น.2-3.

1.2.2 คำถามย่อย

- 1) คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลานมีลักษณะเฉพาะอย่างไร
- 2) สาเหตุของการตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของคนไทยในพื้นที่ตำบลพะลานเกิดขึ้นได้อย่างไร
- 3) สภาพความเป็นอยู่ของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลานเป็นอย่างไร
- 4) การดำเนินงานช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลานเกี่ยวกับการดำเนินการขอสัญชาติไทยของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

- 1.3.1 เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลาน
- 1.3.2 เพื่อศึกษาสาเหตุของการตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของคนไทยในพื้นที่ตำบลพะลาน
- 1.3.3 เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลาน
- 1.3.4 เพื่อศึกษาการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลานเกี่ยวกับการดำเนินการขอสัญชาติไทยของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการศึกษา เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีกรอบการวิเคราะห์ที่ชัดเจน โดยแบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มุ่งศึกษาเฉพาะ “กลุ่มคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร” ในพื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี โดยจะทำการศึกษาลักษณะเฉพาะ

ของคนกลุ่มนี้จากการนิยามของรัฐไทย และจากการจำแนกลักษณะด้วยหลักการได้สัญชาติไทยตามกฎหมายสัญชาติของรัฐไทย และศึกษาสาเหตุจากตัวบุคคลว่าเหตุใดจึงกลายเป็นคนตกหล่นทางทะเบียนราษฎร รวมไปถึงสภาพความเป็นอยู่จากการตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย จากภาวะการณดังกล่าวศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ได้เข้าไปดำเนินการให้ความช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่กลุ่มคนกลุ่มนี้ด้วยวิธีการอย่างไร

1.4.2 ขอบเขตพื้นที่

หมู่บ้านที่มีคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรและติดต่อเข้ามาขอรับความช่วยเหลือจากศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี กรณีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการขอสัญชาติไทย ในเขตพื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี

1.4.3 ขอบเขตเวลา

ศึกษาตั้งแต่การเริ่มดำเนินงานให้ความช่วยเหลือด้านสัญชาติแก่คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556–2558 โดยที่ผู้ศึกษาเริ่มเก็บข้อมูลการศึกษาค้นคว้าอิสระตั้งแต่เดือนธันวาคม 2557–มิถุนายน 2558 รวมเป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 7 เดือน

1.5 แหล่งข้อมูลในการศึกษา

แหล่งที่มาของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1.5.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งประกอบด้วย

1) เจ้าของปัญหา ซึ่งเป็นคนไทยที่ตกหล่นจากระบบการทะเบียนราษฎร และบุคคลในครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดของเจ้าของปัญหาในพื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับการดำเนินการขอสัญชาติไทยจากศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี

2) เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี

3) ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านที่มีคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี

4) เจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ ปลัดอำเภอฟายทะเบียนและบัตรอำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี

นอกจากนี้ ในการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ในการขอสัญชาติไทยในครั้งนี้ ทางศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินงานโดยใช้เอกสารราชการ คือ หนังสือสั่งการที่ อบ 0018.1/ว 16253 เรื่อง โครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ลงวันที่ 16 ตุลาคม 2557 ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และกฎหมายสัญชาติ จากพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม จนถึงปัจจุบัน บางมาตราที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน รวมทั้งระเบียบวิธีปฏิบัติงานทะเบียนราษฎร ในแนวทางการขอเพิ่มชื่อกรณีคนไทยตกหล่นทางทะเบียน เฉพาะหลักที่ใช้กับกรณีบุคคลทั่วไป ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2535 เท่านั้น

1.5.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source)

ในการศึกษาค้นคว้าได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ ได้แก่

1) ข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านปากแซง ได้ทำการศึกษาจากหนังสือประวัติพระเจ้าใหญ่องค์โต วัดพระโต บ้านปากแซง ของวาทีน เกตุงาม และเอกสารจากองค์การบริหารส่วนตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี และชุดพัฒนาสัมพันธ์มวลชนที่ 2206 กอ.รมน. ภาค 2 สย.2 และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี

2) ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรและการดำเนินงานช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ได้ทำการศึกษาจากเอกสารการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี

3) ข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้ทำการศึกษาจากหนังสือ เอกสารรายงานผลการวิจัยและวิทยานิพนธ์ ได้แก่ หนังสือเรื่องภาวะไร้สัญชาติ-ไร้รัฐ ชายแดนอีสาน คนลาวอพยพ เขียนโดย สุชาติ ทวีสิทธิ์ และหนังสือเรื่องคลังสมองเพื่อคนไร้สัญชาติ : รวมองค์ความรู้สำหรับการจัดการปัญหาด้านสถานะและสิทธิของบุคคล ซึ่งเป็นคู่มือสถานะและสิทธิของบุคคลผู้ประสบปัญหาด้านสถานะบุคคล จัดทำโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านชนชาติ ผู้ไร้สัญชาติ แรงงานข้ามชาติและผู้พลัดถิ่น สภานายความ และรายงานผลการวิจัยจากโครงการวิจัยเรื่องแนวทางและกลไกการแก้ไขปัญหาของความทับซ้อน/กำกวมระหว่างคนไร้รัฐกับแรงงานต่างด้าวสัญชาติลาว : กรณีศึกษาพื้นที่อำเภอบุณศรี จังหวัดอุบลราชธานี ทำการวิจัยโดยคณะผู้วิจัยของจันทร์ ณะวัฒนาวงศ์ รวมทั้งวิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง คนไร้เอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลในรัฐไทย ของชลฤทัย แก้วรุ่งเรือง

1.6 วิธีการศึกษา

ในการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ จะทำการศึกษาด้วยกระบวนการวิธีใน 3 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 การศึกษาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ตัวบุคคล ประกอบด้วย

1) การสัมภาษณ์เจ้าของปัญหา หรือคนตกหล่นทางทะเบียนราษฎรที่ขอสัญชาติไทย และบุคคลในครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดของบุคคลดังกล่าว โดยใช้แบบสอบถามบันทึกข้อมูลการให้ความช่วยเหลือด้านสัญชาติของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งองค์กรใช้ในการสำรวจรวบรวมข้อมูลเพื่อรับทราบถึงประวัติส่วนตัวของเจ้าของปัญหา ภูมิหลังครอบครัว สาเหตุที่ตกหล่นทางทะเบียน ลำดับชั้นเครือญาติ และข้อมูลอื่นๆ ของเจ้าของปัญหาที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์และให้ความช่วยเหลือด้านสถานะบุคคลทางกฎหมายแก่บุคคลดังกล่าวได้ตามสถานะบุคคลทางกฎหมายของประเทศไทยที่ควรจะได้รับและถูกต้อง

ส่วนในข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติ และการดำเนินงานช่วยเหลือกลุ่มคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิให้แก่กลุ่มคนดังกล่าว ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์จากบุคคลดังต่อไปนี้

2) การสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านที่มีคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรอาศัยอยู่

3) การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี

4) การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จากสำนักทะเบียนอำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี

ลักษณะที่ 2 การศึกษาผ่านการปฏิบัติงานสนาม (Field Study) และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) จากการที่ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ปฏิบัติงานสนามในโครงการมูลนิธิพิทักษ์สตรี ของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี โดยผู้ศึกษาได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครให้คำแนะนำ ปรีกษา และประสานงานให้ความช่วยเหลือในการดำเนินการขอสัญชาติไทยแก่คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ในเขตพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย คือ ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี

ลักษณะที่ 3 การศึกษาผ่านการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จะทำการศึกษาเอกสารใน 2 ระดับ คือ

การศึกษาเอกสารในระดับปฐมภูมิ (Primary Source) เป็นการศึกษาจากหนังสือสั่งการ จากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย กฎหมายสัญชาติ และระเบียบวิธีปฏิบัติงานทะเบียนราษฎร ที่เกี่ยวข้อง ดังที่กล่าวไว้แล้วในข้อ 1.5.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาเอกสารในระดับทุติยภูมิ (Secondary Source) เป็นการศึกษาจากหนังสือ รายงานผลการวิจัย และวิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมา สถานการณ์และปัญหาของคนไทยที่ตกหล่นจากระบบการทะเบียนราษฎรไทย โดยเฉพาะในแง่มุมทางด้านประวัติศาสตร์ของประเทศไทย บริบททางนโยบายและการเมืองของการสร้างชาติ สิทธิมนุษยชน และอื่นๆ ตลอดจนแนวคิด ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะของผู้ที่ได้ทำการศึกษาหรือได้แสดงแนวคิด ข้อเสนอแนะไว้ในงานเขียนต่างๆ ในรูปแบบเอกสารและรูปแบบการสื่อสารอื่นๆ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทำให้เกิดความเข้าใจในลักษณะเฉพาะของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลาน

1.7.2 ทำให้เกิดความเข้าใจถึงสาเหตุที่ทำให้คนไทยจำนวนหนึ่งในพื้นที่ตำบลพะลานต้องตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของรัฐไทย

1.7.3 ทำให้เกิดความเข้าใจต่อสภาพความเป็นอยู่ของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลานที่ส่งผลให้กลุ่มคนกลุ่มนี้ขอเข้ารับการพิสูจน์สถานะว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย

1.7.4 ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลานเกี่ยวกับการดำเนินการขอสัญชาติไทยของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี

1.8 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

1.8.1 แนวความคิดทั่วไปว่าด้วยสัญชาติ

คำว่า “สัญชาติ” ในภาษาไทยเป็นคำที่แปลมาจาก Nationality ในภาษาอังกฤษนั้น สมชาย ปรีชาศิลปกุล ได้อธิบายไว้ว่า คำๆ นี้ใช้ได้ทั้งสองความหมายคือความหมายในทางวัฒนธรรมและความหมายในทางกฎหมาย โดยความหมายในทางวัฒนธรรม หมายถึง สมาชิกของรัฐซึ่งผูกพันกันโดยภาษา ชาติพันธุ์ ศาสนา เป็นต้น โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงสถานะความเป็นพลเมือง ถิ่นที่อยู่ หรือสัญชาติ ในทางกฎหมาย อย่างเช่นเมื่อเอ่ยถึงความเป็นไทย (Thai Nationality) จึงไม่ใช่หมายถึงเฉพาะ

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเท่านั้น หากยังรวมถึงประชาชนไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศอื่นด้วย ส่วนความหมายในทางกฎหมายจะมีความหมายเฉพาะถึงสัญชาติที่เป็นความผูกพันระหว่างบุคคลนั้น สังกัดอยู่กับรัฐใด ซึ่งเป็นการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายแยกออกจากการใช้ในความหมายทางวัฒนธรรม และการถือสัญชาติของบุคคลในรัฐแห่งใดแห่งหนึ่งจะมีผลต่อการที่รัฐนั้นสามารถใช้อำนาจในทางกฎหมายแก่บุคคลดังกล่าว ในทางกลับกันบุคคลผู้ถือสัญชาติของรัฐก็มีสิทธิในด้านต่างๆ เช่นเดียวกับ บุคคลอื่นซึ่งถือสัญชาติของรัฐนั้น และหากไม่ใช่บุคคลผู้ถือสัญชาติของรัฐนั้นก็จะไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิที่ แตกต่างกันออกไป⁸

ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ คำว่า “สัญชาติ” ไม่ได้มีการนิยามความหมายไว้ แต่ได้มีการนิยามศัพท์คำนี้ไว้แทน ดังที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ทวีสิทธิ์ ได้เขียนไว้ในหนังสือ ภาวะไร้สัญชาติ-ไร้รัฐ ชายแดนอีสาน คนลาวอพยพ ว่า “นิยามศัพท์คำนี้ที่นำมาพิจารณา มีอยู่ 2 ความหมาย คือ ความหมายแรก สัญชาติ หมายถึงสภาพหรือสถานะของบุคคลตามบทบัญญัติแห่ง กฎหมายภายในของแต่ละประเทศซึ่งอาจมีหลักเกณฑ์ที่กว้างขวางหรือรัดกุมแตกต่างกันไปอันเป็น ผลมาจากสาเหตุที่ว่า แต่ละประเทศย่อมมีลักษณะแตกต่างกันทางจารีตประเพณี ประวัติศาสตร์ ตลอดจนเหตุผลทางด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเมือง และความหมายที่สอง สัญชาติ หมายถึง สิ่งผูกพันทางการเมืองและจิตใจอันมีลักษณะผูกมัดบุคคลไว้กับรัฐใดรัฐหนึ่ง”⁹

ส่วน รองศาสตราจารย์ ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร ให้ความหมายว่า “สัญชาติเป็นถ้อยคำทางกฎหมายซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ในทางกฎหมายระหว่างปัจเจกชนคนหนึ่ง กับรัฐฯ หนึ่ง ในลักษณะที่ปัจเจกชนตกอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยในทางบุคคลของรัฐนั้น”¹⁰

ในทำนองเดียวกัน ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ให้ความหมายว่า สัญชาติ คือ เครื่องมือผูกมัดบุคคลไว้กับประเทศในทางกฎหมาย เป็นเหตุให้บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ต่อประเทศที่ บุคคลมีสัญชาติ การที่จะให้สัญชาติแก่บุคคลนั้นย่อมจะเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้¹¹

⁸ สมชาย ปรีชาศิลป์กุล, *ชายขอบนิติศาสตร์* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548), น.13-14.

⁹ สุชาติ ทวีสิทธิ์ และ สุรสม กฤษณธัญชะ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*, น.23.

¹⁰ พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, *คำอธิบายกฎหมายสัญชาติไทย ภายใต้ พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งถูกแก้ไขโดย พ.ร.บ. สัญชาติ (ฉบับที่ 2 และ 3) พ.ศ. 2535*, พิมพ์ครั้งที่ 3, [แก้ไขและเพิ่มเติม] (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2544), น.23.

¹¹ หยุด แสงอุทัย, *คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลว่าด้วยการขัดกันแห่ง กฎหมาย กฎหมายสัญชาติ พร้อมด้วยพระราชบัญญัติสัญชาติพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่ง กฎหมาย*, พิมพ์ครั้งที่ 11, แก้ไขและเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), น.137.

จากการนิยามและให้ความหมายของสัญชาติที่กล่าวมาข้างต้นจึงเห็นได้ว่า องค์ประกอบของความหมายสัญชาติมีความใกล้เคียงกันซึ่งจะประกอบด้วย บุคคล รัฐ ความผูกพัน หรือความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและบุคคล และผลของความสัมพันธ์นั้น การให้ความหมายที่แตกต่างกัน ในรายละเอียดขึ้นอยู่กับว่าจะให้น้ำหนักการมองสัญชาติในส่วนขององค์ประกอบใด เช่น การให้น้ำหนักการมองในส่วนของรัฐ โดยมองว่าสัญชาติเป็นเครื่องมือของรัฐ การให้น้ำหนักการมองในส่วนของความผูกพันระหว่างรัฐและบุคคล โดยมองว่าสัญชาติเป็นสื่อเชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับรัฐ ส่วนในการค้นคว้าอิสระนี้จะให้น้ำหนักการมองในส่วนของบุคคล โดยมองว่าสัญชาติเป็นสถานะทางกฎหมายของบุคคลที่แสดงว่าเป็นพลเมืองของรัฐใดรัฐหนึ่ง ซึ่งถูกรับรองโดยกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของรัฐนั้น¹²

ดังนั้น สัญชาติจึงเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกรัฐกับรัฐ โดยเงื่อนไขการได้สัญชาติตามกฎหมายนั้นสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดอยู่กับโครงสร้างทางการเมืองของแต่ละประเทศ¹³ ทำให้เกณฑ์สำหรับการได้สัญชาติในแต่ละประเทศนั้นมีความแตกต่างกันในรายละเอียด โดยรัฐเป็นผู้กำหนดรับรองโดยตราออกมาเป็นกฎหมาย การที่รัฐใดจะยอมรับใครเข้าเป็นสมาชิกก็ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ของรัฐนั้นกำหนดขึ้นโดยคำนึงถึงความใกล้ชิดความผูกพันที่บุคคลนั้นมีต่อรัฐเจ้าของสัญชาติมากกว่ารัฐอื่นใด เป็นเหตุเป็นผลในการสนับสนุนหลักสากลที่ว่า “การได้หรือไม่ได้สัญชาติเป็นไปตามกฎหมายภายในของแต่ละรัฐ”¹⁴ และผลแห่งความผูกพันนี้ทำให้บุคคลนั้นเกิดภาระหน้าที่ที่จะมีต่อรัฐในฐานะเป็นคนชาติ และในขณะเดียวกันรัฐก็มีสิทธิที่จะปกป้องคุ้มครองบุคคลนั้น หากบุคคลนั้นได้รับความเสียหายจากการกระทำของรัฐอื่นโดยเป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ¹⁵

สัญชาติจึงเป็นตัวแสดงให้ทราบว่า บุคคลคนหนึ่งนั้นตกอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐใด และจะต้องใช้กฎหมายของประเทศใดเป็นหลักในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลคนนั้น¹⁶

¹² เรวัด เกลียวศิลป์, “สิทธิการได้มาซึ่งสัญชาติ: ศึกษาปัญหาการจำกัดสิทธิของบุคคลในการได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), น.8.

¹³ จินตนา เมืองแมน, “ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดว่าด้วยความเป็นพลเมืองและสัญชาติในพระราชบัญญัติสัญชาติกับการผลิตสร้างคนไร้สัญชาติในรัฐไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), น.19.

¹⁴ เรวัด เกลียวศิลป์, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 12*, น.7.

¹⁵ ชุมพร ปัจจุสานนท์, *กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล สัญชาติ (ภาค 1)* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2546), น.1.

1.8.2 กฎหมายว่าด้วยสัญชาติของไทย

การมีสัญชาติไทยนั้นมีความสำคัญโดยตรงต่อการได้รับความคุ้มครองจากรัฐเจ้าของสัญชาติ และส่งผลโดยตรงต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพประเภทต่างๆ เนื่องจากหากเป็นคนต่างด้าว สิทธิมักจะถูกจำกัด เช่น การทำงาน การเดินทาง การรับสวัสดิการของรัฐ เป็นต้น

การกำหนดความมีสัญชาติของประเทศไทยนั้น โดยหลักจะกำหนดตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ ซึ่งนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายดังกล่าว 4 ฉบับ (ไม่นับรวมฉบับแก้ไขเปลี่ยนแปลงและกฎหมายจารีตประเพณี) คือ

1. มุลินิติธรรมประเพณี (กฎหมายจารีตประเพณี)
2. พระราชบัญญัติแปลงชาติ ร.ศ.130 พ.ศ. 2454
3. พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2456 บังคับใช้ 10 เมษายน พ.ศ. 2456
4. พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495 บังคับใช้ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495
 - พระราชบัญญัติสัญชาติ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2496 บังคับใช้ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2496
 - พระราชบัญญัติสัญชาติ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2499 บังคับใช้ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500
 - พระราชบัญญัติสัญชาติ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2503 บังคับใช้ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2503
5. พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 บังคับใช้ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2508
 - ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 พ.ศ. 2515 บังคับใช้ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2515
 - พระราชบัญญัติสัญชาติ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 บังคับใช้ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535
 - พระราชบัญญัติสัญชาติ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2535 บังคับใช้ 9 เมษายน พ.ศ. 2535
 - พระราชบัญญัติสัญชาติ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2551 บังคับใช้ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551

¹⁶ พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, รายงานผลการวิจัยเรื่อง ปัญหาการยอมรับให้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติแก่คนต่างด้าว (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), น.12.

- พระราชบัญญัติสัญชาติ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2555 บังคับใช้ 14 มีนาคม พ.ศ. 2555

โดยการที่จะพิจารณาว่าบุคคลจะมีสัญชาติไทยหรือไม่ ย่อมต้องพิจารณาจากกฎหมายที่มีผลบังคับใช้อยู่ในวันที่บุคคลนั้นๆ เกิด แต่หากเมื่อเกิดแล้วไม่มีข้อเท็จจริงตามกฎหมายที่ทำให้ได้สัญชาติ หากบุคคลนั้นจะมาขอสัญชาติในภายหลัง การพิจารณาว่าบุคคลนั้นๆ ขอได้หรือไม่ก็ต้องพิจารณาจากกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในขณะที่บุคคลนั้นจะยื่นขอสัญชาติ¹⁷

ในการวิเคราะห์ว่าบุคคลใดเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยโดยการเกิดหรือไม่จะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลของผู้ที่ประสบปัญหาด้านสถานะ ในการค้นคว้าอิสระนี้จะขอกกล่าวถึงเฉพาะกฎหมายสัญชาติที่มีผลบังคับใช้อยู่ ณ ช่วงเวลาปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508¹⁸ เท่านั้น

1.8.3 หลักของการได้สัญชาติไทย

โดยหลักการแล้วการได้สัญชาติไทยของบุคคลธรรมดาภายใต้กฎหมายว่าสัญชาติของ泰นั้น จะแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ (1) สัญชาติไทยที่ได้มาโดยการเกิด (พิจารณาเมื่อเกิด) (2) สัญชาติไทยที่ได้มาภายหลังการเกิด (ได้มาโดยการขอ) และ (3) การได้สัญชาติโดยผลของกฎหมาย แต่ในการค้นคว้าอิสระนี้ ผู้ศึกษาจะขออธิบายกลุ่มบุคคลที่ทำการศึกษาเฉพาะบุคคลประเภทที่จะได้สัญชาติไทยโดยการเกิดเท่านั้น

การได้สัญชาติไทยโดยการเกิด ถูกแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

1. การได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตของบิดามารดา

การได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตนั้นเป็นไปตาม มาตรา 7 (1) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“มาตรา 7 บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

(1) ผู้เกิดโดยบิดาหรือมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย...

¹⁷ ชูติ งามอรุณเลิศ และคณะ, *คลังสมองเพื่อคนไร้สัญชาติ : รวบรวมองค์ความรู้สำหรับการจัดการปัญหาด้านสถานะและสิทธิของบุคคล (คู่มือสถานะและสิทธิของบุคคลผู้ประสบปัญหาด้านสถานะบุคคล)* (กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านชนชาติ ผู้ไร้สัญชาติ แรงงานข้ามชาติและผู้พลัดถิ่น สภานายความ, 2552), น.65-66.

¹⁸ รายละเอียดของพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2508 ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2508 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน) ในภาคผนวก ก

คำว่า บิดา ตาม (1) ให้ความหมายรวมถึงผู้ซึ่งได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นบิดาของผู้เกิดตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง แม้ผู้นั้นจะมีได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาของผู้เกิด และมีได้จดทะเบียนรับรองผู้เกิดเป็นบุตรก็ตาม”

จากมาตรา 7 เมื่อวิเคราะห์ข้อเท็จจริงตามกฎหมาย จะเห็นได้ว่า การได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิต มี 2 ลักษณะ คือ การได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตจากบิดาและ/หรือมารดา ซึ่งมีรายละเอียดการพิจารณาดังนี้

1.1 การได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตจากบิดา

ในการได้สัญชาติไทยตามหลักการนี้มีข้อพิจารณา 3 ประการ ดังนี้

- (1) ขณะที่บุคคลนั้นเกิด ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย
- (2) บิดาต้องเป็นผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยในขณะนั้น
- (3) บิดาของบุคคลนั้น ต้องเป็นที่ชอบด้วยกฎหมายในขณะบุคคลนั้นเกิด

ในกรณีของบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายนั้น มีความเป็นไปได้ใน 2 กรณี คือ
กรณีที่ 1 หากอยู่กินร่วมกันฉันท์สามีภรรยา ก่อน 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 เมื่อมีบุตรจะถือว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาเสมอ ตามกฎหมายลักษณะผัวเมีย (เป็นจารีตประเพณี)

กรณีที่ 2 แต่หากหลังวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 การจะเป็นสามีภริยากันที่ชอบด้วยกฎหมายต้องดำเนินการจดทะเบียนสมรส บุตรที่เกิดมาจึงจะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายชาย หมายความว่า การเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายจึงขึ้นอยู่กับบิดาจดทะเบียนสมรสกับมารดาของบุตร หรือจดทะเบียนรับรองบุตรเท่านั้น อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้การได้สัญชาติไทยโดยการเกิดให้หมายความรวมถึง ผู้ซึ่งพิสูจน์ได้ว่าเป็นบิดาของผู้เกิดตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง แม้ผู้นั้นจะมีได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาของผู้เกิด และมีได้จดทะเบียนรับรองผู้เกิดเป็นบุตรก็ตาม

1.2 การได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตจากมารดา

ในการได้สัญชาติไทยตามหลักการนี้มีข้อพิจารณา 2 ประการ ดังนี้

- (1) ในขณะที่บุคคลนั้นเกิด ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย
- (2) มารดาเป็นผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยในขณะนั้น โดยมีต้องพิจารณาสิ่งอื่นใด เนื่องจากมารดาเป็นมารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของบุตรที่เกิดมาเสมอ

2. การได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน

การได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดนนั้นเป็นไปตาม มาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“มาตรา 7 บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

(2) ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย ยกเว้นบุคคลตามมาตรา 7 ทวิ วรรค 1”

“มาตรา 7 ทวิ ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวย่อมไม่ได้รับสัญชาติไทย ถ้าในขณะที่เกิดบิดาตามกฎหมายหรือบิดาซึ่งมิได้มีการสมรสกับมารดาหรือมารดาของผู้นั้นเป็น

(1) ผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย

(2) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว

หรือ

(3) ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

ดังนั้น การได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน สามารถแยกการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงตามกฎหมายได้ ดังนี้

การจะได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน ต้องมีข้อเท็จจริง คือ

(1) ในขณะที่บุคคลนั้นเกิด

(2) เกิดในประเทศไทย

ข้อเท็จจริงสองประการข้างต้นก็เพียงพอต่อการได้สัญชาติแล้ว แต่มีข้อยกเว้น คือ

(1) ในขณะที่บุคคลนั้นเกิดในประเทศไทย

(2) บิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว

(3) บิดาหรือมารดา เป็นผู้หลบหนีเข้าเมือง หรือเป็นคนต่างด้าวประเภทมีสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้เพียงชั่วคราว (ถือ Passport และ Visa ประเภทชั่วคราว) รวมไปถึงผู้หลบหนีเข้าเมือง แต่ได้รับการผ่อนผันให้อยู่ในประเทศไทยได้ชั่วคราว ตามมาตรา 17 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 (กลุ่มบัตรสีประเภทต่างๆ นั้นเอง แต่หากข้อเท็จจริงมีสัญชาติไทยอยู่แล้ว ก็สามารถเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์ตนภายหลังได้)

หากมีข้อเท็จจริงที่เข้าข้อยกเว้นข้างต้น บุคคลที่เกิดจะไม่ได้รับสัญชาติไทยโดยหลักดินแดนโดยอัตโนมัติตามกฎหมายแต่อย่างใด¹⁹

¹⁹ ชูติ งามอรุณเลิศ และคณะ, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 17*, น.72-74.

เมื่อพิจารณาตามหลักการนี้จะเห็นว่า แม้เกิดในราชอาณาจักรไทย ก็ไม่อาจจะได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดนถ้าบุตรมีองค์ประกอบของข้อเท็จจริงครบตามข้อกำหนดของมาตรา 7 วรรค 1 มาตรานี้จึงมีสถานะเป็นข้อยกเว้นของการได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน

นอกจากนี้ ขอให้สังเกตว่า สัญชาติไทยตามหลักดินแดนเป็นสิ่งที่อาจมีอยู่ควบคู่ไปกับสัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตก็ได้

ดังเช่นในกรณีตัวอย่าง นาย ก. เกิดในประเทศไทยจากมารดาไทย และบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายที่มีสัญชาติลาว นาย ก. จึงมีสัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตจากมารดา และสัญชาติไทยตามหลักดินแดน

ดังนั้น ถ้าบุคคลมีสัญชาติไทยทั้งตามหลักสืบสายโลหิตและหลักดินแดนเรามักจะถือว่า เขาเป็นคนไทยโดยหลักสืบสายโลหิตเพราะสัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตจะมีคุณภาพที่ดีกว่าสัญชาติไทยตามหลักดินแดน²⁰

1.8.4 แนวคิดและหลักการสิทธิมนุษยชน

คำว่า สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ได้ปรากฏและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายนับตั้งแต่ได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ²¹ เป็นต้นมา และได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับนานาชาติ ซึ่งในกฎบัตรสหประชาชาติได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้หลายแห่ง เช่น ในอารัมภบทได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของสหประชาชาติไว้ว่า To Reaffirm Faith in Fundamental Human Rights, in the Dignity and Worth of the Human Person... (เพื่อเป็นการยืนยันความเชื่อในสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ในศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษยชาติ)

ถึงแม้ในกฎบัตรสหประชาชาติจะได้อ้างถึงสิทธิมนุษยชนไว้ในที่ต่างๆ หลายแห่ง แต่ก็มิได้ให้คำนิยามหรือคำจำกัดความของคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้แต่อย่างใด ถ้าจะแปลความหมาย

²⁰ พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 10*, น.81-82.

²¹ องค์การสหประชาชาติ (The United Nations) เป็นองค์การระหว่างประเทศระดับโลกที่ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2488 หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งประการหนึ่งคือ เพื่อทำความร่วมมือระหว่างประเทศ ในอันที่จะแก้ปัญหาระหว่างประเทศในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิทธิมนุษยชน และส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพอันเป็นหลักมูลฐานสำหรับทุกคนโดยปราศจากความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา

ตามตัวอักษร สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิของความเป็นมนุษย์ ผู้ที่เป็นมนุษย์ย่อมมีสิทธิดังกล่าว ตั้งแต่เกิดจนตายโดยปราศจากเงื่อนไขหรือข้อจำกัดของกฎหมาย²²

ในทางวิชาการมักไม่มีการให้คำนิยามความหมายของสิทธิมนุษยชน นอกจากมีการพยายามอธิบายคำปรารภของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights)²³ ซึ่งถือเป็นแม่บทของสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน ได้อธิบายว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี มีเกียรติศักดิ์ ประจำตัว สิทธิมนุษยชนไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ แต่นักปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนให้คำอธิบายว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน ซึ่งทำให้คนๆ นั้นมีชีวิตอยู่รอดได้อย่างมีความเหมาะสมแก่ความเป็นคนและสามารถมีการพัฒนาตนเองได้

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ได้ให้คำอธิบายว่า สิทธิมนุษยชน คือ สิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน เพื่อให้คนๆ นั้นมีชีวิตอยู่รอดได้และมีการพัฒนา สิทธิมนุษยชนจึงมี 2 ระดับ

ระดับแรก **สิทธิที่ติดตัวคนทุกคนมาแต่เกิด** ไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ อยู่เหนือกฎหมายและอำนาจใดๆ ของรัฐทุกรัฐ สิทธิเหล่านี้ได้แก่ สิทธิในชีวิต ห้ามฆ่าหรือทำร้ายต่อชีวิต ห้ามการค้ามนุษย์ คนทุกคนมีสิทธิในความเชื่อ ศาสนา การเมือง มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก สิทธิมนุษยชนเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับ สิทธิเหล่านี้ก็ดำรงอยู่ ซึ่งอย่างน้อยอยู่ในมโนธรรมสำนึกถึงบาปบุญคุณโทษที่อยู่ในตัวของแต่ละคน

ระดับที่สอง **สิทธิที่ต้องได้รับการรับรองในรูปของกฎหมายหรือต้องได้รับการคุ้มครองโดยรัฐบาล** ได้แก่ การได้รับสัญชาติ การมีงานทำ การได้รับความคุ้มครองแรงงาน ความเสมอภาคของหญิงชาย สิทธิเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ การได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประกันการว่างงาน การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุข การสามารถแสดงออกทางด้านวัฒนธรรมอย่าง

²² อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, *สิทธิมนุษยชน*, พิมพ์ครั้งที่ 3, แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2552), น.15.

²³ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเป็นข้อตกลงของสหประชาชาติที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ประเทศสมาชิกได้ใช้เป็นแนวทางในการคุ้มครองดูแลสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองประเทศของตน ได้จัดทำและประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 เป็นต้นมา ปฏิญญาสากลมิใช่กฎหมาย จึงขาดสภาพบังคับในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้น แต่โดยเนื้อหาของปฏิญญาสากลถือได้ว่าเป็นมาตรฐานของสิทธิมนุษยชนที่นานาประเทศยอมรับ หลายประเทศได้นำหลักการของปฏิญญาสากลดังกล่าวไปเป็นต้นแบบในการจัดทำระบบกฎหมายของตนให้สอดคล้องกับมาตรฐานของนานาอารยประเทศ

อิสระ เป็นต้น ซึ่งสิทธิมนุษยชนระดับที่สองนี้ต้องเขียนรับรองไว้ในกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญหรือ
 แนวนโยบายพื้นฐานของรัฐของแต่ละประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันว่าทุกคนที่อยู่ในรัฐนั้นจะได้รับ
 ความคุ้มครองชีวิตความเป็นอยู่ให้มีความเหมาะสมแก่ความเป็นมนุษย์²⁴

สำหรับในทางกฎหมาย สิทธิมนุษยชน จะมีความหมายกว้างกว่า “สิทธิ” ตาม
 กฎหมายนักกฎหมายโดยทั่วไปมักอธิบายว่า สิทธิ คือ ประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง ซึ่งเป็นไปตามหลัก
 กฎหมายในขอบเขตที่แคบ ในแง่ที่ว่าคนจะมีสิทธิได้ต้องมีกฎหมายรับรองไว้เท่านั้น ถ้ากฎหมายไม่
 เขียนรับรองไว้ย่อมไม่มีสิทธิหรือไม่ได้รับสิทธิ แต่ในแง่ของสิทธิมนุษยชนนั้น ขอบเขตของสิทธิ
 มนุษยชนกว้างกว่าสิ่งที่กฎหมายรับรอง ดังที่รองศาสตราจารย์อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ ได้กล่าวไว้ถึงปัญหา
 ที่ว่าสิทธิมนุษยชนคืออะไร ยังคงมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ความคิดเห็นแรกเห็นว่าเป็นเฉพาะสิทธิที่
 ได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยกฎหมายเท่านั้นจึงจะถือเป็นสิทธิมนุษยชน ทำให้สิทธิมนุษยชนใน
 ที่นี้ หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่พึงมี เป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์
 อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า หากมีการล่วงละเมิดต่อสิทธิดังกล่าวย่อมจะได้รับการรับรองและคุ้มครอง
 โดยกฎหมาย เช่น สิทธิในชีวิตร่างกาย และความมั่นคงปลอดภัย สิทธิในการถือครองทรัพย์สิน
 ตลอดจนสิทธิในการเคลื่อนไหวและในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นต้น ส่วนสิทธิที่ไม่อาจเรียกร้อง
 บังคับกันได้ ซึ่งหมายถึงสิทธิที่พึงมีเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพ คุณภาพชีวิต เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งคุณค่า
 ของความเป็นมนุษย์ เช่น สิทธิในการเลือกนับถือศาสนา สิทธิในการเลือกที่จะประกอบอาชีพ สิทธิใน
 การแสดงความคิดเห็น ตลอดจนสิทธิในการมีส่วนร่วมในทางการเมือง เป็นต้น อย่างไรก็ตามนัก
 กฎหมายบางท่านมีความคิดเห็นว่าเป็นสิทธิมนุษยชนหมายถึงทั้งสิทธิตามกฎหมายและสิทธิที่มีใช้สิทธิ
 ตามกฎหมาย²⁵

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชนประกอบไปด้วยสิทธิต่างๆ ครอบคลุมวิถีชีวิตของ
 มนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นสิทธิที่มีตามธรรมชาติ ซึ่งติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด โดยมีความเป็น
 สากลและมีการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือ กติกาอนุสัญญา ข้อตกลงต่างๆ
 ระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ที่ทุกประเทศทั่วโลกให้การรับรอง²⁶

²⁴ ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ, *บทวิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์ และเชื่อมโยงเพื่อ
 วางทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2557-2561)* (กรุงเทพฯ: กรมคุ้มครองสิทธิและ
 เสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, 2558), น.1-2.

²⁵ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 22*, น.23-24.

²⁶ ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 24*, น.7-8.

1.8.5 สิทธิประโยชน์อันเกิดจากการได้รับสัญชาติไทย

มนุษย์เราต้องมีสัญชาติหรือไม่ ดังที่กล่าวมาแล้วว่า เมื่อเริ่มสภาพบุคคลทำให้มนุษย์มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย และสัญชาติเป็นเครื่องมือในการผูกมัดบุคคลให้เข้ามาเป็นสมาชิกหรือเป็นคนชาติซึ่งจะมีทั้งสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของรัฐที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ สัญชาติจึงเป็นตัวกำหนดสถานะของบุคคลว่าเป็นสมาชิกของรัฐใด หากบุคคลใดไม่มีสัญชาติบุคคลนั้นจะตกเป็นคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติทำให้สิทธิและหน้าที่ของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติไม่เท่าเทียมกับบุคคลที่มีรัฐมีสัญชาติ การปฏิบัติของรัฐต่อบุคคลไร้รัฐ ไร้สัญชาติย่อมแตกต่างกับการปฏิบัติต่อบุคคลที่สังกัดรัฐ เช่น คนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติ หรือคนต่างด้าว จะไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับจากรัฐ ไม่มีสิทธิทำบัตรประจำตัวประชาชน ไม่มีสิทธิถือครองที่ดินเหมือนกับคนในรัฐชาติ ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียม ความไม่เสมอภาค และเลือกปฏิบัติจากรัฐ ทั้งที่คนไร้รัฐ ไร้สัญชาติหรือคนต่างด้าว ก็เป็นมนุษย์เป็นสมาชิกในโลกใบนี้เหมือนกัน ตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ระบุว่าสิทธิในเรื่องสัญชาติเป็นสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยทั่วไป²⁷ บุคคลมีสิทธิในการถือสัญชาติ การถอนสัญชาติโดยพลการหรือการปฏิเสธสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติของบุคคลใดนั้นจะกระทำมิได้²⁸ นอกจากนี้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง (พลเมือง) และทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ยังได้รับรองสิทธิในการมีสัญชาติของเด็กไว้ว่า “เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับสัญชาติ”²⁹ จึงกล่าวได้ว่าเมื่อคนเราเกิดมามีสภาพบุคคลย่อมมีสิทธิจะได้รับสัญชาติจากรัฐ การปฏิเสธไม่ให้สัญชาติแก่บุคคลเท่ากับเป็นการปฏิเสธสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ส่วนคนเราต้องมีสัญชาติหรือไม่ถือเป็นสิทธิของแต่ละบุคคล

หากเราอาศัยอยู่ในประเทศไทยซึ่งเป็นรัฐสวัสดิการที่ให้สิทธิต่างๆ มากมายแก่คนที่มีสัญชาติไทย แต่ถ้าบุคคลใดบุคคลหนึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทย แต่ไม่มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย หรือที่เรียกว่า คนไร้รัฐไร้สัญชาติ ก็จะได้รับความปลอดภัยในการขอรับสิทธิต่างๆ จากภาครัฐทั้งในเรื่องการศึกษา สาธารณสุข การทำงานและการทำธุรกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังอาจพบกับการเอาเปรียบ รวมถึงการเรียกรับเงินสินบนจากเจ้าหน้าที่รัฐเป็นจำนวนมาก รวมทั้งในการเดินทางหรือการทำงานก็มักจะถูกเอาเปรียบจากคนเห็นแก่ตัวมาโดยตลอด ทั้งการเรียกรับเงินจากการเดินทางผ่านด่านตรวจคนเข้าเมืองในจังหวัดต่างๆ หรือการถูกโกงค่าแรง

²⁷ สมพงษ์ ชูมาก, *กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง*, พิมพ์ครั้งที่ 3, [แก้ไขและเพิ่มเติม] (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), น.20–21.

²⁸ นพนิธิ สุริยะ, *สิทธิมนุษยชน*, แก้ไขและเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2537), น.125.

²⁹ *เพ็งอ้าง*, น.173.

สิทธิที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิต อย่างเช่น ในเรื่องของการศึกษา ปัญหากรณีคนไร้สัญชาติที่ถูกกีดกันไม่ให้เข้ารับการศึกษาก็จริงแล้วประเทศไทยถือว่ามีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ที่ดีมาก โดยสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) เคยเสนอยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาการไร้สถานะของบุคคลในประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 จึงทำให้กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้เด็กไร้สถานะในประเทศไทยสามารถเข้าศึกษาได้เช่นเดียวกับคนไทย แต่ไม่สามารถใช้สิทธิการกู้ยืมได้

นอกจากปัญหาทางการศึกษาแล้ว ยังพบว่าผู้สูงอายุที่ยังไม่ได้รับสัญชาติส่วนใหญ่ต้องทำงานรับจ้างทั่วไปเพื่อหารายได้เลี้ยงชีวิตในแต่ละวัน ทั้งที่จริงแล้วกลุ่มคนเหล่านี้ควรจะได้รับเงินช่วยเหลือจากสวัสดิการของรัฐบาลเดือนละ 500 บาท

จากสิทธิประโยชน์อันเกิดจากการได้รับสัญชาติไทยในด้านต่างๆ ข้างต้น จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่สำคัญที่ส่งผลให้ประชาชนในสังคมไทยเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีสัญชาติไทย จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันกระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นหน่วยงานของภาครัฐทำหน้าที่ดูแลเรื่องการให้สัญชาติไทย ได้ออกนโยบายต่างๆ เพื่อจัดการแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิให้แก่กลุ่มคนที่มีปัญหาสถานะทางกฎหมายในสังคม เพราะการปรากฏตัวของกลุ่มคนไร้รัฐไร้สัญชาติในสังคมไทยยังคงมีจำนวนมากในปัจจุบันนี้

1.9 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

การให้คำนิยามศัพท์นี้เป็นการกำหนดความหมายของผู้ศึกษาเพื่อกำหนดขอบเขตของเรื่องที่ทำการศึกษาและต้องการให้มีความเข้าใจตรงกัน มีดังนี้

“คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร” หมายถึง บุคคลที่อ้างว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่ยังไม่ขึ้นชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) เนื่องจากไม่ได้แจ้งการเกิด ซึ่งอาจจะเป็นคนที่เกิดในประเทศไทยหรือนอกประเทศไทยก็ได้ แต่มีเหตุให้ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทยหรือเป็นบุคคลที่ขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน หรือบุคคลที่อ้างว่ามีสัญชาติไทย แต่มีรายการบุคคลในเอกสารทะเบียนราษฎรระบุสัญชาติอื่น หรือไม่ได้สัญชาติไทย โดยบุคคลเหล่านี้จะเป็นบุคคลที่เกิดในช่วงเวลาที่รัฐไทยมีการพัฒนาระบบการทะเบียนราษฎรของรัฐไทยแล้ว

“คนไร้รัฐ” หมายถึง กลุ่มคนซึ่งยังไร้สถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรของรัฐ และจะไม่มีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลที่ออกให้โดยรัฐ ในกรณีของรัฐไทย หากว่าบุคคลดังกล่าวได้รับการสำรวจจัดทำทะเบียนประวัติจะทำให้บุคคลได้รับเอกสารทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวที่ระบุเลขประจำตัว 13 หลัก ดังนั้น คนไร้รัฐจึงอาจถูกรู้จักในอีกนิยามหนึ่งว่า “คนไม่มีเลข 13 หลัก”

“คนไร้สัญชาติ” หมายถึง กลุ่มคนซึ่งได้รับการบันทึกการสถานะบุคคลไว้แล้วในทะเบียนราษฎรของรัฐแต่ยังไม่มีสัญชาติโดยผลของกฎหมาย คือพวกเขาเป็นคนที่รัฐเจ้าของตัวบุคคล แม้จะยังไม่ได้รับสัญชาติก็ตาม ซึ่งคนกลุ่มนี้จะมีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลที่ออกให้โดยรัฐ แต่รัฐยังมิได้ยอมรับให้สัญชาติแก่บุคคลดังกล่าว

“สารพันธุกรรม (DNA = Deoxyribo Nucleic Acid)” เป็นสารพันธุกรรมในนิวเคลียสที่ทำหน้าที่ควบคุมลักษณะต่างๆ ของสิ่งมีชีวิต ดีเอ็นเอจึงเปรียบเสมือนประวัติส่วนตัวของแต่ละบุคคลที่ถูกกำหนดขึ้น นับตั้งแต่วินาทีแรกที่เกิดการปฏิสนธิในครรภ์มารดา เพราะดีเอ็นเอในแต่ละบุคคลจะไม่เหมือนกัน เนื่องจากจะได้รับลักษณะทางพันธุกรรมมาจากพ่อแม่อย่างละครึ่ง แล้วมารวมกันเป็นดีเอ็นเอเฉพาะตัวของลูกนั่นเอง แต่ก็ยังมีลักษณะบางอย่างที่เหมือนพ่อแม่ปรากฏให้เห็นอยู่ ทำให้เมื่อลูกได้รับดีเอ็นเอของพ่อและแม่มาอย่างละครึ่ง จึงเป็นหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ชั้นดีในการพิสูจน์บุคคลว่า มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันหรือไม่ ดังนั้น การตรวจสอบสารพันธุกรรมหรือดีเอ็นเอในที่นี้ จึงเป็นการตรวจสอบเพื่อรับรองบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรที่ขอลงรายการสัญชาติไทยนั้นเป็นบุคคลที่มีสายเลือดเดียวกับคู่ตรวจดีเอ็นเอ ซึ่งอาจจะ เป็นพ่อแม่ หรือญาติพี่น้องที่เป็นผู้มีสัญชาติหรือไม่

บทที่ 2

สภาพทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ในบทนี้ผู้ศึกษาจะขอเสนอสภาพทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ ลักษณะสภาพพื้นที่ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่ตำบลพะลาน ซึ่งเป็นตำบลชายแดนไทย-ลาว ริมฝั่งแม่น้ำโขง ในอำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี โดยจะขออธิบายบริบทของพื้นที่ศึกษาจาก ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านปากแซงเป็นสำคัญ ซึ่งเป็น 1 ใน 13 หมู่บ้านของตำบลพะลาน เนื่องจาก เป็นหมู่บ้านที่ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชาวบ้าน และเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง แห่งนี้

2.1 สภาพพื้นที่โดยทั่วไป

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดชายแดนที่ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกสุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่างหรืออีสานใต้ของประเทศไทย มีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวและประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ดังภาพในแผนที่ที่ 2.1 และ 2.2 แสดงที่ตั้งและอาณาเขต ติดต่อดังรอบของจังหวัดอุบลราชธานี

อาณาเขตพื้นที่ชายแดนของจังหวัดอุบลราชธานีที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้ง 2 ประเทศ ได้แก่

(1) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแนวพรมแดนที่ติดต่อกันยาวประมาณ 361 กิโลเมตร ตั้งแต่อำเภอเขมราฐจนถึงอำเภอน้ำยี่น โดยมีลำแม่น้ำโขงเป็นแนวกันเขตแดนตั้งแต่อำเภอเขมราฐ ไปจนถึงปากแม่น้ำมูล อำเภอโขงเจียม และตั้งแต่ปากแม่น้ำมูลจะเป็นพื้นที่ป่าและภูเขาเป็นแนวกัน เขตแดน นอกจากนี้ จังหวัดอุบลราชธานีมีพรมแดนติดต่อกับ สปป.ลาว 3 แขวง คือ พื้นที่อำเภอ เขมราฐติดต่อกับแขวงสะหวันนะเขต อำเภอนาตาล โพนไทร และศรีเมืองใหม่ติดต่อกับแขวงสาละวัน และอำเภอโขงเจียม สิรินคร บუნทริก นาจะหลวย และน้ำยี่น ติดต่อกับแขวงจำปาสัก

(2) ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย มีแนวพรมแดนติดต่อกันยาวประมาณ 67 กิโลเมตร ใน บริเวณพื้นที่กิ่งอำเภอน้ำขุ่น และอำเภอน้ำยี่น ติดต่อกับจังหวัดพระวิหาร

จังหวัดอุบลราชธานีมีอำเภอที่เป็นพื้นที่ชายแดนทั้งหมด 9 อำเภอ อำเภอนาตาลเป็นอำเภอ เก่าตั้งอยู่ตามแนวชายแดนไทย-ลาวที่มีพื้นที่ทอดยาวอยู่ริมแม่น้ำโขง แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 4 ตำบล คือ ตำบลนาตาล พะลาน กองโพน และพังเคน

ภาพที่ 2.1 แสดงตำแหน่งที่ตั้งจังหวัดอุบลราชธานีในแผนที่ประเทศไทย, สุรศักดิ์ ศรีสำออง และคณะ, “เมืองอุบลราชธานี,” (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2532), น.21.

2.1.1 ตำแหน่งที่ตั้งและอาณาเขตของหมู่บ้าน

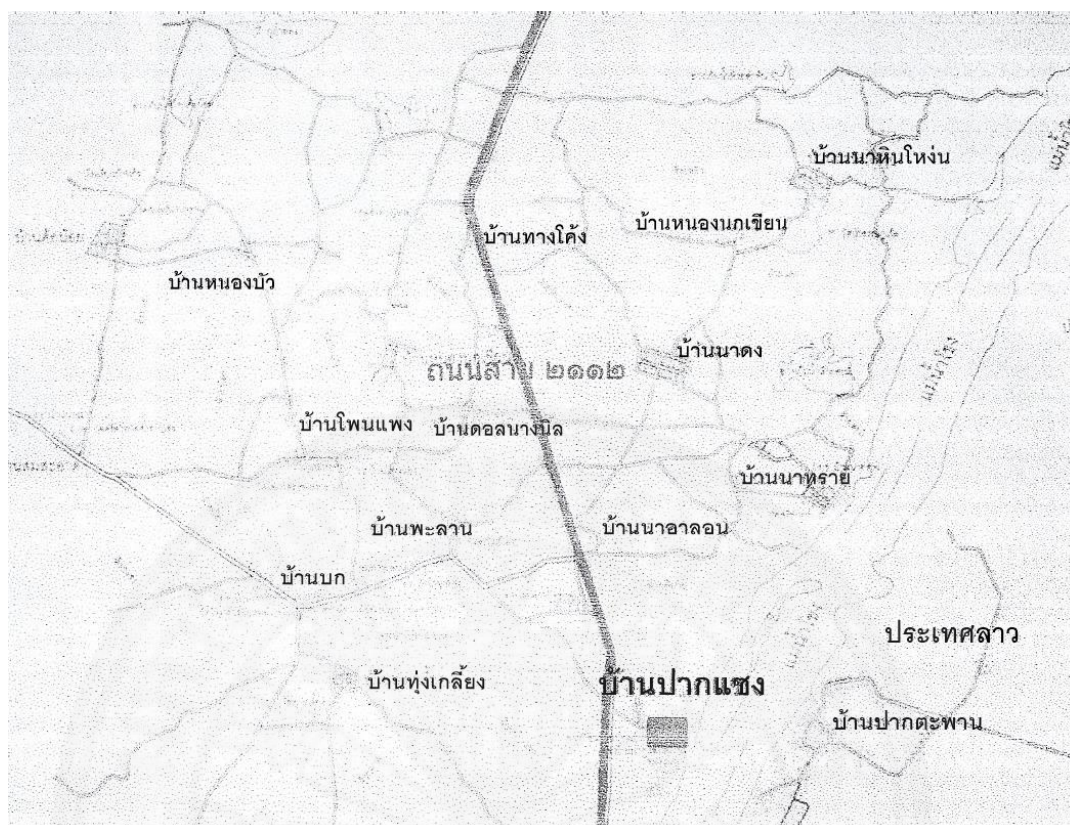
ตำบลพะลานเป็นหนึ่งในสองตำบลชายแดนไทย-ลาวที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงของอำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี ห่างจากที่ว่าการอำเภอนาตาลไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือโดยเฉลี่ยประมาณ 8 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตัวอำเภอมืองอุบลราชธานีไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามถนนสายอุบลฯ-เขมรรัฐ-นาตาล เป็นระยะทางประมาณ 103 กิโลเมตร มีอาณาเขตทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือจรดแม่น้ำโขง บริเวณฝั่งตรงข้ามเป็นเมืองละคอนเพ็ง แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปัจจุบันได้แบ่งเขตพื้นที่การปกครองออกเป็น 13 หมู่บ้าน และมี 4 หมู่บ้านที่เป็นหมู่บ้านชายแดนตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ได้แก่ หมู่ 2 บ้านนาทราย หมู่ 3 บ้านปากแซง หมู่ 8 บ้านนาตง และ หมู่ 9 บ้านนาหินโง่น ดังภาพในแผนที่ที่ 2.3 และ 2.4 ได้แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของหมู่บ้านในตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี

บ้านปากแซง หมู่ที่ 3 เป็น 1 ใน 4 ของหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาวริมแม่น้ำโขงฝั่งประเทศไทย ตั้งอยู่ที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตำบลพะลาน ซึ่งห่างจากองค์การบริหารส่วนตำบลพะลานโดยเฉลี่ยประมาณ 4 กิโลเมตร และมีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านอื่นๆ ดังนี้ ดังภาพในแผนที่ที่ 2.4 แสดงขอบเขตของหมู่บ้านในตำบลพะลาน

ทิศเหนือ	ติดกับบ้านนาอาลอน หมู่ที่ 12 ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล
ทิศใต้	ติดกับบ้านโนนตาล หมู่ที่ 10 ตำบลนาตาล อำเภอนาตาล
ทิศตะวันออกเฉียง	ติดกับแม่น้ำโขง ตรงข้ามกับบ้านปากตะพาน เมืองละคอนเพ็ง แขวง
	สาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันตก	ติดกับบ้านทุ่งเกลือ หมู่ที่ 6 และบ้านพะลาน หมู่ที่ 1 ตำบลพะลาน

อำเภอนาตาล¹

¹ ชุดพัฒนาสัมพันธ์มวลชนที่ 2206 กอ.รมน.ภาค 2 สย.2, เอกสารหมู่บ้านปากแซง, 2556, น.1.

ภาพที่ 2.4 แผนที่ตำบลพะลาน อำเภอนาดาล จังหวัดอุบลราชธานี แสดงขอบเขตของหมู่บ้าน, จุดพัฒนาสัมพันธ์มวลชนที่ 2206 กอ.รมน.ภาค 2 สย.2, เอกสารหมู่บ้านปากแซง, 2556, น.1.

2.1.2 ลักษณะทางกายภาพ

บ้านปากแซงมีสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงสลับกับพื้นที่ต่ำ ค่อยๆ ลาดเทลงสู่แม่น้ำโขง และมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 4,400 ไร่ โดยแบ่งพื้นที่ตามการใช้ประโยชน์จากที่ดินในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย 500 ไร่ และสำหรับทำการเกษตร 3,500 ไร่ ส่วนพื้นที่ที่เหลือเป็นพื้นที่ใช้สอยสาธารณะ คือ ที่ดินสาธารณะ ป่าสาธารณะ และแหล่งน้ำสาธารณะ²

ลักษณะของดินเป็นดินไร่ ซึ่งมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย การระบายน้ำค่อนข้างดี จึงเหมาะแก่การทำเกษตร โดยเฉพาะการทำนา

นอกจากนี้ บ้านปากแซงยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ ลำน้ำห้วยแซงอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตของชาวบ้านปากแซง โดยห้วยแซงมีต้นกำเนิดมาจากการไหลรวมกันของลำน้ำสาขาย่อยต่างๆ ทางด้านทิศตะวันตก

² เฟิงอั้ง, น.5.

ของบ้านสมสะอาด ตำบลกองโพน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนทิศทางการไหลของน้ำจะไหลจากทิศตะวันตกมายังทิศตะวันออก และไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่บ้านปากแขง โดยลำห้วยแห่งนี้จะมีน้ำตลอดทั้งปี แต่ในฤดูแล้งน้ำในลำห้วยจะเหลือน้อย ทำให้ชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์จากลำห้วยสำหรับทำการเพาะปลูกพืชผักต่างๆ ในช่วงฤดูกาลดังกล่าว

2.1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

บ้านปากแขงมีลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้นสลับแล้ง (Tropical wet and dry climate) หรือภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน เพราะพื้นที่อยู่ภายใต้เขตมรสุมซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อลักษณะภูมิอากาศของหมู่บ้าน ได้แก่ ลักษณะแนวที่ตั้งลมมรสุมมวลอากาศหนาวเย็นจากประเทศจีน ทิศทางพายุหมุนเขตร้อน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพายุดีเปรสชัน และการเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ห่างจากมหาสมุทร ทำให้สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของพื้นที่จะมีลักษณะอากาศร้อนในฤดูร้อน และค่อนข้างหนาวมีลมแรงในฤดูหนาว ส่วนในฤดูฝนจะมีฝนตกชุกในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม โดยมีอุณหภูมิตลอดทั้งปีเฉลี่ยอยู่ที่ 26.9 องศาเซลเซียส³

สภาพอากาศของหมู่บ้านสามารถจำแนกลักษณะออกได้ 3 ฤดูกาล ดังนี้

1. ฤดูร้อน อากาศจะเริ่มอบอ้าวและร้อนจัด ในเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงต้นเดือนพฤษภาคม
2. ฤดูฝน เนื่องจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และพายุดีเปรสชัน ทำให้ได้รับปริมาณน้ำฝนตั้งแต่เดือนพฤษภาคมเรื่อยไปจนถึงปลายเดือนตุลาคม และจะมีฝนตกหนักในช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายน
3. ฤดูหนาว เนื่องจากได้รับอิทธิพลมวลอากาศเย็นจากขั้วโลกหรือแนวมวลอากาศสูงจากไซบีเรียทำให้อุณหภูมิที่เฉลี่ยสูงตลอดปีลดลง จึงมีความหนาวเย็นเป็นช่วงๆ ตามความรุนแรงของมวลอากาศเย็นจากขั้วโลก และอิทธิพลมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้อุณหภูมิจะเริ่มลดต่ำลงตั้งแต่เดือนตุลาคมและจะสิ้นสุดปลายเดือนมกราคม

³ องค์การบริหารส่วนตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี, ข้อมูลสภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลพะลาน, 2557, น.2.

2.1.4 การคมนาคม

บ้านปากแซงเป็นหมู่บ้านที่มีเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2112⁴ ตัดผ่านหมู่บ้านหรือที่เรียกว่า “ถนนยุทธศาสตร์เขมรรัฐ-โขงเจียม” (ดูภาพที่ 2.4 ประกอบในหน้า 27) ซึ่งถนนยุทธศาสตร์สายนี้เป็นถนนที่ก่อสร้างขึ้นตามแผนยุทธศาสตร์ชายแดน และได้ก่อสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2514-2518 เป็นเส้นทางจากนโยบายทางด้านความมั่นคงชายแดนเลียบฝั่งโขง ส่งผลให้การเดินทางมาที่หมู่บ้านแห่งนี้ในปัจจุบันมีความสะดวกเป็นอย่างมาก

ในทางกลับกันการเดินทางในอดีตไปยังตัวอำเภอเพื่อติดต่อราชการสำคัญเกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งเกิดแจ้งตาย การทำบัตรประชาชน หรือการขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน ยังคงเป็นเรื่องที่ยากลำบากมากสำหรับชาวบ้านในตำบลพะลาน เนื่องจากตำบลพะลานในอดีตตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเขมรรัฐ ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านปากแซงเป็นระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร ผู้ใหญ่บ้าน เล่าว่า “เมื่อก่อนเวลาที่ผู้ใหญ่บ้านคนก่อนๆ จะต้องเดินทางเข้าไปทำธุระที่ตัวอำเภอเขมรรัฐ ก็จะต้องขี่ม้าเข้าไป ต่อมาก็ปั่นจักรยานเข้าไป”⁵ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2537 ตำบลพะลาน และตำบลใกล้เคียงอีก 3 ตำบลได้แยกออกมาตั้งเป็นกิ่งอำเภอนาตาล และในปี พ.ศ. 2550 ก็ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอนาตาลอย่างเป็นทางการ

ในปัจจุบัน การเดินทางไปอำเภอนาตาลและอำเภอใกล้เคียง หรือการเดินทางเข้าไปที่ตัวจังหวัดอุบลราชธานี ชาวบ้านจะใช้วิธีขับรถยนต์และรถจักรยานยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในการเดินทางมากกว่าการใช้บริการรถโดยสารประจำทาง โดยเฉพาะในการเดินทางเข้าตัวเมืองอุบลราชธานีนั้น จะมีระยะทางห่างไกลจากหมู่บ้านถึงอำเภอเมืองเป็นระยะทางมากกว่า 100 กิโลเมตร และใช้เวลาเดินทางมากกว่า 2 ชั่วโมง จึงทำให้มีรถตู้โดยสารประจำทางเกิดขึ้น ซึ่งจะวิ่งให้บริการระหว่างบ้านปากแซง-ตัวเมืองอุบลราชธานี เป็นรถตู้ของคนในหมู่บ้านปากแซงที่คอยให้บริการแก่คนในหมู่บ้านปากแซงและหมู่บ้านบริเวณใกล้เคียงในตำบลพะลาน และตำบลอื่นๆ ในอำเภอนาตาลที่ต้องการเดินทางไปยังตัวเมืองอุบลราชธานี โดยจะให้บริการไป-กลับวันละ 2 เที่ยวต่อวันเท่านั้น ช่วงเช้ารถจะออกจากบ้านปากแซงไปยังตัวเมืองอุบลฯ เวลาประมาณ 6.00 น. และวิ่งกลับจากตัวเมืองอุบลฯ มายังบ้านปากแซง เวลาประมาณ 10.00 น. ส่วนช่วงบ่ายรถจะออกจากบ้านปากแซง

⁴ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2112 เชื่อมระหว่างอำเภอเขมรรัฐกับอำเภอโขงเจียม ผ่านพื้นที่อำเภอนาตาล อำเภอโพธิ์ไทร อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นระยะทางประมาณ 90 กิโลเมตร

⁵ สัมภาษณ์ จำปี คุณพาทิ, ผู้ใหญ่บ้าน (สมัย พ.ศ. 2556 – ปัจจุบัน) บ้านปากแซง ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี, 20 ธันวาคม 2557.

ไปยังตัวเมืองอุบลฯ เวลาประมาณ 13.00 น. และวิ่งกลับจากตัวเมืองอุบลฯ มาที่บ้านปากแซง เวลาประมาณ 16.00 น.

ถึงแม้ว่าความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมจะส่งผลให้พื้นที่ตำบลพะลานและตำบลอื่นๆ อีก 3 ตำบล ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอนาตาล รวมทั้งมีเส้นทางหลวงแผ่นดินตัดผ่านพื้นที่ของตำบล ซึ่งถนนสายนี้ยังมีความสำคัญในการสนับสนุนการท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากเป็นถนนเลียบบแม่น้ำโขงก็ตาม แต่ในเรื่องพาหนะสำหรับการเดินทางยังไม่มีความสะดวกเท่าที่ควร เนื่องจากยังไม่มีรถโดยสารประจำทางในการอำนวยความสะดวกให้แก่ชาวบ้านที่ต้องการเดินทางเข้าไปติดต่อราชการ ณ ที่ว่าอำเภอนาตาล ชาวบ้านจะต้องขับรถส่วนตัวไปเอง ส่วนในกรณีที่ชาวบ้านไม่มีรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์เป็นของตนเองก็ต้องเดินทางไปกับคนอื่นที่ต้องการเดินทางเข้าไปที่ตัวอำเภอ หรือบางกรณีก็จะขอให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้ช่วยพาเดินทางเข้าไปที่ตัวอำเภอ

2.2 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ในอดีตท้องที่ตำบลพะลานเดิมอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเขมรราชู จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2534 ชาวบ้านทั้ง 4 ตำบล คือ ตำบลนาตาล ตำบลพังเคน ตำบลกองโพน และตำบลพะลาน ได้ร่วมกันเสนอที่จะจัดตั้งกิ่งอำเภอนาตาลขึ้นที่ดอนปลาขาว หมู่ที่ 1 ตำบลนาตาล เนื่องจากชาวบ้านทั้ง 4 ตำบลเห็นว่า พื้นที่ตำบลเหล่านี้อยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอเขมรราชูมาก รวมทั้งถนนหนทางของ 4 ตำบลไปยังอำเภอเขมรราชู โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนจะไปมาลำบากมาก ส่วนรถประจำทางก็มีเฉพาะช่วงเช้าเท่านั้น โดยเวลา 11.00 น. ก็จะออกจากตัวอำเภอเขมรราชูทันที ทางราชการไม่สามารถจะบริการให้ทันเวลาได้ ทำให้ชาวบ้านที่เดินทางเข้าไปติดต่อราชการจำเป็นต้องค้างคืน หรือไม่ก็เหมารถกลับบ้าน ทำให้ต้องเสียเงินโดยใช่เหตุ ด้วยเหตุผลหลายประการดังกล่าวนี้ ชาวบ้านทั้ง 4 ตำบลจึง

พร้อมใจกันจัดหาข้อมูลกราบเรียนเสนอต่อหน่วยงานตามลำดับ เพื่อขอรับการอนุมัติการจัดตั้ง 4 ตำบล เป็นกิ่งอำเภอนาดาล⁶

ต่อมาทางราชการเห็นว่าท้องที่ดังกล่าวเป็นท้องที่ที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว จึงได้แยกพื้นที่ 4 ตำบลดังกล่าว ออกมาตั้งเป็น “กิ่งอำเภอนาดาล” ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2537 โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน ปีเดียวกัน ต่อมาในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็น “อำเภอนาดาล” โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน ปีเดียวกัน⁷

นอกจากนี้ ใน พ.ศ. 2540 กระทรวงมหาดไทยได้ยกฐานะตำบลพะลานจาก “สภาตำบลพะลาน” ขึ้นเป็น “องค์การบริหารส่วนตำบลพะลาน” เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2540⁸

บ้านปากแซงเป็น 1 ใน 13 หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของตำบลพะลาน และเป็นหมู่บ้านที่มีอายุเก่าแก่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงมากกว่าร้อยปีแล้ว ซึ่งสถานที่ตั้งของหมู่บ้านในปัจจุบันนี้ เคยเป็นที่อยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ขอมมาก่อนเมื่อหลายร้อยปีมาแล้ว ดังจะเห็นได้จากที่มีร่องรอยอารยธรรมของประวัติศาสตร์อันเก่าแก่และยาวนานหลายปี แต่ไม่ได้มีการบันทึกหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร พบเพียงซากปรักหักพังของสิ่งปลูกสร้างโบราณภายในวัดและหมู่บ้าน เช่น ซากสตุ๊ปเจดีย์ คูคลอง สระน้ำโบราณ หม้อไห พระพุทธรูปยุคขอมและล้านช้างเต็มไปหมดเป็นหลักฐาน และคำบอกเล่าต่อกันมาให้ได้กล่าวขานกันเท่านั้น จึงกล่าวได้ว่า บ้านปากแซงเคยเป็นชุมชนโบราณ ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เกิดที่นี่เล่าว่า “สมัยเป็นเด็กน้อยเคยวิ่งเล่นในวัดซึ่งในสมัยนั้นมีสภาพทรุดโทรมมาก ภายในบริเวณวัดเวลานั้นเป็นป่ารกชัฏมีต้นไม้ใหญ่ และสระน้ำโบราณซึ่งมีก้อนหินขนาดใหญ่ซ้อนอยู่หลายชั้น ชาวบ้านเชื่อกันว่ากันสระน้ำลึกทะลุไปถึงเมืองบาดาลซึ่งเป็นเมืองของพญานาคกลางแม่น้ำโขง และ ภายในผนังโบสถ์หลังเก่ามีตัวหนังสือขอมเขียนไว้เต็มไปหมด”⁹

⁶ “ประวัติความเป็นมาของบ้านนาดาล,” เทียวอำเภอนาดาล จ.อุบลฯ-Let's travel Natan, <https://www.facebook.com/TravelNatan/posts/543683759033900> (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2558).

⁷ “ประวัติ อ.นาดาล จ.อุบลราชธานี,” อำเภอนาดาล, http://123.242.163.1:8050/a25_Na_Tan/history/history_amphur_main.php (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2558).

⁸ องค์การบริหารส่วนตำบลพะลาน อำเภอนาดาล จังหวัดอุบลราชธานี, ข้อมูลสภาพทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลพะลาน, 2557, น.2.

⁹ สัมภาษณ์ นางจรรยา เหล่าบุตรสี. อายุ 67 ปี, บ้านปากแซง ต.พะลาน อ.นาดาล จ.อุบลราชธานี, 6 กุมภาพันธ์ 2558.

โดยหลักฐานที่แสดงถึงการอพยพตามลำน้ำโขงเพื่อแสวงหาอาณาเขตใหม่ของพวกเขา
ในยุคที่อาณาจักรพูนันกำลังรุ่งเรือง ซึ่งได้นำเอาศิลปวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนา
มาเผยแพร่ และสร้างสถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนานั้น มีหลักฐานปรากฏให้เห็นตลอด
แนวลำน้ำโขง เช่น ร่องรอยของสถูปเจดีย์ที่วัดป่าธรรมจักรวนาราม ซึ่งตั้งอยู่ติดกับที่ทำการ
องค์การบริหารส่วนตำบลนาเวง อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่คล้าย
สมัยขอมในยุคหลังประวัติศาสตร์ อายุประมาณ 1,500 ปี แต่หลักฐานที่สำคัญที่ปรากฏเด่นชัดก็คือ
พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ วัดพระโต บ้านปากแซง ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี¹⁰

ภาพที่ 2.5 สระน้ำโบราณในหมู่บ้านปากแซง, โดย รัตนา บุตรหมั่น, 2558.

ภาพที่ 2.6 พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ วัดพระโต บ้านปากแซง, โดย รัตนา บุตรหมั่น, 2557.

¹⁰ องค์การบริหารส่วนตำบลนาเวง อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี, “ประวัติตำบลนาเวง,”
อำเภอเขมราฐ, <http://nawang-khemarat.com/general.php> (สืบค้นเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2558).

เมื่อกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของบ้านปากแซง จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ก็ไม่มีใครสามารถให้คำยืนยันได้ว่าบ้านปากแซงก่อตั้งมาตั้งแต่เมื่อไร เกิดมาก็เห็นร่องรอยความเก่าแก่ของหมู่บ้านอยู่แล้ว และแม้แต่ในบันทึกของวาทีน เกตุงาม ที่ได้ทำการบันทึกประวัติบ้านปากแซงไว้ในเอกสารประวัติพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ วัดพระโต บ้านปากแซง ซึ่งได้จัดทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2533 ได้บันทึกไว้ว่า

ตามคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ เล่าว่า หมู่บ้านนี้ได้ตั้งขึ้นมานานไม่ทราบว่าจะตั้งกันตั้งแต่เมื่อไหร่ แต่ที่แน่นอนที่สุดคือ หมู่บ้านต่างๆ ในละแวกนี้ได้อพยพออกจากบ้านปากแซงแทบทั้งสิ้น ตอนแรกคงจะมาตั้งหลังจากที่พระานเชษฐบุตรได้มาพบพระพุทธรูปที่หมู่บ้านนี้ เมื่อมีผู้คนอพยพมาอยู่มากขึ้นจึงเรียกชื่อหมู่บ้านตามต้นไม้ที่มีอยู่ทั่วไปบริเวณห้วยแซง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ต้นแซง” นับตั้งแต่นั้นมาได้มีการตั้งหัวหน้าบ้านและผู้ใหญ่บ้าน¹¹

โดยที่พระพุทธรูปองค์ดังกล่าวก็คือ พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ “เป็นพระพุทธรูปศิลปะลาวปางมารวิชัย สร้างด้วยอิฐถือปูน ลงรักปิดทอง หน้าตักกว้าง 1 เมตรครึ่ง สูง 2 เมตรเศษ มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 23 เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ที่ประชาชนสองฝั่งโขงเคารพเลื่อมใสมาก”¹² ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่วัดพระโต บ้านปากแซง ดังที่ชาวบ้านปากแซงเล่าว่า “รู้แต่ว่าชื่อนายพรานมานายพรานบุญ นายพรานสี มาเจอพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อถูกเรือเกี้ยวอยู่ มีมาตั้งแต่เมื่อไหร่ผมก็ไม่รู้พรานมาพบพระเจ้าองค์ตื้อ ประมาณ 200 ปีแล้ว”¹³

จากการสอบถามชาวบ้านและบันทึกเอกสารที่ได้ทำการเก็บรวบรวมไว้ของบ้านปากแซง จะเห็นว่าประวัติความเป็นมาของบ้านปากแซงจะผูกติดอยู่กับเรื่องเล่าตำนานประวัติพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ โดยวาทีน เกตุงาม ได้ทำการบันทึกและเรียบเรียงตามคำบอกเล่าของบิดามารดา คนเฒ่าคนแก่ตลอดจนพระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ในวัด ซึ่งได้เล่าสืบทอดกันมาดังข้อความต่อไปนี้

¹¹ วาทีน เกตุงาม, *ประวัติพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ วัดพระโต บ้านปากแซง* (อุบลราชธานี : อีสานการพิมพ์, 2533), น.19.

¹² พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ และคณะ, *บรรณานุกรม, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดอุบลราชธานี*, (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2544), น.121.

¹³ สัมภาษณ์ นางแก้ว สายสีดา, อายุ 60 ปี, บ้านปากแซง ต.พะลาน อ.นาตาล จ.อุบลราชธานี, 3 กุมภาพันธ์ 2558.

ในสมัยขอมเรืองอำนาจมีกษัตริย์ขอมพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระยาแฉ้วเจ็ดถัน ได้เสด็จล่องเรือลงมาตามลำแม่น้ำโขงในฤดูฝน พอถึงบ้านปากแซงก็ค้างจึงได้หยุดประทับแรม 1 คืน วันรุ่งขึ้นพระองค์ได้เสด็จขึ้นไปยังหมู่บ้าน และได้พบกับเจ้ากวนของหมู่บ้านในสมัยนั้น พระยาแฉ้วเจ็ดถัน ได้ตรัสถามถึงประวัติของหมู่บ้าน เจ้ากวนได้เล่าให้ฟังว่า บ้านนี้มีหาดทรายสวยงามกว้างใหญ่ ในฤดูแล้งหาดทรายจะโผล่ขึ้นเหนือผิวน้ำ และหาดทรายแห่งนี้มีสิ่งอัศจรรย์อยู่คือ ถ้าปีใดหาดทรายโผล่ขึ้นเหนือผิวน้ำด้านเหนือหรือด้านใต้ของหมู่บ้าน ประชาชนในหมู่บ้านจะไม่อยู่เย็นเป็นสุข แต่ถ้าปีใดหาดทรายโผล่ขึ้นเหนือผิวน้ำระหว่างหมู่บ้าน ประชาชนจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อพระองค์ได้ทราบก็เกิดศรัทธาในใจว่า สักวันหนึ่งจะต้องย้อนกลับมาสร้างหมู่บ้านนี้ให้เป็นเมือง

ต่อมาในราว พ.ศ. 1154 พระยาแฉ้วเจ็ดถันก็ได้เสด็จกลับมาที่บ้านปากแซงพร้อมด้วยข้าทาสบริวารเป็นจำนวนมาก เมื่อเสด็จมาถึงพระองค์จึงได้มอบให้เจ้าแสง ซึ่งน่าจะเป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่ เป็นคนควบคุมการก่อสร้าง พร้อมกันนี้ก็ได้อาศัยพระพุทธรูปขึ้นองค์หนึ่ง สร้างแบบปางมารสตุ้ง หรือมารวิชัย สร้างด้วยอิฐผสมปูนขาว ขนาดหน้าตักกว้าง 2.90 เมตร สูง 4.36 เมตร แท่นฐานกว้าง 3.47 เมตร ยาว 3.87 เมตร สูง 1.90 เมตร ซึ่งสร้างแล้วเสร็จเมื่อประมาณปี พ.ศ. 1180

ตำนานยังกล่าวไว้ด้วยว่า การสร้างพระพุทธรูปองค์นี้เป็นไปด้วยความยากลำบาก คณะผู้สร้างจึงบนบานต่อพระอินทร์ขอให้สร้างได้สำเร็จ เมื่อสร้างแล้วเสร็จเป็นพระพุทธรูปที่งดงามมาก จึงขนานนามว่า พระอินทร์ใสโหม ซึ่งในเวลาต่อมาเปลี่ยนมาเรียกว่า พระเจ้าใหญ่องค์ดี จนถึงปัจจุบัน ต่อจากนั้นไม่นานเจ้าแสงก็ถึงแก่กรรมลง ชาวเมืองจึงได้สร้างหอหลักเมืองขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ และขนานนามว่า หอแสง

ต่อมาวัดแห่งนี้ก็ขาดคนบูรณะและกลายเป็นวัดร้าง จนกระทั่งเวลาผ่านไปหลายร้อยปี มีความยากลำบากล่องช้างในหมู่บ้านนี้ และได้พบพระพุทธรูปองค์ดังกล่าว จึงได้ไปบอกบุญชาวบ้านให้มาช่วยกันถางป่าที่คลุมพระพุทธรูปออกพร้อมกับสร้างเป็นวัดใหม่อีกครั้งหนึ่ง และได้ตั้งชื่อวัดนี้ว่าวัดอินทร์ใสโหม และมีพระมาจำพรรษาอยู่ลุ่มๆ ดอนๆ เพราะบางที 4-5 ปี จึงจะมีพระภิกษุมารจำพรรษาอยู่ และต่อมาในปี พ.ศ. 2507 ได้เปลี่ยนชื่อวัดมาเป็นชื่อว่า วัดพระโตจนถึงปัจจุบัน¹⁴

¹⁴ วาทีน เกตุงาม, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 11*, น.1-9.

ส่วนที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้าน “บ้านปากแซง” สันนิษฐานว่ามาจาก 3 ทาง ทางแรกบอกว่า ตั้งตามการไหลของน้ำโขง เมื่อน้ำโขงไหลอ้อมเกาะดอนนกกุง น้ำจะแยกเป็น 2 สาย ซึ่งน้ำฝั่งไทยไหลเร็วกว่าฝั่งลาว ชาวบ้านเรียกว่า “น้ำไหลแซงกัน” จึงตั้งเป็นชื่อ “บ้านปากแซง” ทางที่สองบอกว่า ตั้งตามชื่อลำห้วยแซง เพราะทางทิศใต้ของหมู่บ้านมี “ลำห้วยแซง” ไหลตกแม่น้ำโขง จึงเรียกบ้านตามชื่อลำห้วยแซง และทางที่สามบอกว่า ตั้งตามชื่อ “ต้นแซง” ซึ่งเป็นชื่อไม้ชนิดหนึ่งคล้ายไฟในสมัยก่อนบริเวณลำห้วยมีต้นแซงมาก จึงเรียกว่าลำห้วยแซง ชาวบ้านนิยมนำต้นแซงมาทาบเป็นปากทำฝายบ้านแทนไม้ไฟ ผนังโบสถ์หลังเก่าซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อนี้ก็ทำด้วยต้นแซงเช่นกัน จากความหมาย/ที่มาดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า ชื่อหมู่บ้านมีที่มาจากระบบภูมินิเวศของชุมชน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาวบ้านที่นิยมนำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาตั้งเป็นชื่อชุมชน¹⁵

ในบันทึกประวัติพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ วัดพระโต บ้านปากแซง ของวาทีน เกตุงาม ยังได้กล่าวถึงหัวหน้าบ้านของบ้านปากแซงว่า หลังจากที่พระรานเชษฐบุตรได้มาพบพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ และมีผู้คนอพยพมาอยู่ที่นี่มากขึ้น จึงมีการแต่งตั้งหัวหน้าบ้านคนแรกขึ้นมา คือ พระยาชุมพูธิราช ส่วนคนต่อมา คือ นายสีหราช ซึ่งทั้งสองท่าน ไม่ได้มีการระบุ ปี พ.ศ. ที่ดำรงตำแหน่งไว้อย่างชัดเจน จนกระทั่งประมาณ พ.ศ. 2300 บ้านปากแซงมีหัวหน้าบ้านคนที่ 3 ที่แต่งตั้งตามทางราชการ คือ นายนันทะไชย¹⁶ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจึงมีผู้ใหญ่บ้านและกำนันทำหน้าที่ผู้นำชุมชนและปกครองหมู่บ้านอย่างเป็นทางการตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ 2.1

รายชื่อผู้นำชุมชนของบ้านปากแซง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ดำรงตำแหน่ง	ปี พ.ศ. ที่ครอง
1	พระยาชุมพูธิราช	หัวหน้าบ้าน	-
2	นายสีหราช	"	-
3	นายนันทะไชย	ผู้ใหญ่บ้าน	ประมาณ ปี พ.ศ. 2300

¹⁵ จิตรกร โปธิงาม และ เรืองเดช เขจรศาสตร์, *โครงการศึกษาปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ภายใต้บริบทเรื่องพื้นที่และเวลา กรณีศึกษาบุญประเพณีพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ วัดพระโต บ้านปากแซง อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี* (อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2533), 49.

¹⁶ วาทีน เกตุงาม, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 11*, น.20.

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ดำรงตำแหน่ง	ปี พ.ศ. ที่ครอง
4	นายจันทะครู ลภ	"	-
5	นายไภยราช คุณสวัสดิ์	"	-
6	นายอนันตะชัย ศุภะโคตร	"	-
7	นายเสน ทองโสภา	"	-
8	นายบุญ เคนงาม	"	-
9	นายกุ เกตุงาม	"	-
10	นายสาย อ่อนภา	"	-
11	นายอ่อนสา หาญทองไชย	"	-
12	นายเดช นนทะใส	"	-
13	นายเส็ง เคนงาม	"	-
14	นายดา โคตรนนท์	"	- 2532
15	นายพยม ทองโสภา	กำนัน	2532-2539
16	นายสินศักดิ์ จันทร์อุตสาห์	"	2539-2547
17	นายหนูกาญจน์ ชีชะ	ผู้ใหญ่บ้าน	2547-2551
18	นายกฤษณะ วิลามาศ	"	2551-2556
19	นางจำปี คุณพาทิ	"	2556-ปัจจุบัน

หมายเหตุ เครื่องหมาย “-” ในตารางช่องปี พ.ศ. ที่ครอง หมายถึง ไม่ได้มีการบันทึกข้อมูลไว้
ที่มา : ลำดับที่ 1-3 จากวาทีน เกตุงาม, *ประวัติพระเจ้าใหญ่องค์ดี วัดพระโต บ้านปากแซง* (อุบลราชธานี: อีสานการพิมพ์, 2533), น.25.

ส่วนลำดับที่ 4-19 เป็นรายชื่อผู้นำชุมชนของบ้านปากแซง ซึ่งเป็นข้อมูลจากทำเนียบผู้ใหญ่บ้าน บ้านปากแซง

ในระยะแรกปากแซงมีผู้คนอาศัยอยู่เพียง 40 หลังคาเรือน ต่อมาเมื่อราวๆ สามสิบกว่าปีมานี้เอง (ปัจจุบัน พ.ศ. 2557) ที่ผู้คนอพยพเข้ามาอยู่มากขึ้น¹⁷ โดยเฉพาะประมาณปี พ.ศ. 2518 ได้เกิดเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทำให้ชาวลาวได้พากันอพยพหนีภัยการเมืองเข้ามาอยู่ในบริเวณหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียง เมื่อเหตุการณ์ต่างๆ ในลาวสงบลง ชาวลาวบางส่วนจึงได้อพยพกลับ บางส่วนก็ต้องการที่จะอยู่ต่อในหมู่บ้านนี้ต่อไป ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

¹⁷ สัมภาษณ์ จำปี คุณพาทิ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5.*

ทำให้ชาวลาวที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเกิดความสนิทสนมเหมือนดังญาติมิตรและเพื่อนบ้าน และเมื่อยิ่งมีการแต่งงานอยู่กินกันระหว่างชาวไทยและชาวลาวก็ยิ่งทำให้เกิดความใกล้ชิดมากขึ้น

จากการที่หมู่บ้านแห่งนี้ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง บางครั้งจึงประสบกับอุทกภัย จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน นับตั้งแต่ตั้งหมู่บ้านมา ได้เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ขึ้น 2 ครั้ง คือประมาณปี พ.ศ. 2490 น้ำท่วมบริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัย ที่นา และสวน ซึ่งอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขง ลักษณะการขึ้นของน้ำคือจะค่อยๆ มีระดับสูงขึ้นเรื่อยๆ อย่างช้า ไม่ได้มีความรุนแรงไหลบ่าอย่างเช่นน้ำป่า จนกระทั่งล้นตลิ่งขึ้นมาบริเวณที่ตั้งบ้านเรือน สวน และที่นา และได้เกิดอุทกภัยอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2521 ซึ่งเป็นปีเดียวกันกับที่เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ในจังหวัดอุบลราชธานี อุทกภัยในครั้งนี้น้ำขึ้นสูงกว่าในครั้งแรกมาก อย่างไรก็ตามก็เกิดอุทกภัยทั้งสองครั้งไม่ได้เกิดอันตรายถึงชีวิตของชาวบ้าน ถึงแม้จะมีความเสียหายบ้างในเรื่องของทรัพย์สิน และพื้นที่ทำการเพาะปลูกแต่ก็ไม่มากนัก นอกจากนี้ชาวบ้านยังกล่าวว่า “การที่น้ำท่วมพื้นที่ทำการเพาะปลูกก็มีผลคืออยู่บ้าง เพราะเป็นการเพิ่มปุ๋ยให้กับดินคือดินตะกอนที่มากับน้ำนั้นจะตกทับถมเป็นปุ๋ยให้กับพืช ผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูกหลังจากน้ำลดจะดีกว่าปีที่น้ำไม่ได้ท่วมเสียอีก”¹⁸

นอกจากนี้ บ้านปากแซงยังเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ตั้งอยู่ตามแนวตะเข็บชายแดนระหว่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ ทางราชการจึงได้จัดตั้งให้เป็นหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนไทย-ลาว หรือ ปชต. ในปี พ.ศ. 2526 และต่อมาในปี พ.ศ. 2528 เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง หรือ อพป.

ในปี พ.ศ. 2529 ได้รับคัดเลือกเป็นแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอ เนื่องจากหมู่บ้านแห่งนี้มีหาดทรายสวยงาม และกว้างใหญ่

และเมื่อปี พ.ศ. 2549 บ้านปากแซงก็ได้รับเงินพระราชทานกองทุนแม่ของแผ่นดิน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2558 ก็ได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน

2.3 สภาพพื้นที่บริเวณชายแดน

ตำบลพะลาน มีอาณาเขตด้านทิศตะวันออกจรดแนวฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 2 บ้านนาทราย หมู่ 3 บ้านปากแซง หมู่ 8 บ้านนาดง และหมู่ 9 บ้านนาหินโง่น ดังภาพที่ 2.7 แสดงหมู่บ้านริมแม่น้ำโขงของตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี

ในอดีตการเดินทางข้ามฝั่งไปมาหาสู่กันระหว่างคนไทยและคนลาวสองฝั่งโขงถือได้ว่าเป็นเรื่องปกติของวิถีชีวิตผู้คนในบริเวณนี้ เพราะคนสองฝั่งโขงจะมีความสัมพันธ์เป็นญาติพี่น้องกันมา

¹⁸ เฟื่องอ้าง.

ระยะเวลาานานมากแล้ว ก่อนที่ความเป็นรัฐชาติซึ่งเป็นแนวคิดสมัยใหม่จะเข้ามาสร้างเส้นกั้นพรมแดน เพื่อแบ่งแยกรัฐแต่ละรัฐออกจากกันอย่างชัดเจนดังเช่นในปัจจุบันที่ส่งผลให้คนทั้งสองฝั่งโขงกลายเป็นคนของรัฐชาติอื่น ทั้งๆ ที่มาจากครอบครัวเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามเส้นแบ่งพรมแดนของรัฐชาติก็ไม่สามารถแบ่งแยกพรมแดนทางวัฒนธรรมของคนทั้งสองฝั่งโขงออกจากกันได้ จะเห็นได้จากการที่ชาวบ้านในหมู่บ้านริมฝั่งแม่น้ำโขงสามารถเดินทางข้ามไปมาหาสู่กันโดยไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของรัฐที่จะต้องมียกสารรับรองจากทางราชการในการเดินทางข้ามฝั่งโขง ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของด่านตรวจคนเข้าเมืองปากแซงที่ให้แก่ชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งนี้เท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางข้ามฝั่งไปเยี่ยมญาติ หรือในโอกาสสำคัญต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานศพ งานบวช เป็นต้น

ภาพที่ 2.7 แสดงหมู่บ้านริมแม่น้ำโขงของตำบลพะลาน อำเภอนาดาล จังหวัดอุบลราชธานี, จาก “แผนที่หมู่บ้านริมแม่น้ำโขงของตำบลพะลาน อำเภอนาดาล จังหวัดอุบลราชธานี,” Longdo map, <http://map.longdo.com> (สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2558).

22 มิถุนายน 2533¹⁹ ในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งในขณะนั้นรัฐบาลมีแนวคิดเปิดตลาดการค้าเสรีในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ภายใต้นโยบายเศรษฐกิจ “เปลี่ยนสนามรบ เป็นสนามการค้า” และภายใต้นโยบายดังกล่าว ได้สะท้อนแนวคิดในการบริหารจัดการพื้นที่ข้ามพรมแดนว่า รัฐไทยนำผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจชาติเป็นหลัก ดังเห็นได้จากการยกฐานะจุดผ่อนปรนปากแฉงเป็นด่านถาวร พร้อมกับการผลักดันให้บริเวณปากตะพานฝั่งลาวเป็นด่านถาวรเช่นกัน ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประเทศทั้งสองในด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว²⁰

ปัจจุบัน ผ่านด่านแดนถาวรบ้านปากแฉง มีสถานะเป็นด่านสากล อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของด่านศุลกากรเขมราฐ ดังแสดงในภาพที่ 2.9 สามารถให้บริการประชาชนผ่านแดนครบวงจร โดยเจ้าหน้าที่รับผิดชอบประจำด่านถาวรปากแฉงในภาพที่ 2.10 แสดงจุดผ่านแดนถาวรบ้านปากแฉง มีหน้าที่ในการออกเอกสารผ่านแดนชั่วคราวและอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้า-ออกระหว่างด่านทั้งสองฝั่ง แต่ในขณะที่ฝั่งลาวปากตะพาน ยังมีสถานะเป็นด่านท้องถิ่น ไม่สามารถให้บริการผ่านแดนครบวงจรตามระบบสากล ทุกอย่างขึ้นกับการตัดสินใจของผู้นำหมู่บ้าน

ภาพที่ 2.9 แผนที่แสดงเขตพื้นที่รับผิดชอบด่านศุลกากรเขมราฐ, จาก “ข้อมูลพื้นที่รับผิดชอบของด่านศุลกากรเขมราฐ,” ด่านศุลกากรเขมราฐ, <http://www.customskm.com/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2558).

¹⁹ “ข้อมูลพื้นที่รับผิดชอบของด่านศุลกากรเขมราฐ,” ด่านศุลกากรเขมราฐ, <http://www.customskm.com/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2558).

²⁰ จิตรกร โพธิ์งาม และ เรืองเดช เขจรศาสตร์, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 15*, น.65.

สำหรับธรรมเนียมปฏิบัติในการข้ามไปข้ามมาระหว่างปากแซงกับปากตะพานต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของด่านตรวจคนเข้าเมือง (ตม.) ดังนี้คือ ค่าธรรมเนียมในกรณีข้ามไปลาว ต้องเสียค่า “เหยียบแผ่นดิน” หรือค่าธรรมเนียมผ่านแดนลาว ครั้งละ 200 บาท อยู่ได้ไม่เกิน 3 วัน หากต้องการอยู่ต่อต้องชำระค่าธรรมเนียมอีก 50 บาท กรณีคนลาวข้ามมาฝั่งไทย ต้องเสียค่าธรรมเนียมครั้งละ 30 บาท อยู่ได้ไม่เกิน 3 วัน เมื่อครบกำหนดหากต้องการอยู่ต่อสามารถต่อได้อีกไม่เกิน 3 วัน

ภาพที่ 2.10 แสดงจุดผ่านแดนถาวรบ้านปากแซง, โดย รัตนา บุตรหมั่น, 2558.

สำหรับสภาพของท่าเรือของบ้านปากแซง ดังแสดงในภาพที่ 2.11 จะอยู่ทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน ชาวบ้านจะเรียกว่า “ท่าด่าน” เป็นท่าที่ใช้จอดเรือโดยสารและเป็นท่าเรือที่ทันสมัย ซึ่งนับได้ทำด้วยคอนกรีตอย่างถาวร ส่วนในการลำเลียงสินค้าหรือสัมภาระขึ้นฝั่งจะใช้รถทำด้วยลวดสลิงให้ไหลขึ้นตามรางที่ปั่นด้วยระบบไฟฟ้า

ภาพที่ 2.11 ท่าเรือบ้านปากแซง, โดย รัตนา บุตรหมั่น, 2558.

ส่วนกิจการเรือรับส่งคนข้ามปากปากแขงเป็นการรวมกลุ่มผู้ประกอบการในรูปของสหกรณ์เรือโดยสารปากแขง-ปากตะพาน ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลพะลาน (อบต.พะลาน) จะมีเรือให้บริการทั้งหมด 3 ลำ ในวันธรรมดาปกติจะมีผู้ใช้บริการประมาณวันละ 30-50 คน แต่ในช่วงเทศกาลจะมีผู้ใช้บริการประมาณวันละ 300-1,000 คน

นอกจากนี้ที่ทำเรือบ้านปากแขง จะมีร้านค้าและร้านอาหารให้บริการคนข้ามแดน บริเวณใกล้เคียงก็จะมีครัวรับจ้างคอยให้บริการด้วย และทุกวันพุธในตอนเช้าจะมีตลาดนัดปากแขงที่บริเวณท่าเรือ ชาวบ้านปากตะพานฝั่งลาวจะข้ามมาขายและซื้อสินค้าที่บ้านปากแขงเป็นประจำ สินค้าที่คนลาวนำมาขายส่วนมากจะเป็นของป่า จำพวกเนื้อสัตว์ และพืชผักที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หากกลับก็จะซื้อสินค้าไทยกลับบ้านเป็นพวกเครื่องอุปโภคบริโภค ซึ่งในการข้ามแดนแต่ละครั้งคนลาวจะต้องเสียภาษีที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองด้วย

2.4 ลักษณะทางประชากร

จากสถิติจำนวนประชากรและครัวเรือนของหมู่บ้านปากแขง มี 179 ครัวเรือน²¹ มีจำนวนประชากรทั้งหมด 686 คน จำแนกเป็นชาย 326 คน และเป็นหญิง 360 คน²²

ลักษณะของประชากรในพื้นที่หมู่บ้านชายแดนโดยทั่วไปก็มักจะประกอบด้วยกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่ร่วมกัน เช่นเดียวกับหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาวริมฝั่งแม่น้ำโขงแห่งนี้ที่ประชาชนสองฝั่งโขงมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นพี่เป็นน้องจากครอบครัวเดียวกัน การเดินทางข้ามฝั่งไปมาระหว่างชาวไทยบ้านปากแขงและชาวลาวบ้านปากตะพานจึงเป็นเรื่องปกติ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันรัฐชาติจะทำการแบ่งแยกคนในครอบครัวเดียวกันแต่อาศัยอยู่คนละฝั่งโขงให้เป็นคนต่างรัฐชาติกันก็ตาม

ดังที่กล่าวไว้ในประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงจำนวนและลักษณะของประชากรครั้งสำคัญในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาวแห่งนี้ เกิดจากสาเหตุสงครามอินโดจีนในช่วงปี พ.ศ. 2515-2518 ที่ได้เกิดเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองภายในประเทศลาว ส่งผลให้เกิดการหลั่งไหลของคนลาวอพยพเข้าสู่เขตแดนไทย ส่งผลให้รัฐไทยต้องจัดตั้งศูนย์อพยพชั่วคราวตามแนวชายแดนไทย-ลาวขึ้นหลายแห่ง รวมทั้งที่จังหวัดอุบลราชธานีด้วย แต่การบริหารจัดการคนเหล่านี้

²¹ คณะกรรมการหมู่บ้านปากแขง ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี, เอกสารคณะกรรมการกองทุนแม่ บ้านปากแขง, 2556, น.3.

²² โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านปากแขง ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี, ข้อมูลประชากรหมู่บ้านปากแขงตัดยอดรายงาน ณ วันที่ 20 มกราคม 2558.

ในศูนย์อพยพเป็นไปในลักษณะชั่วคราวและยืดหยุ่น จึงทำให้คนลาวที่ข้ามแดนหนีสงครามลักลอบออกมาอาศัยอยู่กับญาติในหมู่บ้านตามแนวชายแดนไทย เนื่องจากบางคนไม่อยากจะกลับไปยังประเทศลาวอีกแล้ว บางคนก็ไม่อยากถูกส่งไปยังประเทศที่สาม จึงตั้งบ้านเรือนถาวรอยู่กับญาติแถวชายแดนในไทย ปัจจุบันบางคนกลายมาเป็นบุคคลกลุ่มที่ถือบัตรคนลาวอพยพแล้ว แต่ก็ยังมีบางคนที่ยังไม่มีสถานะใดๆ ทางกฎหมายของรัฐไทย เมื่อกลุ่มคนเหล่านี้ได้ตั้งถิ่นฐาน มีครอบครัว แต่งงานกับคนสัญชาติไทย มีลูกมีหลาน จึงเกิดกลุ่มคนสัญชาติไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรไทยในพื้นที่แนวชายแดนไทย-ลาวแห่งนี้ บางส่วนได้รับการจัดทำทะเบียนประวัติเป็นบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน บางคนก็แก้ปัญหาด้านสถานะบุคคลด้วยการไปขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าว เพราะคิดเห็นว่าเป็นการดีกว่าที่จะไม่มีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลใดๆ เลย

2.5 สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

2.5.1 การตั้งบ้านเรือน

การตั้งบ้านเรือนของหมู่บ้านปากแซง ในอดีตจะนิยมตั้งขนานไปกับแม่น้ำโขง ซึ่งบ้านเรือนที่ปลูกสร้างในอดีตจะสร้างอยู่ตามแนวบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง ส่วนชาวบ้านที่ย้ายเข้ามาใหม่จะตั้งบ้านเรือนบนพื้นที่ดอน ใกล้เส้นทางหลวงหมายเลข 2112 โดยบ้านแต่ละหลังจะตั้งเรียงรายตามแนวถนนภายในหมู่บ้านและอยู่ภายในอาณาบริเวณเดียวกันเป็นกลุ่มก้อน ไม่กระจัดกระจาย โดยจะแยกส่วนกับพื้นที่ทำการเกษตร โดยสถานที่สำคัญและลักษณะของหมู่บ้านได้แสดงไว้ในภาพที่ 2.12

แผนผังของหมู่บ้านปากแซง

ภายในหมู่บ้านมีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 คຸ້ມ ได้แก่

- คຸ້ມที่ 1 คຸ້ມสตรีพัฒนา หัวหน้าคຸ້ມ นางจำปี คุณพาทิ
- คຸ້ມที่ 2 คຸ້มนาวาเศรษฐกิจ หัวหน้าคຸ້ມ นายพนาไพร เกตุงาม
- คຸ້ມที่ 3 คຸ້มพิชิตความจน หัวหน้าคຸ້ມ นายแก้วนำโชค นนทะใส

ลักษณะของบ้านเรือนในหมู่บ้านโดยส่วนใหญ่เป็นบ้าน 2 ชั้น หลังคามุงสังกะสี ชั้นบนทำด้วยไม้ เป็นส่วนของห้องนอน ชั้นล่างทำเป็นพื้นปูน เป็นส่วนของห้องครัว ห้องรับแขก หรือเป็นพื้นที่พักผ่อนตอนกลางวัน หากบ้านหลังดังกล่าวเป็นร้านค้า ก็จะใช้พื้นที่ชั้นล่างทำการค้าขาย ส่วนห้องน้ำจะถูกสร้างแยกส่วนจากตัวบ้าน ส่วนบ้านที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ในปัจจุบัน ส่วนมากเป็นบ้านปูนชั้นเดียว หลังคามุงกระเบื้อง ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะครอบครัวของชาวบ้านในปัจจุบันเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น เพราะเมื่อหนุ่มสาวแต่งงานแล้วจะแยกครอบครัวออกมาสร้างบ้านใหม่บนที่ดินของพ่อแม่หรือของตนเอง ทำให้การปลูกสร้างบ้านเรือนในปัจจุบันจึงไม่จำเป็นต้องเป็นบ้านหลังใหญ่ที่มีพื้นที่ใช้สอยมากเกินไปจนความจำเป็น ส่วนครอบครัวขยายที่มีสมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย พ่อแม่อยู่อาศัยกับลูกเขยหรือลูกสะใภ้ รวมกับหลานในบ้านหลังเดียวกันก็ยังคงมีให้เห็นอยู่ จะสังเกตได้จากบ้านที่มีการต่อเติมเพิ่มขึ้นจากบ้านหลังเก่า เพื่อให้มีพื้นที่ใช้สอยเพิ่มขึ้นตามจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เพิ่มขึ้นเช่นกัน

2.5.2 การศึกษา

ในหมู่บ้านปากแซงมีสถานศึกษา 2 แห่ง คือ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์วัดพระโต บ้านปากแซง ได้ก่อตั้งโดยหลวงพ่อ พระครูพุทธวราริคุณ เจ้าอาวาสวัดพระโต และอยู่ในความดูแลของกรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ในปัจจุบันมีเด็กอายุ 3-5 ขวบ เข้ารับการอบรมจำนวน 10 คน มีครูพี่เลี้ยง 2 คนเป็นผู้ดูแล และสถานศึกษาอีกแห่งหนึ่ง คือ โรงเรียนบ้านปากแซง เปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลชั้นปีที่ 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โรงเรียนบ้านปากแซง ได้ก่อตั้งมาตั้งแต่วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2480 โดยขุนประศาสตร์ เป็นผู้จัดตั้ง โดยราษฎรในหมู่บ้านได้ช่วยกันปลูกสร้างอาคารเรียนถาวรชั่วคราวขึ้น 1 หลัง โดยอาศัยที่ดินของนายพันธ์ สีหาบุตร เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2480 ต่อมาเมื่ออาคารหลังเดิมชำรุดได้ทำการปลูกสร้างอาคารเรียนขึ้นใหม่ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2505 หลังจากนั้นโรงเรียนก็ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางราชการมาทำการปรับปรุงโรงเรียนมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน²³

ในปีการศึกษา 2528 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี อนุญาตให้เป็นโรงเรียนในโครงการเกณฑ์เด็ก 2 กลุ่มอายุ (ปีเว้นปี) จากการสอบถามครูของโรงเรียนบ้านปากแซงเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนปีเว้นปี เนื่องจาก “จำนวนของครูไม่เพียงพอที่จะสามารถจัดการเรียนการสอนได้ครบทุกชั้นเรียนในแต่ละปีการศึกษา จึงต้องมีการจัดการเรียนการสอนใน

²³ โรงเรียนบ้านปากแซง, “ประวัติโรงเรียนบ้านปากแซงโดยย่อ,” สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, http://data.bopp-obec.info/web/index_view_history.php?School_ID=1034711035&page=history (สืบค้นเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2558).

ลักษณะดังกล่าวแทน”²⁴ เพราะโรงเรียนมีครูทั้งหมดเพียงแค่ 5 คน ในจำนวนนี้รวมผู้อำนวยการของโรงเรียนบ้านปากแซงด้วย และมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 66 คน เป็นนักเรียนชาย 35 คน นักเรียนหญิง 31 คน แบ่งออกเป็น 4 ห้องเรียน ดังข้อมูลที่แสดงในตารางที่ 2-2 แสดงข้อมูลนักเรียน โรงเรียนบ้านปากแซง ปีการศึกษา 2558

ตารางที่ 2.2

ข้อมูลนักเรียนโรงเรียนบ้านปากแซง ปีการศึกษา 2558

เพศ ชั้น	จำนวนนักเรียน (คน)			ห้องเรียน
	ชาย	หญิง	รวม	
อนุบาล 3 ขวบ	0	0	0	0
อนุบาล 1	4	4	8	1
อนุบาล 2	0	0	0	0
รวมอนุบาล	4	4	8	1
ป.1	17	11	28	1
ป.2	0	0	0	0
ป.3	4	9	13	1
ป.4	0	0	0	0
ป.5	10	7	17	1
ป.6	0	0	0	0
รวมประถม	31	27	58	3
รวมทั้งสิ้น	35	31	66	4

ที่มา : ข้อมูลนักเรียนโรงเรียนบ้านปากแซง ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2558 จาก โรงเรียนบ้านปากแซง, “ข้อมูลนักเรียน โรงเรียนบ้านปากแซง,” สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, http://data.bopp-obec.info/web/index_view_stu.php?School_ID=1034711035 (สืบค้นเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2558).

²⁴ สัมภาษณ์ นางชลวรรณ แสงสิงห์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปากแซง, 18 ธันวาคม 2557.

จากตารางที่ 2.2 จำนวนตัวเลขนักเรียนทั้งหมดในตาราง ส่วนใหญ่เป็นจำนวนนักเรียนที่มาจากนักเรียนในหมู่บ้านปากแซง เพราะเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภายในหมู่บ้าน ส่วนนักเรียนอีกจำนวนหนึ่งมาจากหมู่บ้านบริเวณใกล้เคียงในละแวกนี้

เมื่อเด็กนักเรียนในหมู่บ้านจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนมากจะศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนพะลานพิทยาคมซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมประจำตำบลที่ตั้งห่างจากหมู่บ้านประมาณ 5 กิโลเมตร โดยได้เปิดดำเนินการเรียนการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2537 และอีกส่วนหนึ่งจะไปศึกษาต่อที่โรงเรียนเขมรราชพิทยาคม ที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านไปประมาณ 20 กิโลเมตร จากตารางที่ 2.3 ที่แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามระดับการศึกษาของหมู่บ้านปากแซง จะเห็นได้ว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านจะจบการศึกษาระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ในปัจจุบันพบว่าผู้ปกครองของเด็กส่วนใหญ่เริ่มให้ความสำคัญต่อการศึกษามากขึ้น ต้องการส่งบุตรหลานให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษา เนื่องจากต้องการให้บุตรหลานได้ประกอบอาชีพที่ดีและยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวตนเอง

ตารางที่ 2.3

แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามระดับการศึกษาของหมู่บ้านปากแซง

ระดับการศึกษา	เพศ		รวม (คน)
	ชาย (คน)	หญิง (คน)	
1. ไม่เคยศึกษา	3	4	7
2. อนุบาล/ศูนย์เด็กเล็ก	16	9	25
3. ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา	3	8	11
4. จบชั้นประถมศึกษา (ป.4, ป.6, ป.7)	97	102	199
5. มัธยมศึกษาตอนต้น (มศ. 1-3, ม.1-3)	42	37	79
6. มัธยมศึกษาตอนปลาย (มศ. 4-5, ม.4-5, ปวช.)	36	32	68
7. อนุปริญญา หรือเทียบเท่า	2	7	9
8. ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า	8	10	18
9. สูงกว่าปริญญาตรี	-	1	1
รวม	207	210	417

ที่มา : สำนักพัฒนาชุมชน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี, ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.) หมู่บ้านปากแซง, 9 กุมภาพันธ์ 2558.

2.5.3 การอนามัยและสาธารณสุข

ในตำบลพะลานมีสถานอนามัยหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเพียงแค่ 2 แห่ง คือ ที่บ้านปากแซง และบ้านบก เท่านั้น สำหรับบ้านปากแซงมีสถานอนามัยตั้งอยู่ในหมู่บ้านจึงส่งผลให้ได้รับความสะดวกสบายไม่ต้องเดินทางไกล เวลาที่ชาวบ้านในหมู่บ้านมีอาการเจ็บป่วยไม่สบายก็สามารถเข้ารับการรักษาได้ที่สถานอนามัยแห่งนี้ โดยมีเจ้าหน้าที่อนามัยปฏิบัติงานประจำอยู่ ส่วนรายที่ป่วยหนักหรือรุนแรงเกินกว่าความสามารถของเจ้าหน้าที่อนามัย ก็จะเดินทางไปรับการตรวจรักษาที่โรงพยาบาลอำเภอหาดาล หรือ โรงพยาบาลอำเภอเขมราฐ

2.5.4 สภาพทางเศรษฐกิจ

ในการประกอบอาชีพของชาวบ้านปากแซงส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร คือ ทำนา เลี้ยงสัตว์ และหาปลาในแม่น้ำโขง ส่วนริมโขงในฤดูแล้ง ชาวบ้านจะปลูกพืชผักจำพวกข้าวโพด หอม กระเทียม โดยมากเป็นพืชระยะสั้นเก็บเกี่ยวเร็ว นอกจากนั้น ชาวประมงในแม่น้ำโขงต้องปรับตัวตามระบบกายภาพของแม่น้ำโขงที่เปลี่ยนไปตามฤดูกาล เมื่อพบว่ารายได้จากการหาปลาไม่แน่นอน ชาวประมงบางคนจึงผันตัวเองจากอาชีพจับปลา มาขายเรือส่งคนข้ามฟาก โดยมีข้อมูลการประกอบอาชีพของคนในหมู่บ้าน ตารางที่ 2.4 ข้างล่างนี้

ตารางที่ 2.4

การประกอบอาชีพของประชากรบ้านปากแซง ปี พ.ศ. 2558

ประเภทอาชีพ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
1. เกษตรกรรม อาชีพหลัก คือ ทำนา อาชีพเสริม (1) ทำไร่ปลูกมันสำปะหลัง (2) ทำสวนยางพารา (3) เลี้ยงวัวเนื้อ (4) ประมง (ในแม่น้ำโขง)	178	42.69
2. รับราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ	8	1.92
3. รับจ้างทั่วไป	79	18.94
4. ค้าขาย	10	2.40
5. ธุรกิจส่วนตัว	7	1.68

2.5.5 ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม

ชาวบ้านในพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-ลาวแห่งนี้จะนับถือศาสนาพุทธ โดยมีพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ วัดพระโต บ้านปากแซง เป็นพระพุทธรูปที่ชาวบ้านในหมู่บ้านปากแซง และหมู่บ้านในละแวกใกล้เคียงทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาวให้ความเคารพเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมากมาตั้งแต่ในอดีต มีหลวงพ่อพระครูพุทธวราริคุณ เป็นเจ้าอาวาสที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างดี

ส่วนชาวบ้านจะมีความผูกพันกับวัดเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากงานประเพณี งานบุญต่างๆ ที่วัดกับชาวบ้านในหมู่บ้านจะร่วมกันจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะงานประเพณีบุญเดือน 3 งานสงกรานต์ งานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และงานบุญเดือน 9 และเดือน 10 เป็นต้น ซึ่งงานประเพณีที่ได้ทำการสืบทอดกันมานาน ได้แก่

งานบุญเดือน 3 เป็นงานที่ได้จัดต่อเนื่องกันมาตลอด แต่ก่อนการจัดงานไม่ได้ทำใหญ่โตเหมือนกับทุกวันนี้ เพียงแต่เป็นบุญพระเวทย์และมีการปิดทองพระ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2493 จึงได้จัดให้เป็นงานใหญ่ มีการทำบุญตามประเพณี ได้เพิ่มเวลาการจัดงานเป็น 3 วัน และปี พ.ศ. 2523 ได้เพิ่มเป็น 5 วัน 5 คืน และในปัจจุบันได้เพิ่มเวลาการจัดงานเป็น 9 วัน 9 คืนแล้ว ซึ่งสำหรับงานบุญเดือน 3 นี้ จะมีพุทธศาสนิกชนทั่วทุกสารทิศ มารับนมัสการพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อเป็นจำนวนมาก

งานสงกรานต์ ทางวัดพระโตนี้จะทำพิธีในราวต้นเดือนพฤษภาคมของทุกปี ในงานนี้จะมีพิธีบายศรีสู่ขวัญพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ และพระภิกษุสามเณรที่มาร่วมในงานทุกรูป ต่อจากนั้นจึงจะได้ทำพิธีสงกรานต์ตามประเพณี

เนื่องจากวัดพระโตเป็นเก่าแก่ จึงได้จัดงานบุญเป็นประจำแทบไม่เว้นแต่ละเดือน นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีงานบุญข้าวเหนียว และงานลอยกระทงซึ่งมักจะจัดในวันเดียวกัน

จากสภาพโดยรวมของชุมชนแห่งนี้พบว่าชุมชนมีข้อดีหลายอย่างเป็นพื้นฐาน อย่างเช่น มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม เพราะเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ จึงเหมาะแก่การเพาะปลูก ทำนา ทำสวน ตลอดจนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ส่งผลให้เป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพในการพึ่งพาและพัฒนาตนเองได้ แม้ว่าการมีสภาพพื้นที่ตั้งอยู่บริเวณชายแดนไทย-ลาวทำให้เป็นพื้นที่ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของรัฐ ซึ่งรัฐจะต้องเข้ามาจัดการบริหารดูแลอย่างเข้มงวด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องยาเสพติด การค้ามนุษย์ และโดยเฉพาะในเรื่องของประชากรในพื้นที่ที่มีการเดินทางข้ามฝั่งไปมาระหว่างรัฐไทยและลาว เนื่องจากคนสองฝั่งโขงบริเวณพื้นที่แห่งนี้มีลักษณะความสัมพันธ์เป็นญาติพี่น้องกัน จึงมีการอพยพโยกย้ายไปมา คนไทยไปอาศัยอยู่ลาว คนลาวมาอาศัยอยู่ไทย ทำให้สามารถพบเจอกับกลุ่มคนหลายประเภทพื้นที่แห่งนี้ ทั้งคนลาวอพยพ คนที่ถือบัตรไม่มีสัญชาติไทย กลุ่มคนที่ถือบัตรผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียน คนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง แรงงานต่างด้าว และคนที่ไม่มีแม่แต่เอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลทั้งจากรัฐไทยและรัฐอื่นๆ เป็นต้น

บทที่ 3 ผลการศึกษา

การศึกษาในบทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสาเหตุที่คนกลุ่มหนึ่งที่มีสัญชาติไทย แต่กลับตกอยู่ในสถานะคนตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย และเพราะเหตุใดศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นองค์กรที่มีเป้าหมายในการทำงานเพื่อขจัดภัยการค้ามนุษย์ต่อผู้หญิงและเด็กจึงให้ความสำคัญต่อการช่วยเหลือกลุ่มคนไร้สถานะทางทะเบียนหรือทางกฎหมายให้ได้รับสัญชาติไทย รวมทั้งมีกระบวนการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนเหล่านี้อย่างไร ผู้ศึกษาจึงขอเสนอผลการศึกษา ดังนี้

3.1 ลักษณะเฉพาะของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ศึกษา

การศึกษาลักษณะเฉพาะของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้ศึกษาจะขออธิบายผ่านการให้คำนิยามและการจำแนกลักษณะคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรที่พบในพื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของคนตกหล่นจากระบบการทะเบียนราษฎรในพื้นที่ศึกษา

เนื่องจากคนตกหล่นทางทะเบียนราษฎรนั้น เป็นเพียงคนกลุ่มหนึ่งจากกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางกฎหมาย หรือบุคคลไร้สถานะทางกฎหมาย ที่ยังหมายรวมถึงบุคคลที่เป็นแรงงานข้ามชาติ คนลักลอบเข้าเมือง คนไร้สัญชาติ คนไทยพลัดถิ่น และคนที่ไม่มีรัฐใดในโลกยอมรับเป็นคนชาติตน หรือคนไร้รัฐ เป็นต้น โดยบุคคลเหล่านี้หมายถึงคนที่ไม่ได้รับการยอมรับในสถานะ “คนชาติ (national)” ในระบบทะเบียนราษฎรของรัฐในประเทศไทย¹

ลักษณะเฉพาะของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ
ประเด็นที่ 1 การให้คำนิยามคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย
ประเด็นที่ 2 การจำแนกลักษณะคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ศึกษา

¹ สุชาดา ทวีสิทธิ์ และ สุรสม กฤษณะจุฑะ, *ภาวะไร้สัญชาติ-ไร้รัฐ ชายแดนอีสาน คนลาวอพยพ* (อุบลราชธานี: ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2555), น.151.

3.1.1 การให้คำนิยามคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย

การให้คำนิยามในที่นี้ หมายถึง การให้ความหมายและลักษณะเฉพาะของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรตามกลุ่มเป้าหมายที่สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดไว้ในโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558² ในบริบทของพื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนไทย-ลาว ในหมู่บ้านฝั่งประเทศไทยเท่านั้น ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

“คน” ที่มุ่งศึกษาในครั้งนี้ คือ มนุษย์ (man) หรือ ตัวบุคคล (person) ที่กำลังประสบปัญหา³ ส่วน “คนไทย” ในที่นี้ คือ บุคคลที่มีสัญชาติไทยอยู่แล้ว แต่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร หมายความว่า “เป็นบุคคลซึ่งหากพิจารณาตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติแล้ว บุคคลนั้นถือว่ามีสัญชาติไทย ตามกฎหมาย แต่ประสบปัญหา คือ ยังไม่ได้รับการบันทึกในระบบทะเบียนราษฎรว่าเป็นบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทย”⁴

“การตกหล่นทางทะเบียนราษฎร” มีความหมายอย่างไรนั้นจำเป็นต้องเข้าใจก่อนว่าคำว่า “ทะเบียนราษฎร” หมายถึงอะไร

ทะเบียนราษฎร หมายถึง การจัดเก็บข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎร ข้อมูลตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับชื่อ ชื่อสกุล เพศ วันเดือนปีเกิดและตาย สัญชาติ ศาสนา ภูมิลำเนา สถานภาพสมรส ชื่อบิดามารดาหรือผู้รับรองบุตรบุญธรรม ชื่อคู่สมรส และชื่อบุตร และข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อการดำเนินงานทะเบียนต่างๆ ซึ่งหมายความรวมถึงทะเบียนคนอยู่ทั้งประเภททะเบียนบ้านสำหรับบุคคลที่มีลักษณะการอาศัยอยู่ถาวร (ท.ร.14) และอาศัยอยู่ชั่วคราว (ท.ร.13)⁵

² ดุรายละเอียดเพิ่มเติมจากหนังสือสั่งการฉบับนี้ได้ที่ภาคผนวก ข

³ ชลฤทัย แก้วรุ่งเรือง, “คนไร้เอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลในประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น.12.

⁴ ชูติ งามอรุณเลิศ และคณะ, *คลังสมองเพื่อคนไร้สัญชาติ : รวบรวมองค์ความรู้สำหรับการจัดการปัญหาด้านสถานะและสิทธิของบุคคล (คู่มือสถานะและสิทธิของบุคคลผู้ประสบปัญหาด้านสถานะบุคคล)* (กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านชนชาติ ผู้ไร้สัญชาติ แรงงานข้ามชาติและผู้พลัดถิ่น สภานายความ, 2552), น.109.

⁵ วันทนา ไสสอาด, “สิทธิในทรัพย์สินของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ: ศึกษากรณีการทำธุรกรรมทางการเงินของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), น.12.

เหตุนี้ในความหมายของ “คนตกหล่นทางทะเบียนราษฎร” จึงหมายถึง การตกหล่นจากทะเบียนราษฎร นั่นก็คือตกหล่นจากทะเบียนคนเกิด และตกหล่นจากการจัดเก็บข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎรนั่นเอง

จากการให้คำนิยามดังกล่าวข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่ามีลักษณะอยู่ในทำนองเดียวกันกับลักษณะของ “คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร” ที่สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดไว้ในโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 คือ จะต้องเป็นบุคคลที่อ้างว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทยแต่ยังไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) เนื่องจากไม่ได้แจ้งการเกิดหรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน หรือบุคคลที่อ้างว่า มีสัญชาติไทย แต่มีรายการบุคคลในเอกสารทะเบียนราษฎรระบุสัญชาติอื่น หรือไม่ได้สัญชาติไทย โดยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ดังนี้

1. บุคคลที่อ้างว่าเป็นคนไทยที่ยื่นคำร้องขอแจ้งการเกิดเกินกำหนดและ/หรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2535
2. ชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูงที่ยื่นคำร้องขอลงรายการสัญชาติไทย ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการพิจารณาการสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2553

3. บุคคลที่ยื่นคำร้องขอเปลี่ยนแปลงสถานะในเอกสารทะเบียนราษฎรจากคนที่ไม่มีสัญชาติไทยเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดโดยผลของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ เช่น บุคคลที่ขอลงรายการสัญชาติไทยตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติไทย (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 เป็นต้น

แต่เนื่องด้วยบริบทของพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่บริเวณตะเข็บชายแดนไทย-ลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงพบว่ากลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลตามข้อ 1. และมีบุคคลตามข้อ 3. บ้างในบางพื้นที่เท่านั้น

ดังนั้น คำนิยามของคำว่า “คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย” ในงานศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ จึงหมายถึง บุคคลที่อ้างว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่ยังไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) เนื่องจากไม่ได้แจ้งการเกิด ซึ่งอาจจะเป็นคนที่เกิดในประเทศไทยหรือนอกประเทศไทยก็ได้ แต่มีเหตุให้ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรทั้งของประเทศต้นทางหรือของประเทศไทย หรือเป็นบุคคลที่ขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) หรือบุคคลที่อ้างว่า มีสัญชาติไทย แต่มีรายการบุคคลในเอกสารทะเบียนราษฎรระบุสัญชาติอื่น หรือไม่ได้สัญชาติไทย

3.1.2 การจำแนกลักษณะของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ศึกษา

เพื่อให้เกิดความรู้จักและเข้าใจเกี่ยวกับคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่หมู่บ้านชายแดนไทย-ลาว บริเวณตำบลพะลาน อำเภอนาดาล จังหวัดอุบลราชธานีมากขึ้น ผู้ศึกษาจะขออธิบายลักษณะเฉพาะของคนกลุ่มนี้ในอีกลักษณะหนึ่ง คือ การอธิบายผ่านการจำแนกลักษณะของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรที่มักประสบปัญหาไม่มีสัญชาติไทย โดยใช้หลักการ “การได้สัญชาติไทยโดยการเกิด” ของบุคคลธรรมดา ภายใต้กฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทย มาจำแนกลักษณะของคนเหล่านี้ โดยผู้ศึกษาจะขอนำเสนอผ่านตัวอย่างกรณีศึกษาในพื้นที่ศึกษาจำนวน 18 คน ซึ่งเมื่อทำการวิเคราะห์แล้วสามารถจำแนกได้ 4 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้

ลักษณะแรก จำนวน 3 คน เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทยจากบิดาและมารดาที่เป็นผู้มีสัญชาติไทย ซึ่งโดยข้อเท็จจริงบุคคลประเภทนี้ย่อมเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตจากบิดามารดาอยู่แล้ว และยังได้รับสัญชาติไทยโดยหลักดินแดนด้วย แต่เนื่องจากบิดาและ/หรือมารดาไม่ได้ดำเนินการแจ้งการเกิดของบุตร (บุคคลกลุ่มนี้) ในระบบทะเบียนราษฎรของไทย ทำให้บุคคลนี้ต้องตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรที่ยังไม่ได้รับสัญชาติไทย

จากกรณีศึกษา: นาย ก.

นาย ก. อายุ 45 ปี แต่ยังมีสถานะบุคคลทางกฎหมายเป็นคนตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ทั้งๆ ที่เกิดจากบิดาและมารดาเป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย แต่เนื่องจากนาย ก. คลอดอยู่ที่บ้านในหมู่บ้านนาหินโง่น ตำบลพะลาน อำเภอนาดาล จังหวัดอุบลราชธานี โดยตาของนาย ก. เป็นผู้ทำคลอดให้

มารดาของนาย ก. เล่าว่า “แม่มีลูกทั้งหมด 4 คน ลูกทุกคนของแม่จะคลอดอยู่ที่บ้าน และพ่อของแม่เป็นคนทำคลอดให้กับหลานทุกคน เพราะที่บ้านอยู่ห่างไกลจากสถานีอนามัยมากและการเดินทางไปไหนมาไหนในสมัยนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบากทั้งเรื่องรถและถนน พอลูกแต่ละคนของแม่คลอดแล้ว พ่อก็จะไปทำการแจ้งเกิดให้กับลูกๆ แต่ตอนที่นาย ก. เกิด พ่อของนาย ก. กลับไม่ไปดำเนินการแจ้งเกิดให้นาย ก. ได้แต่บอกว่าเดี๋ยวค่อยไปแจ้งเกิดให้ก็ได้ เพราะพ่อของนาย ก. คิดว่า การแจ้งการเกิดของบุตรจะดำเนินการเมื่อไรก็ได้ จนกระทั่งปล่อยเวลาให้ผ่านมานานาย ก. ไม่มีหลักฐานการเกิดหรือหลักฐานเอกสารแสดงตนใดๆ เลย เพื่อยืนยันว่าตนเองเป็นคนสัญชาติไทย”⁶

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า นาย ก. จะต้องได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิตจากบิดามารดา เนื่องจากนาย ก. มีบิดาและมารดาเป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังปรากฏข้อเท็จจริงอีกว่า นาย ก. เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทยที่บ้านนาหินโง่น

⁶ สัมภาษณ์ มารดาของนาย ก., บ้านนาหินโง่น ตำบลพะลาน, เดือนพฤษภาคม 2558.

ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้น นาย ก. ย่อมได้รับสัญชาติไทยตามหลักดินแดนโดยไม่เคยอยู่ในข้อยกเว้นของการได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดนอีกด้วย

ลักษณะที่สอง จำนวน 7 คน เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทย โดยมีบุพการีคนใดคนหนึ่งถือสัญชาติไทย ในกรณีนี้หมายความว่า บุคคลดังกล่าวเกิดจากบิดาไทยและมารดาลาว หรือ บิดาลาวและมารดาไทย ซึ่งโดยข้อเท็จจริงบุคคลประเภทนี้ต้องได้รับสัญชาติไทยตามหลักการสืบสายโลหิตจากบุพการีคนหนึ่งที่มีสัญชาติไทย และยังได้รับสัญชาติไทยโดยหลักดินแดนด้วย แต่เนื่องจากบิดาและ/หรือมารดาที่ถือสัญชาติไทยไม่ได้ดำเนินการแจ้งการเกิดของบุตร (บุคคลกลุ่มนี้) ในระบบทะเบียนราษฎรไทย ทำให้บุคคลนี้ต้องตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรที่ยังไม่ได้รับสัญชาติไทย

จากกรณีศึกษา: นาย ข. และ เด็กหญิง ค.

ในครอบครัวนี้ มีบุตรที่ตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของไทยอยู่ 2 คน คือ นาย ข. อายุ 17 ปี และ เด็กหญิง ค. อายุ 13 ปี ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วทั้งสองคนย่อมเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติอยู่แล้ว แต่มีสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนเพราะเกิดจากมารดาที่เป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่บิดาถือบัตรประจำตัวบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนซึ่งยังมีชื่อ ผู้มีสัญชาติไทย แต่บุคคลทั้งสองคนนี้ย่อมมีสิทธิได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิตจากมารดา และตามหลักดินแดน

นาย ข. และ เด็กหญิง ค. มีเหตุให้ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรนั้น จากการสัมภาษณ์มารดาของบุคคลทั้งสองคน เล่าว่า “ประมาณต้นปี พ.ศ. 2540 แม่ได้หนีออกจากบ้าน เพื่อไปทำงานและอยู่กินกับพ่อของเด็กๆ ที่อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต่อมาแม่ก็ได้มีลูกชายคนแรก คือ นาย ข. ซึ่งคลอดอยู่ที่โรงพยาบาลวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเมื่อนาย ข. คลอดได้ 10 วันก็ได้ย้ายไปรับจ้างทำงานที่อื่น และได้ย้ายที่อยู่ไปเรื่อยๆ จนกระทั่ง นาย ข. อายุได้ประมาณ 3 ขวบในขณะนั้นกำลังทำงานอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ แม่ก็มีลูกคนที่สอง คือ เด็กหญิง ค. ซึ่งคลอดเองอยู่ที่ไซต้งานก่อสร้าง ซึ่งแม่จำได้ว่าขณะที่เด็กหญิง ค. กำลังหัดเดินนั้น แม่กับพ่อก็ได้พาครอบครัวเดินทางกลับบ้านเกิดที่บ้านนาหินโงน ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาแม่ก็อาศัยอยู่ที่นี้มาโดยตลอดจนกระทั่งปัจจุบันนี้

ตอนที่กลับมาอยู่ที่บ้านนาหินโงน เด็กทั้งสองคนก็อยู่ในวัยเรียนพอดี แม่จึงให้ลูกทั้งสองคนเข้าเรียนที่ศูนย์เด็กเล็กและเข้าเรียนชั้นอนุบาลที่โรงเรียนบ้านนาหินโงน ครูที่โรงเรียนจึงแจ้งแก่แม่ว่า แม่ต้องไปดำเนินการแจ้งเกิดให้แก่เด็กทั้งสองคนที่อำเภอด้วย โดยในระหว่างนี้ทางโรงเรียนจะช่วยดำเนินการทำบัตรประจำตัวบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนให้แก่เด็กทั้งสองคนก่อน

ในขณะที่นาย ข. อายุได้ประมาณ 8 ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แม่ก็ได้เข้าไปสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินการแจ้งการเกิดให้แก่ลูกทั้งสองคนที่อำเภอนาตาล แต่นาย ทะเบียน

กลับแจ้งว่า วันหลังค่อยเข้ามาใหม่ และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา แม่ก็ไม่ได้เข้าไปติดต่อที่อำเภออีกเลย”⁷

จากการสัมภาษณ์ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า จากข้อเท็จจริงโดยการเกิด นาย ข. และ เด็กหญิง ค. เป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยอยู่แล้ว แต่ตกหล่นทางทะเบียน เนื่องจากมารดาไม่ได้ดำเนินการแจ้งการเกิดของบุตรทั้งสองคนในระบบทะเบียนราษฎร เพราะในช่วงเวลาที่ให้กำเนิดบุตรทั้งสองนั้น ทั้งบิดาและมารดาของบุคคลทั้งสองต้องย้ายที่อยู่ตามสถานที่ทำงานไปเรื่อยๆ จนเวลาล่วงเลยมาหลายปีจึงจะดำเนินการแจ้งการเกิดให้แก่ลูกทั้งสองคน ทำให้บุคคลทั้งสองนี้จะต้องเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สถานะว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย

นอกจากนี้ ทั้งๆ ที่นาย ข. เกิดที่โรงพยาบาล แสดงว่า นาย ข. จะต้องมียังหนังสือรับรองการเกิด (ท.ร.1/1 ตอนที่ 1) ซึ่งเป็นเอกสารรับรองการเกิดที่โรงพยาบาลออกให้ แต่เนื่องจากในขณะที่นาย ข. เกิด มารดาและบิดาของนาย ข. ไม่ได้นำหลักฐานดังกล่าวไปแจ้งการเกิดให้นาย ข. ต่อมานายทะเบียนที่อำเภอ ต่อมาเมื่อมารดาของนาย ข. กลับมาอาศัยอยู่ที่บ้านนาหินโงน และได้ทราบว่าต้องนำหลักฐานดังกล่าวไปแจ้งเกิดให้นาย ข. ที่อำเภอนาตาล กลับพบว่า “เอกสารรับรองการเกิดที่โรงพยาบาลวังน้อยออกให้นาย ข. ได้หายไปแล้ว และจะเดินทางกลับไปติดต่อขอเอกสารดังกล่าวอีกครั้งที่โรงพยาบาลวังน้อยก็ไม่มีเงิน”⁸ ประกอบกับตอนที่มารดาของนาย ข. ไปดำเนินการขอแจ้งการเกิดให้นาย ข. ที่อำเภอนาตาล ขณะนั้นนาย ข. อายุได้ประมาณ 8 ปีแล้ว นายทะเบียนอำเภอจึงไม่เชื่อว่า นาย ข. เป็นบุตรของตน และปฏิเสธที่จะดำเนินการแจ้งเกิดให้นาย ข. ทำให้นาย ข. ต้องกลายเป็นคนตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย

ลักษณะที่สาม จำนวน 1 คน เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศลาวจากบิดาและมารดาที่เป็นผู้มีสัญชาติไทย ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วบุคคลนี้ควรได้รับสัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิต แต่เนื่องจากบิดาและ/หรือมารดาไม่ได้กลับมาประเทศไทยเพื่อดำเนินการแจ้งการเกิดของบุตร (บุคคลกลุ่มนี้) ในระบบทะเบียนราษฎรของไทย ในเวลาต่อมาเมื่อบุคคลนี้เดินทางกลับมาประเทศไทย ทำให้ต้องตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของไทย และยังคงอยู่ในข่ายคนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติอีกด้วย

จากกรณีศึกษา: นาย ง.

⁷ สัมภาษณ์ มารดาของนาย ข. และเด็กหญิง ค., บ้านนาหินโงน ตำบลพะลาน, เดือนพฤษภาคม 2558.

⁸ เฝิงอ้อาง.

นาย ง. อายุ 39 ปี เกิดอยู่ที่บ้านดอนชาติ แขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว แต่เกิดจากบิดาและมารดาที่เป็นผู้มีสัญชาติไทย ปัจจุบันนาย ง. ยังมีสถานะบุคคลทางกฎหมายเป็นคนตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ซึ่งโดยข้อเท็จจริงนาย ง. อาจเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติอยู่แล้ว แต่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของไทย และเมื่อนาย ง. เข้าสู่กระบวนการพิสูจน์ความมีสัญชาติไทยนั้น นาย ง. จะต้องได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิตจากบิดามารดา

นาย ง. มีพี่น้องร่วมบิดา-มารดา ทั้งหมด 6 คน แต่พี่น้องทั้ง 5 คนของนาย ง. มีสถานะบุคคลทางกฎหมายเป็นคนสัญชาติไทยแล้ว ในครอบครัวจึงมีเพียงนาย ง. คนเดียวเท่านั้นที่ยังไม่ได้รับสัญชาติไทย

บิดาของนาย ง. เล่าว่า “ในปี พ.ศ.2519 ได้พาครอบครัวทั้งหมดย้ายไปอาศัยอยู่ที่บ้านดอนชาติ แขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว ในระหว่างนั้นมารดาของนาย ง. ก็กำลังตั้งครรภ์ด้วยในเดือนกันยายน พ.ศ.2519 จึงคลอดนาย ง. ที่ประเทศลาว และพ่อก็ไม่ได้เดินทางกลับมาประเทศไทย เพื่อดำเนินการแจ้งการเกิดให้แก่ นาย ง. ในระบบทะเบียนราษฎรของไทย เมื่อพ่อพาครอบครัวเดินทางกลับมาอาศัยอยู่ที่ไทยอีกครั้ง นาย ง. จึงตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นจากทะเบียนราษฎรของไทย”⁹

ลักษณะที่สี่ จำนวน 7 คน เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศลาว แต่มีบุพการีคนใดคนหนึ่งถือสัญชาติไทย หมายความว่า บุคคลดังกล่าวเกิดจากบิดาไทยและมารดาลาว หรือ บิดาลาวและมารดาไทย ซึ่งโดยข้อเท็จจริงบุคคลประเภทนี้ต้องได้รับสัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตจากบุพการีคนหนึ่งที่มีสัญชาติไทย แต่เนื่องจากบิดาหรือมารดาไม่ได้กลับมาประเทศไทยเพื่อดำเนินการแจ้งการเกิดของบุตร (บุคคลกลุ่มนี้) ในระบบทะเบียนราษฎรของไทย ในเวลาต่อมาเมื่อบุคคลนี้เดินทางกลับมาประเทศไทย ทำให้บุคคลนี้ต้องตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของไทย และตกอยู่ในข่ายคนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ

จากกรณีศึกษา: น้อง จ.

น้อง จ. เป็นเด็กอายุ 2 ขวบ เกิดที่สาธารณสุขเมืองท่าปางทอง แขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว ซึ่งโดยข้อเท็จจริงน้อง จ. อาจเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติอยู่แล้ว แต่ตกหล่นทางทะเบียน เพราะเกิดจากบิดาที่เป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่มารดาเป็นคนลาว น้อง จ. จึงมีสิทธิได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิตจากบิดา

บิดา และปู่-ย่าของน้อง จ. เป็นคนสัญชาติไทยที่อาศัยอยู่บ้านนาหินโงนซึ่งเป็นหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาวมาตั้งแต่อดีต ทำให้มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ฝั่งลาวด้วย บิดาของน้อง จ.

⁹ สัมภาษณ์ บิดาของนาย ง., บ้านโพนแพง ตำบลพะลาน, เดือนกุมภาพันธ์ 2558.

จึงเดินทางไปๆ มาๆ ระหว่างประเทศไทยกับลาวอยู่บ่อยครั้ง จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ.2552 บิดาของน้อง จ. ก็ได้แต่งงานกับมารดาของน้อง จ. ซึ่งเป็นคนลาว บ้านห้วยหมื่น เมืองท่าปางทอง แขวงสะหวันนะเขต และอยู่กินด้วยกันประมาณ 4 ปี จึงมีบุตรด้วยกัน 1 คน คือ น้อง จ. โดยในขณะที่มารดาคลอดน้อง จ. และอยู่ไฟนั้นไม่ได้มีญาติพี่น้องฝ่ายบิดาจากฝั่งไทยเดินทางไปเยี่ยมเยียนที่ฝั่งลาวเลย

ส่วนปู่ของน้อง จ. เล่าว่า “ตนเองได้บอกให้ลูกชาย (บิดาของน้อง จ.) รีบพาบุตรสาวคือ น้อง จ. เดินทางกลับมาประเทศไทย เพื่อดำเนินการแจ้งเกิดให้น้อง จ. ในระบบทะเบียนราษฎรของไทย แต่บิดาของน้อง จ. แย้งว่า การแจ้งเกิดไม่น่าจะเป็นเรื่องที่ทำเนียบการยุ่งยาก จะกลับมาแจ้งเกิดเมื่อไหร่ก็ได้”¹⁰

หลังจากนั้นเมื่อน้อง จ. เกิดได้ประมาณ 1 สัปดาห์ บิดาของน้อง จ. จึงได้พาภรรยา กับน้อง จ. เดินทางกลับมาประเทศไทยเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2556 ทางเรือ ณ ตำบลบ้านลาด และเมื่อบิดาของน้อง จ. เดินทางเข้าไปที่ว่าการอำเภอนาดาล เพื่อดำเนินการแจ้งการเกิดให้กับน้อง จ. ก็ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากน้อง จ. เกิดจากมารดาที่เป็นคนลาว และที่สำคัญน้อง จ. เกิดอยู่ที่ประเทศลาว นายทะเบียนอำเภอจึงไม่ดำเนินการแจ้งเกิดให้แก่้อง จ. เพราะไม่มีหลักฐานเอกสารใดๆ มายืนยันว่าน้อง จ. เป็นบุตรของบิดาที่ถือสัญชาติไทย

ปัจจุบัน มารดาของน้อง จ. ได้พาน้อง จ. เดินทางไปๆ มาๆ ระหว่างไทย-ลาว ทางเรือ ตำบลบ้านลาด เพื่อที่จะดำเนินการเรื่องขอสถานะบุคคลเป็นคนสัญชาติไทยให้แก่้อง จ. ตลอดมา

จากการศึกษาลักษณะเฉพาะของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาดาล จังหวัดอุบลราชธานี ผ่านการจำแนกลักษณะคนกลุ่มนี้ออกเป็นกลุ่มย่อยๆ โดยพิจารณาจากหลักการได้สัญชาติไทยโดยการเกิดของบุคคลธรรมดาตามกฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติไทย จะเห็นได้ว่า คนตกหล่นจากทะเบียนราษฎรกลุ่มนี้แท้จริงย่อมเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติไทยอยู่แล้ว แต่ต้องตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นจากทะเบียนราษฎรของประเทศไทย ถึงแม้ว่าคนกลุ่มนี้จะเป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทยและ/หรือไปเกิดในประเทศลาวในยุคที่ประเทศไทยได้มีการพัฒนาระบบการทะเบียนราษฎรของรัฐแล้วก็ตาม นั่นเป็นเพราะบุคคลกลุ่มนี้เป็นบุคคลที่ไม่ได้แจ้งการเกิดในทะเบียนราษฎรไทย ทำให้ไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร. 14) ของรัฐไทย

นอกจากนี้ การตกหล่นจากทะเบียนราษฎรของคนไทยกลุ่มนี้ส่งผลให้เป็นบุคคลที่ไม่เคยได้รับการรับรองตัวบุคคลจากรัฐไทยหรือรัฐใดๆ ว่าเป็น “บุคคลตามกฎหมาย” และด้วยเหตุนี้เอง

¹⁰ สัมภาษณ์ปู่ของน้อง จ., บ้านนาหินโง่งน ตำบลพะลาน, เดือนพฤษภาคม 2558.

คนไทยกลุ่มนี้จึงตกอยู่ในสถานะบุคคลที่เรียกว่า “คนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ” อีกด้วย แม้ว่าโดยข้อเท็จจริงบุคคลเหล่านี้จะเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยมาตั้งแต่เกิดก็ตาม

3.2 สาเหตุของการตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของคนไทยในพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาที่มาและสาเหตุของการที่บุคคลหนึ่งซึ่งเป็น “คนสัญชาติไทย” แต่ตกอยู่ในสถานะบุคคลที่เรียกว่า “คนตกหล่นจากทะเบียนราษฎร” ของรัฐไทยที่ปรากฏตัวอยู่ในพื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนไทย-ลาวในหมู่บ้านริมฝั่งโขง ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี จากการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงต่างๆ ผ่านการสัมภาษณ์และศึกษาบริบทต่างๆ ที่แวดล้อมเกี่ยวข้อง อันเป็นสาเหตุที่ทำให้คนไทยในพื้นที่ดังกล่าวต้องประสบปัญหาไร้สถานะบุคคลทางกฎหมาย

จากการวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของคนกลุ่มนี้ในหัวข้อที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นว่า สาเหตุประการสำคัญที่ทำให้คนไทยในบริเวณพื้นที่ศึกษาตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของรัฐไทย คือ ในขณะที่บุคคลนั้นเกิด (คลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก) บิดาหรือมารดาหรือคนในครอบครัวไม่ได้แจ้งการเกิดในระบบทะเบียนราษฎรไทยให้แก่บุคคลดังกล่าว จึงทำให้บุคคลดังกล่าวไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14)

ในกรณีที่บุคคลหนึ่งไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรในที่นี้ คือ การเป็นบุคคลที่ไม่เคยได้มีการนำชื่อและรายการบุคคลเข้าสู่ทะเบียนราษฎร ซึ่งอาจเกิดจากการเป็นบุคคลที่ไม่ได้รับการแจ้งการเกิดในช่วงที่รัฐไทยมีระบบการทะเบียนราษฎรแล้ว สามารถเกิดขึ้นได้ใน 2 รูปแบบคือ (1) เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทย แต่ไม่ได้รับการแจ้งเกิดในทะเบียนราษฎรของรัฐไทย และ (2) เป็นบุคคลที่เกิดประเทศลาวจึงไม่ได้รับการบันทึกชื่อหรือการเพิ่มชื่อในทะเบียนราษฎรของรัฐไทย ภายหลังจากที่ได้เดินทางกลับเข้ามาในประเทศไทย ถึงแม้ว่าบุคคลเหล่านี้ย่อมเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยที่เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยก็ตาม แต่กลับไม่ได้รับการยอมรับจากเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการลงรายการสัญชาติไทยให้แก่บุคคลเหล่านี้ในทะเบียนราษฎรของคนสัญชาติไทย

จากการที่บุคคลเหล่านี้ไม่ได้รับการแจ้งการเกิดไว้ในระบบทะเบียนราษฎรของรัฐไทยดังที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น จึงทำให้กลายเป็นบุคคลที่ประสบปัญหาสถานะทางกฎหมายที่เรียกว่า “คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร” ซึ่งการตกอยู่ในสถานะดังกล่าวของคนไทยกลุ่มนี้ในพื้นที่ตำบลพะลานมีที่มาจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน ดังนี้

สาเหตุสำคัญประการแรกเกิดจากความ เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนของรัฐ เนื่องจากตำบลพะลานเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว และยังเป็นพื้นที่ห่างไกลจากเมืองและสถานพยาบาล คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จึงไม่ได้เกิดที่

สถานพยาบาล ดังเช่นในกรณีของนาย ก. และพี่น้องอีก 3 คนของนาย ก. ที่คลอดอยู่ที่บ้านในหมู่บ้านนาหินโงง ตำบลพะลาน และตาของนาย ก. เป็นผู้ทำคลอดให้กับหลานทุกคน เพราะว่าบ้านของนาย ก. อยู่ห่างไกลจากสถานอนามัยมาก เนื่องจากหมู่บ้านที่นาย ก. อาศัยอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มียุทธศาสตร์อนามัย ถึงแม้ว่าในปัจจุบันถนนหนทางจะเป็นถนนคอนกรีตบ้างแล้วก็ยังต้องใช้เวลาเดินทางเกือบครึ่งชั่วโมง ดังนั้น เมื่อ 45 ปีที่แล้วในขณะที่นาย ก. เกิด เส้นทางและการเดินทางระหว่างหมู่บ้านกับสถานอนามัยในสมัยนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบากทั้งเรื่องถนนหนทางและพาหนะเดินทาง รวมทั้งส่วนใหญ่บุคคลที่กลั่นเหล่านี้อาจจะเป็นผู้ที่มีรายได้น้อยอยู่แล้ว

นอกจากนี้ แม้ว่าบางคนจะเกิดอยู่ในประเทศไทย แต่ถ้าหากมีบิดาหรือมารดาซึ่งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ใช่คนสัญชาติไทย โดยเฉพาะหากเป็นคนลาวอพยพเข้ามาอาศัยในพื้นที่แห่งนี้ ก็เกิดความกลัวในการแสดงตนต่อทางราชการ เพราะกลัวว่าจะถูกส่งกลับประเทศลาวได้ ทำให้เลือกที่จะคลอดลูกที่บ้านของตนเอง โดยมีหมอดำแยเป็นผู้ทำคลอดให้ หรือในบางกรณีก็ทำคลอดด้วยตนเอง ทำให้เด็กที่เกิดมานั้นไม่มีหลักฐานรับรองการเกิด ซึ่งเมื่อเด็กเกิดมาแล้ว แต่บิดาหรือมารดาหรือผู้ที่มีสัญชาติไทยในครอบครัวไม่เข้าไปอำเภอเพื่อดำเนินการแจ้งเกิดให้แก่เด็กที่เกิดใหม่ นั่นเป็นเพราะว่า “หากนายทะเบียนที่อำเภอสอบถามเกี่ยวกับบิดาหรือมารดาของเด็ก แล้วทราบว่าเด็กมีบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งเป็นคนลาวก็กลัวว่านายทะเบียนอำเภอจะไปออกตำรวจให้มาจับ และยิ่งไปกว่านั้นบางคนกลับคิดว่า เจ้าหน้าที่ที่ทำงานอยู่ที่ว่าการอำเภอ มีอำนาจเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ หมายความว่าว่าการอำเภอกับโรงพักทำงานลักษณะเดียวกัน”¹¹ ทั้งนี้ ที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทะเบียนที่อำเภอไม่มีสิทธิที่จะดำเนินการจับกุมกลุ่มคนเหล่านี้ได้ จึงแสดงให้เห็นว่า สาเหตุการตกหล่นทางทะเบียนของคนกลุ่มนี้จึงเกิดจากความไม่รู้และความไม่เข้าใจของชาวบ้านถึงความแตกต่างระหว่างเจ้าหน้าที่สำนักทะเบียนของอำเภอกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ส่วนสาเหตุประการต่อมาเกิดจากความไม่รู้ของบิดามารดาและคนในครอบครัวถึงความสำคัญของการแจ้งการเกิดให้แก่เด็กที่เกิดใหม่ และจากการสัมภาษณ์บิดาหรือมารดาหรือบุคคลใกล้ชิดของคนตกหล่นทางทะเบียน พบว่า “ส่วนใหญ่จะบอกว่าการแจ้งการเกิดที่อำเภอจะเข้าไปดำเนินการเมื่อไหร่ก็ได้”¹² ดังเช่นในกรณีของ น้อง จ. ที่แม้ว่าปัจจุบันจะอายุเพียง 2 ขวบเท่านั้น แต่ถูกปฏิเสธการแจ้งเกิดจากนายทะเบียนอำเภอ ดังที่นายทะเบียนอำเภอนาตาลแจ้งว่า “เด็กเกิดอยู่ที่ลาว ถึงจะมีบิดาเป็นคนสัญชาติไทย แต่เด็กเกิดจากมารดาที่เป็นคนลาว และไม่มีหลักฐานชก้อย่างวา

¹¹ สัมภาษณ์จากบุคคลในครอบครัวของผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนจากกลุ่มย่อย ลักษณะที่สองในหัวข้อ 3.1.2 การจำแนกลักษณะของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ศึกษา

¹² สัมภาษณ์ ปู่ ของ น้อง จ., อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 10.

เป็นลูกของคนไทยคนนี้ ผมจึงไม่สามารถดำเนินการแจ้งเกิดกับเด็กได้ แล้วถ้าคุณเป็นเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเรื่องนี้ (ผู้ศึกษา) คุณเชื่อไหมว่าเขาทั้งสองเป็นพ่อลูกกันจริงๆ”¹³ ซึ่งจากคำถามที่นายทะเบียนอำเภอขอนแก่นผู้ศึกษากลับมาเช่นนั้น จึงแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติงานที่ระมัดระวัง เพราะกลัวว่าหากข้อมูลของน้อง จ. เป็นข้อมูลเท็จ เจ้าหน้าที่กลัวว่าจะมีผลต่อหน้าที่ทางราชการของตนเอง ทั้งนี้เป็นเพราะตอนที่น้อง จ. เกิด บิดาของน้อง จ. ไม่ได้กลับมาประเทศไทยเพื่อดำเนินการแจ้งเกิดให้แก่น้อง จ. ทันที จึงทำให้น้อง จ. ต้องเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์ความเป็นคนสัญชาติไทย คือจะต้องมีผลตรวจดีเอ็นเอมาเป็นหลักฐานสำคัญในการดำเนินการขอสัญชาติไทย

จากการที่บางคนไปเกิดอยู่ที่ประเทศลาว เพราะบิดามารดาที่เป็นคนสัญชาติไทยอพยพไปอยู่ลาว หรือกรณีที่บิดาหรือมารดาสัญชาติไทยไปแต่งงานทำมาหากินอยู่ฝั่งลาว เมื่อมีลูกก็ไม่ได้เดินทางกลับมาประเทศไทยเพื่อดำเนินการแจ้งเกิดให้ลูกในทะเบียนราษฎรของรัฐไทย ต่อมาภายหลังเมื่อบุคคลคนนี้ได้เติบโตขึ้นและต้องการกลับมาอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องหรือกลับมาทำงานที่ประเทศไทย พวกเขา ก็จะกลายเป็นกลุ่มคนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ หรือถูกมองว่าเป็นคนลาวอพยพ หรือคนต่างด้าว ทั้งๆ ที่โดยข้อเท็จจริงพวกเขาเป็นคนสัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิตจากบิดาและ/หรือมารดาตามกฎหมายสัญชาติของรัฐไทยอยู่แล้ว แต่แค่เป็นบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของรัฐไทย และเมื่อต้องการได้สัญชาติไทยก็ต้องเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สัญชาติไทยที่มีความยุ่งยากและต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการขอสัญชาติไทย

นอกจากนี้ยังอาจเกิดจากสาเหตุที่มาจากทัศนคติการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอีกด้วย คือ ความไม่รู้และไม่เข้าใจในสภาพปัญหาของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่พยายามเรียกร้องเอกสารหลักฐานในสิ่งที่คนเหล่านี้ไม่มีและไม่อาจหาได้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานส่วนใหญ่จะมีทัศนคติเหมารวมที่มองว่าคนตกหล่นจากทะเบียนราษฎรในพื้นที่ชายแดนแห่งนี้เป็นคนต่างด้าวที่อพยพเข้ามาอาศัยในพื้นที่ชายแดนไทย โดยยังไม่ได้อำนาจการสอบข้อเท็จจริงเพื่อวิเคราะห์สถานะบุคคลที่ถูกต้องให้กับคนกลุ่มนี้

จากเหตุผลดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานข้างต้น อาจเกิดจากการที่พื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี เคยเกิดเหตุการณ์สำคัญ คือ การอพยพเข้ามาของคนลาวในช่วงสงครามอินโดจีน พ.ศ.2515-2518 หรือชาวบ้านเรียกว่า ช่วงลาวแตก เป็นช่วงที่มีการอพยพกลับเข้ามาของคนไทยที่ไปอาศัย ทำมาหากิน และไปมีครอบครัวอยู่ฝั่งลาว การอพยพกลับมาไทยในครั้งนั้นก็ได้อาภรรยาหรือสามีที่เป็นคนลาวมาด้วย คนลาวกลุ่มนี้หากได้รับการสำรวจขึ้นทะเบียนจากรัฐไทย ก็อาจจะเป็นคนลาวที่มีบัตรลาวอพยพ สามารถอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ หรือถูกจัดอยู่ในกลุ่มคนต่างด้าว

¹³ สัมภาษณ์ ปลัดอำเภอฝ่ายทะเบียนและบัตรอำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี, เดือนเมษายน 2558.

กลุ่มคนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน หรืออาจจะเป็นคนที่ไม่มีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลได้เลย และ บุตรที่เดินทางกลับมาพร้อมกับบิดาหรือมารดาที่เป็นคนสัญชาติไทย จะกลายเป็นกลุ่มคนไทยที่ตก หล่นทางทะเบียนราษฎรนั่นเอง ทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีทั้งคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร คนไทย ที่ถูกขึ้นทะเบียนเป็นคนสัญชาติอื่น ไม่ว่าจะเป็นคนต่างด้าว บุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน รวมทั้ง คนลาวอพยพที่สามารถอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยอย่างถาวร ดังนั้น การทำงานของเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติงานในพื้นที่บริเวณชายแดนจึงต้องมีความเข้มงวดและระมัดระวังเป็นพิเศษ

3.3 สภาพความเป็นอยู่ของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ศึกษา

จากการสัมภาษณ์คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ศึกษา พบว่า หากเป็นผู้ใหญ่ อายุประมาณ 30 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่จะมีลักษณะการเป็นคนที่อยู่ประจำในพื้นที่และทำมาหากินอยู่ใน ชุมชนเป็นหลัก เช่น ทำนา ทำสวน เลี้ยงวัว หาดปลาในแม่น้ำโขง หากจะมีการออกไปรับจ้างก็เป็นไป ในลักษณะของแรงงานตามฤดูกาล เช่น แรงงานด้านการเกษตร แรงงานในการก่อสร้าง ซึ่งเป็น ลักษณะงานระยะสั้นๆ เท่านั้น ในขณะที่คนหนุ่มสาวมักเดินทางไปทำงานในเมืองใหญ่เช่นเดียวกับ ผู้ที่มีสัญชาติไทยทั่วไปในภาคอีสาน เนื่องจากคนวัยนี้แม้ว่าจะยังไม่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมาย ก็ตาม แต่โดยส่วนใหญ่หากได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของประเทศไทย ก็จะได้รับการศึกษาและจัดทำ ทะเบียนประวัติบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน เมื่อปี พ.ศ.2548 จึงทำให้มีบัตรประจำตัวบุคคลที่ ไม่มีสถานะทางทะเบียน หรือบัตรเลข 0 ส่งผลให้มีสภาพชีวิตที่ดีขึ้นมาในระดับหนึ่ง

ส่วนปัญหาที่เป็นเรื่องสำคัญสำหรับคนกลุ่มนี้ก็คือ “การเข้าไม่ถึงสิทธิขั้นพื้นฐานในฐานะที่ มนุษย์พึงได้รับ ซึ่งการอาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนทำให้ต้องตกเป็นเหยื่อของทัศนคติเหมารวมที่มองว่า คนตกหล่นจากทะเบียนราษฎรเป็นคนต่างด้าวที่อพยพเข้ามา จึงถูกปฏิเสธจากเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ รับผิดชอบในการลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนราษฎรของคนสัญชาติไทย โดยที่ยังไม่ได้ทำ การสอบข้อเท็จจริงเพื่อวิเคราะห์สถานะบุคคลที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งเป็นการปฏิบัติต่อคนกลุ่มนี้ โดยไม่ได้คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันแต่อย่างใด”¹⁴

สภาพชีวิตของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ศึกษา พบว่า จากความไม่รู้ เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานของตนเองว่ามีสิทธิหรือจะได้รับสิทธิอะไรบ้างในสถานะบุคคลที่มีสัญชาติไทย

¹⁴ จันทรา ธนะวัฒนาวงศ์ และคณะ, *โครงการวิจัยแนวทางและกลไกการแก้ไขปัญหาของ ความทับซ้อน/กำกวมระหว่างคนไร้รัฐกับแรงงานต่างด้าวสัญชาติลาว : กรณีศึกษาพื้นที่อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี* (อุบลราชธานี : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2553), น. 82.

ที่ถูกต้องตามกฎหมายไทย ทำให้ละเลยหรือไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบันทึกหลักฐานทางทะเบียนราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่แจ้งการเกิดเมื่อมีเด็กเกิดใหม่ในครัวเรือน

นอกจากนั้น สิ่งที่คนกลุ่มนี้ต้องเผชิญอยู่ คือ ความกลัว การเป็นคนตกหล่นทางทะเบียน ไม่มีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคล คนไร้สถานะบุคคลทางกฎหมาย โดยส่วนใหญ่คนกลุ่มนี้ยังมีความรู้สึกกลัวการติดต่อ หรือ แสดงตนกับทางราชการ ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการไม่รู้สิทธิขั้นพื้นฐานของตนเอง และยังคงคิดว่าตนเองไม่ควรเรียกร้องใดๆ จากทางราชการ ด้วยกลัวว่าจะจะเป็นสาเหตุทำให้ถูกกักขัง ไม่ได้รับความเป็นธรรม กล่าวได้ว่า ความรู้สึกกลัวของคนกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐไทยด้วยเช่นกัน และที่สำคัญคือ ในเวลาเดินทางออกนอกพื้นที่ที่อยู่อาศัยของตนเอง คนกลุ่มนี้ก็จะกลัวถูกจับกุมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจระหว่างการเดินทางด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตดังกล่าวกลายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรกลายเป็นคนที่มีทางเลือกในการทำมาหากินน้อย ส่งผลให้สภาพความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตตกต่ำกว่าคนอื่น ๆ และที่สำคัญคือ การไม่ได้รับสวัสดิการต่างๆ จากรัฐไทยที่ควรจะได้รับในฐานะที่เป็นคนสัญชาติไทยคนหนึ่ง แม้ว่าในปัจจุบันคนไร้รัฐในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาวจำนวนมากเลือกที่จะลักลอบเดินทางเข้าไปทำงานรับจ้างในเมืองใหญ่ (เช่น กรุงเทพมหานคร) แต่การเป็นคนตกหล่นทางทะเบียนซึ่งก็คือคนที่ตกอยู่ในข่ายกลุ่มคนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติก็เป็นปัจจัยให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง และเสี่ยงกับการถูกจับกุมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจอันนำไปสู่การสูญเสียทรัพย์สินเงินทองทั้งหมดที่อุตสาหะหามาได้

3.4 การดำเนินงานให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในการขอสัญชาติไทยของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี

ผลจากการไม่สามารถเข้าถึงการมีชื่อในทะเบียนราษฎรไทยและการมีบัตรประจำตัวประชาชนของไทย หรือการมีเลขประจำตัว 13 หลัก ทำให้คนกลุ่มหนึ่งที่ถึงแม้ว่าจะเป็นบุตรของคนสัญชาติไทย และยอมเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยก็ตาม แต่กลับตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของรัฐไทย ทำให้บุคคลเหล่านี้ต้องเผชิญกับการถูกปฏิบัติเช่นคนต่างด้าว และที่สำคัญคือ การที่ไม่สามารถใช้สิทธิในความเป็นคนสัญชาติไทยได้ ดังมีสาเหตุที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น โดยมีแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อที่จะแก้การตกหล่นจากทะเบียนราษฎรของคนในสังคมไทย คือ บุคคลนั้นจะต้องขอเข้ารับการพิสูจน์สถานะว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย โดยนำพยานหลักฐานต่างๆ ที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งการได้สัญชาติไทยเข้าสู่สืบพิสูจน์ แต่การแก้ไขปัญหาโดยผู้ประสบปัญหาเองเป็นเรื่องที่ดูจะยากเย็นที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง เพราะจำเป็นจะต้องใช้ความรู้และความเข้าใจทางกฎหมายสัญชาติเข้าแก้ไข

ปัญหาด้วย ในการนี้ทางศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี จึงเข้ามาดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้ประสบปัญหาสถานะบุคคลทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว

ดังนั้น การที่เราจะทำความเข้าใจว่าเพราะเหตุใดศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานีแห่งนี้ จึงได้นำเอาประเด็นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบปัญหาสถานะบุคคลทางทะเบียนราษฎรเกี่ยวกับการดำเนินการขอสัญชาติไทยนั้น เราจำเป็นจะต้องทำความรู้จักและเข้าใจก่อนว่า “มูลนิธิพิทักษ์สตรี” เป็นใคร เพราะเหตุใดจึงได้จัดตั้งเครือข่ายการทำงานขึ้นในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว ซึ่งก็คือ “ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี”

3.4.1 มูลนิธิพิทักษ์สตรี (ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง)

มูลนิธิพิทักษ์สตรี (Alliance Anti Traffic หรือเรียกย่อๆ ว่า AAT) เป็นองค์การสาธารณประโยชน์ที่ไม่แสวงหากำไร ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และไม่ใช่งานทางด้านศาสนา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้หญิงและเด็ก โดยเฉพาะกลุ่มที่เสี่ยงและตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และการแสวงหาประโยชน์ทางเพศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในอดีตมูลนิธิพิทักษ์สตรีเคยเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร AFESIP หรือองค์กรช่วยเหลือสตรีและเด็กผู้หญิง¹⁵ มาก่อน แต่ต่อมาได้จดทะเบียนในฐานะองค์กร non-governmental organizations หรือ NGOs อย่างเป็นทางการทั้งที่ประเทศฝรั่งเศสและประเทศไทย เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2550 ตามระเบียบการจัดตั้งมูลนิธิและสมาคมทำงานกับกลุ่มผู้หญิงและเด็ก โดยมีนายโยกัน โทมัส เป็นผู้อำนวยการมูลนิธิพิทักษ์สตรี และดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานพันธมิตรอื่นๆ มาอย่างต่อเนื่อง¹⁶

มูลนิธิพิทักษ์สตรีถือเป็นหน่วยงานระดับภูมิภาค ซึ่งมีโครงการระดับภูมิภาค 2 โครงการ ภายใต้การบริหารของสำนักงานในระดับภูมิภาค 2 แห่ง คือ สำนักงานภูมิภาคประเทศไทย และสำนักงานภูมิภาคประเทศเวียดนาม การปฏิบัติการนั้นมีความแตกต่างกัน แต่เป็นองค์ประกอบที่เติมเต็มให้กันและกัน เพื่อสนองตอบสถานการณ์การค้ามนุษย์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับมูลนิธิพิทักษ์สตรี

¹⁵ องค์กรพิทักษ์สตรีในประเทศไทย หรือ Agir pour les Femmes en Situation Precaire (AFESIP) เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนมีการดำเนินงานอยู่ 6 ประเทศ คือ ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม ฝรั่งเศส และสเปน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือบำบัดฟื้นฟูเด็กและผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อจากธุรกิจบริการทางเพศ, จาก AFESIP Cambodia, <http://www.afesip.org/about-us/who-we-are> (สืบค้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2558).

¹⁶ มูลนิธิพิทักษ์สตรี, “ข้อมูลเกี่ยวกับมูลนิธิพิทักษ์สตรี (AAT),” Alliance Anti Traffic (AAT), <http://aatthai.org/about-aat/?lang=th> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2558).

ในประเทศไทยมีบทบาทเพื่อคุ้มครองและส่งกลับผู้เสียหายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนมูลนิธิพิทักษ์สตรีในเวียดนามทำงานเพื่อป้องกันการค้ามนุษย์และการกลับคืนสู่สังคมของสตรีเวียดนามและคนกลุ่มน้อยในชุมชน ต่อมามูลนิธิพิทักษ์สตรีในประเทศไทยได้ขยายการทำงานด้านการป้องกันและการกลับคืนสู่สังคมของผู้เสียหายในประเทศ ซึ่งส่วนมากเป็นผู้เสียหายที่มีภูมิลำเนาในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และยังได้ขยายการทำงานไปในกัมพูชา มาเลเซีย สิงคโปร์ และเมียนมาร์ด้วย¹⁷ ดังภาพที่ 3.1 แสดงพื้นที่การทำงานของมูลนิธิพิทักษ์สตรี

เป้าหมายการทำงานของมูลนิธิพิทักษ์สตรี คือ เพื่อจัดการแสวงหาประโยชน์ทางเพศในทุกรูปแบบและการค้ามนุษย์ และมีภารกิจหลักดังต่อไปนี้

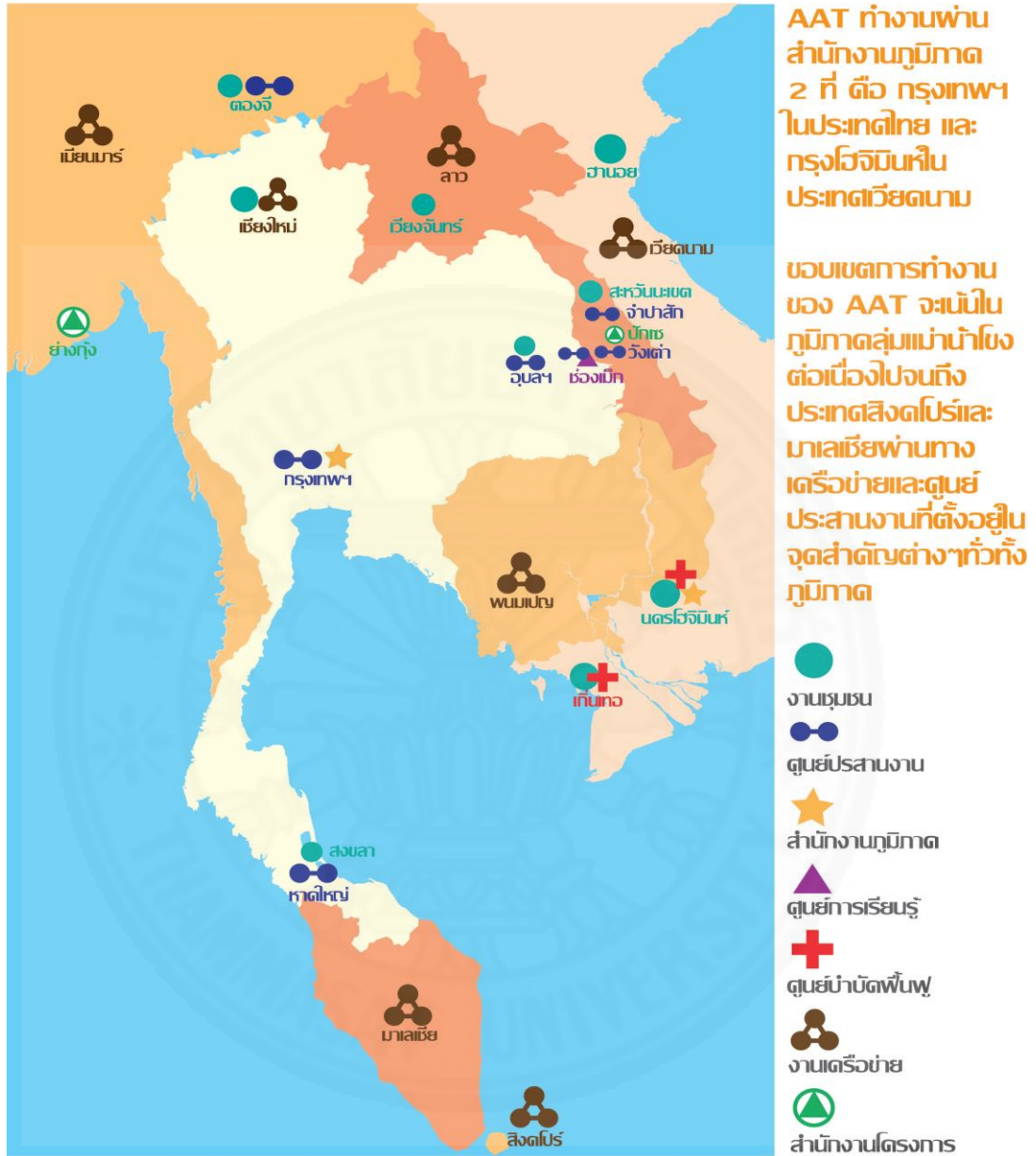
- 1) เพื่อต่อต้านการแสวงหาประโยชน์ทางเพศและการล่วงละเมิดทางเพศในผู้หญิงและเด็กหญิง
- 2) เพื่อคุ้มครองผู้หญิงและเด็กหญิงจากการแสวงหาประโยชน์และการล่วงละเมิดทางเพศ
- 3) เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับบทบาททางเพศ
- 4) เพื่อลดความเสี่ยงของการค้ามนุษย์และการแสวงหาประโยชน์ทางเพศต่อผู้หญิงและเด็กหญิง¹⁸

กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญที่มูลนิธิพิทักษ์สตรีดำเนินการให้ความช่วยเหลือ คือ ผู้หญิงและเด็กที่เป็นผู้เสียหายจากการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ และกลุ่มเสี่ยงที่จะตกเหยื่อในกระบวนการค้ามนุษย์

¹⁷ สมชาย รุ่งศิลป์ และ สุพจน์ บุญเต็ม, รายงานการทบทวนโครงการระยะกลาง (Mid-term Review) จากโครงการ “ศูนย์ประสานงาน: กิจกรรมให้ความรู้-ช่วยเหลือแรงงานลาว (จุดตรวจสุขภาพ)” ที่ด่านสากลวังเต่า เมืองโพนทอง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพิทักษ์สตรี, 2556), น.19.

¹⁸ เฟิงอ๋าง, น.18.

พื้นที่การทำงานของเรา

ภาพที่ 3.1 แสดงพื้นที่การทำงานของมูลนิธิพิทักษ์สตรี, จาก สมชาย รุ่งศิลป์ และ สุพจน์ บุญเต็ม, รายงานการทบทวนโครงการระยะกลาง (Mid-term Review) จากโครงการ “ศูนย์ประสานงาน: กิจกรรมให้ความรู้-ช่วยเหลือแรงงานลาว (จุดตรวจสุขภาพ)” ที่ด่านสากลวังเต่า เมืองโพนทอง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพิทักษ์สตรี, 2556), น.13.

ส่วนประเด็นหลักในการทำงานของมูลนิธิพิทักษ์สตรี มีอยู่ 3 ประเด็น คือ การค้ามนุษย์ การทารุณกรรมทางเพศ และการค้าประเวณีต่อผู้หญิงและเด็ก โดยมูลนิธิฯ ได้มีการนิยามเพื่อให้เกิดความชัดเจนในขอบเขตการทำงานของมูลนิธิไว้ดังนี้

ประเด็นสำคัญอันดับแรก คือ ประเด็นการค้ามนุษย์

สำหรับประเด็นการค้ามนุษย์ในปัจจุบันได้รับการพิจารณาว่า เป็นส่วนหนึ่งของอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ร้ายแรง และเป็นปัญหาที่บั่นทอนความมั่นคงของมนุษย์ถึงแม้ว่าองค์การสหประชาชาติจะทำการรับรองพิธีสารเรื่องการป้องกันปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะการค้าผู้หญิงและเด็ก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอนุสัญญาต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติเมื่อ พ.ศ. 2543 ที่ถือได้ว่าเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของประชาคมโลกในการที่จะร่วมมือกันปราบปรามแก้ไขปัญหานี้ให้หมดไปในศตวรรษที่ 21¹⁹ แต่กระนั้นก็ตามสถานการณ์การค้ามนุษย์ในปัจจุบันกลับทวีความรุนแรงและความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ซึ่งประเทศไทยเองก็ได้เปลี่ยนจากประเทศที่เคยส่งออกมนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงเข้าสู่ธุรกิจการค้าประเวณี มาเป็นทั้งประเทศต้นทาง ทางผ่าน และปลายทาง²⁰ ของการค้ามนุษย์ของประชากรในประเทศเพื่อนบ้าน อาทิเช่น ประเทศเมียนมาร์ ลาว กัมพูชา อินเดีย บังคลาเทศ จีน เวียดนาม เกาหลีเหนือ เป็นต้น ต่างเข้ามาเพื่อการแสวงหาความมั่นคงและโอกาสทางด้านเศรษฐกิจ หลบหนีจากความแร้นแค้น ความยากจน ไม่มีงานทำ บางคนมุ่งแสวงหาโอกาสตามกระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยี หรือถูกหลอกลวงมาเพื่อแสวงหาประโยชน์ บังคับใช้แรงงาน หรือในธุรกิจทางเพศ นำไปสู่การถูกละเมิดสิทธิ จนเกิดโศกนาฏกรรมมีผู้เสียชีวิตทั้งในขณะที่หลบหนี ซ่อนเร้น เหล่านี้มักเกิดคำถามถึงแนวทางการปฏิบัติ

¹⁹ ศิริพร สโรครบาเนค, *การค้ามนุษย์ แนวคิด กลไก และประเด็นท้าทาย* (กรุงเทพฯ : มูลนิธิผู้หญิง, 2548), น.9.

²⁰ ประเทศไทยมีสถานะความเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะการค้าผู้หญิงและเด็ก เพื่อนำมาแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ คือ (1) ประเทศต้นทาง หมายถึง การเป็นประเทศที่มีการส่งเด็กและผู้หญิงไปค้าต่างประเทศ (2) ประเทศทางผ่าน หมายถึง การเป็นประเทศที่ใช้เป็นเส้นทางผ่านของการนำผู้หญิงและเด็กไปค้าในประเทศอื่นๆ และ (3) ประเทศปลายทาง หมายถึง การเป็นประเทศที่มีการนำผู้หญิงและเด็กเข้ามาค้าหรือแสวงหาประโยชน์หรือมีการล่วงละเมิดสิทธิ, จาก ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์แห่งชาติ (ศปคม.แห่งชาติ) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, “นโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2554-2559,” <http://www.nocht.m-society.go.th/album/paper/482af95e73ed0d3669a282211b714c5e.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2558), น.5.

เพื่อป้องกันและคุ้มครองเด็กและผู้หญิงที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของนักค้ามนุษย์ และผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์²¹

ถึงแม้ว่าในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้มีความพยายามในการจัดทำเครื่องมือทั้งในระดับสากล ภูมิภาค และระดับประเทศ เพื่อขจัดการค้ามนุษย์ แต่ปัญหาดังกล่าวกลับยังคงอยู่ และที่สำคัญรูปแบบของการค้ามนุษย์ยังพัฒนาไปจากเดิมและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น นั่นเป็นเพราะการดำเนินงานแก้ไขและป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ยังคงขาดความเข้าใจและการยอมรับค่านิยมอันเป็นสากลว่าอะไรคือการค้ามนุษย์ การขาดความสนใจที่จะบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่มีผลประโยชน์จากขบวนการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ก็ยังมีขาดเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในระดับสากล ภูมิภาค และระดับชาติในการลงโทษนักค้ามนุษย์ และคุ้มครองเหยื่อผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์²² ดังนั้น หัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์คือ ความเข้าใจที่ตรงกันหรือทราบความหมายของการค้ามนุษย์อย่างถูกต้องก่อน

“การค้ามนุษย์” ตามนิยามซึ่งบัญญัติไว้ในพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็กเพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ ที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย หมายถึง “การจัดหา การขนส่ง การส่งต่อ การจัดให้อยู่อาศัย หรือการรับไว้ซึ่งบุคคลด้วยวิธีการขู่เข็ญ หรือด้วยการใช้กำลัง หรือด้วยการบีบบังคับในรูปแบบอื่นใด ด้วยการลักพาตัว ด้วยการฉ้อโกง ด้วยการหลอกลวง ด้วยการใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือด้วยการใช้สถานะความเสี่ยงภัยจากการค้ามนุษย์โดยมิชอบ หรือมีการให้หรือรับเงินหรือผลประโยชน์เพื่อให้ได้มาซึ่งความยินยอมของบุคคลผู้มีอำนาจ ควบคุมบุคคลอื่นเพื่อความมุ่งประสงค์ในการแสวงหาประโยชน์ การแสวงหาประโยชน์อย่างน้อยที่สุดให้รวมถึงการแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีของบุคคลอื่นหรือการแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การบังคับใช้แรงงานหรือ

²¹ มุลนิธิพิทักษ์สตรี, 10 ปี มุลนิธิพิทักษ์สตรี เสวนา “ทางเลือกทางออกของเด็กและผู้หญิงกับการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์สู่อาเซียน,” ไทยรัฐออนไลน์, <http://www.thairath.co.th/content/431031> (21 มิถุนายน 2557).

²² สาเหตุในการที่ไม่สามารถแก้ไขและป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ที่ยกตัวอย่างในครั้งนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งจากบทเรียนของมูลนิธิผู้หญิงที่ได้รับจากการดำเนินงานแก้ไขและป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์โดยเฉพาะการค้าผู้หญิงและเด็ก ที่มูลนิธิผู้หญิงได้ดำเนินงานมาตั้งแต่ พ.ศ.2527, จาก ศิริพร สโครบาเนค, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 19*, น.41.

บริการ การเอาคนลงเป็นทาสหรือการกระทำอื่นเสมือนการเอาคนลงเป็นทาส การทำให้ตกอยู่ใต้บังคับ หรือการต่อตัวไว้ระอออกจากร่างกาย”²³

สำหรับมูลนิธิพิทักษ์สตรีจะมุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากการค้ามนุษย์ในกรณีการทารุณกรรมทางเพศต่อผู้หญิงและเด็กเป็นสำคัญ ในขณะที่องค์กรอื่นๆ จะมีความเชี่ยวชาญในการทำงานเพื่อขจัดปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงานมากกว่า ซึ่งผู้เสียหายส่วนใหญ่ที่ได้รับความคุ้มครองจากมูลนิธิพิทักษ์สตรีจะเป็นการค้ามนุษย์ที่ผู้เสียหายถูกบังคับให้ค้าประเวณี นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการทำงานกับผู้เสียหายประเภทอื่นๆ อีกด้วยอย่างเช่น ในกรณีซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ในรูปแบบการรับตั้งครรภ์แทน หรือที่เรียกว่าการอุ้มบุญ²⁴

ประเด็นที่สอง คือ การแสวงหาประโยชน์ทางเพศ

การทำงานของมูลนิธิพิทักษ์สตรีในประเด็นนี้ คือ การจัดการแสวงหาประโยชน์ทางเพศในทุกรูปแบบที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการค้าประเวณี ซึ่งมูลนิธิฯ มองว่าเป็นรูปแบบของการแสวงหาประโยชน์ทางเพศรูปแบบหนึ่ง โดยในพื้นที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ทำงานอยู่นี้ คนส่วนใหญ่ที่ผู้ถูกแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี คือ เด็ก โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 15-17 ปี และในบางครั้งก็เป็นเด็กที่มีอายุเพียง 12 ปีเท่านั้น

ประเด็นที่สาม คือ การทารุณกรรมทางเพศ

ถึงแม้ว่า ภารกิจหลักของมูลนิธิพิทักษ์สตรี คือ การทำงานเพื่อขจัดแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศและการค้ามนุษย์ก็ตาม แต่ก็ยังมีการทำงานในประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอีกหลายกรณี เช่น การข่มขืน และการทารุณกรรมเด็ก นอกจากนี้ การดำเนินงานในโครงการหลายๆ โครงการของมูลนิธิพิทักษ์สตรีก็เพื่อที่จะสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนมีศักยภาพในการขจัดปัญหาการทารุณกรรมทางเพศ และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ตกเป็นผู้เสียหายอีกด้วย

จากการที่มูลนิธิพิทักษ์สตรีได้ทำงานให้ความคุ้มครองผู้หญิงและเด็กในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากการแสวงหาประโยชน์ทางเพศและการค้ามนุษย์ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือ

²³ มะลิวัลย์ หาญกา, “อุ้มบุญกับการค้ามนุษย์,” สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, http://www.senate.go.th/w3c/senate/pictures/comm/71/file_1409713628.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2558), น.1.

²⁴ มูลนิธิพิทักษ์สตรี, “ประเด็นการทำงานของมูลนิธิพิทักษ์สตรี,” Alliance Anti Traffic (AAT), <http://aatthai.org/the-issues-we-work-with/?lang=th> (สืบค้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2558).

ผู้หญิงและเด็ก ซึ่งมีแนวทางการปฏิบัติงานในพื้นที่โดยตรงในระดับภูมิภาค จะเห็นได้ว่ามีลักษณะครอบคลุมกระบวนการช่วยเหลือทั้งหมด ดังนี้

- 1) การป้องกันการค้ามนุษย์ในกลุ่มเสี่ยง
- 2) การให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายในสถานการณ์ที่ถูกแสวงหาประโยชน์
- 3) การเตรียมความพร้อม และการส่งผู้เสียหายกลับสู่ชุมชน
- 4) การคืนสู่สังคมของผู้หญิงและเด็กหญิงบนพื้นฐานการตัดสินใจของพวกเขาและในแนวทางที่ประหยัดและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนของพวกเขา
- 5) การส่งเสริมศักยภาพของเด็กผู้หญิงและผู้หญิงเพื่อพัฒนาทางเลือกที่หลากหลาย และเพื่อป้องกันคุ้มครองผู้หญิงและเด็กผู้เปราะบางคนอื่นๆ

3.4.2 ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี

ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ในปัจจุบันตั้งอยู่ที่บ้านช่องเม็ก ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ได้ก่อตั้งอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2556 โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณการก่อสร้างจากโครงการ “Women’s Assistance Center Establishment to Protect Vulnerable Women and Children from Human Trafficking” ผ่านความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจแบบให้เปล่าขั้นพื้นฐานและความมั่นคงของมนุษย์ภายใต้โครงการจีจีพี (Grant Assistance for Grassroots Human Security Projects หรือ GGP)²⁵ ของสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น ประจำประเทศไทย

เนื่องจากมูลนิธิพิทักษ์สตรีเล็งเห็นว่า “ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเขตพื้นที่เสี่ยงภัยต่อการล่อลวงเหยื่อค้ามนุษย์สูง ทางมูลนิธิฯ จึงเห็นว่าการจัดตั้งศูนย์เพื่อการเรียนรู้ทางด้านสุขภาพ การศึกษา ทักษะทางวิชาชีพและสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อ

²⁵ ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจแบบให้เปล่าขั้นพื้นฐานและความมั่นคงของมนุษย์ภายใต้โครงการจีจีพีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่รัฐบาลญี่ปุ่นต้องการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (โอดีเอ) ได้เริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2532 เพื่อช่วยเหลือประเทศที่กำลังพัฒนาของรัฐบาลญี่ปุ่น โดยให้การสนับสนุนด้านเงินทุนแก่องค์กรที่ไม่ได้แสวงหาผลกำไรที่ดำเนินกิจกรรมทางการพัฒนาสังคมในประเทศไทย จีจีพีให้การสนับสนุนแก่โครงการพัฒนาในระดับย่อยอย่างยืดหยุ่นและรวดเร็ว ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประชาชนในระดับรากหญ้าโดยตรง, จากสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย, “ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจแบบให้เปล่าขั้นพื้นฐานและความมั่นคงของมนุษย์,” Embassy of Japan in Thailand, <http://www.th.emb-japan.go.jp/th/oda/ggp.htm> (สืบค้นเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2558).

การป้องกันตนเองเพื่อไม่ให้ผู้หญิง เด็ก คนไร้สัญชาติ และแรงงานข้ามชาติถูกเอาเปรียบหรือตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ การจัดฝึกอบรมสมาชิกในชุมชนบริเวณเขตชายแดนไทย-ลาวให้เป็นผู้นำหรือผู้ช่วยในการเผยแพร่ความรู้นั้นก็เป็นสิ่งสำคัญอีกด้วย”²⁶

ในการจัดตั้งศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานีแห่งนี้ ทั้งมูลนิธิพิทักษ์สตรีและรัฐบาลญี่ปุ่นก็มีความมุ่งมั่นและคาดหวังที่จะให้ศูนย์ประสานงานแห่งนี้เป็น “ศูนย์ประสานงานเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของสตรี” เพื่อจะเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่างๆ ในการคุ้มครองสตรีและเด็กที่ด้อยโอกาสและยากจน รวมถึงคนสัญชาติลาว บุคคลไร้สัญชาติ และแรงงานอพยพให้รอดพ้นจากการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ อีกทั้งยังแก้ปัญหาการค้ามนุษย์ซึ่งเป็นปัญหาระหว่างประเทศได้อีกด้วย²⁷ นอกจากนี้ยังต้องการให้ศูนย์ “เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน” เพื่อให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและสตรี โดยการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านอาชีพในเขตพื้นที่ชายแดนเพื่อสร้างทางเลือกให้แก่คนในชุมชน²⁸

ในฐานะที่ศูนย์ประสานงานแห่งนี้ถือเป็นเครือข่ายการทำงานของมูลนิธิพิทักษ์สตรีที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (มูลนิธิพิทักษ์สตรียังมีศูนย์ประสานงานอีกหลายแห่งซึ่งตั้งอยู่ในประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ประเทศลาว และเมียนมาร์ ดังภาพที่ 3.2 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) จึงมีภารกิจหลักที่ต้องมุ่งสร้างเสริมศักยภาพให้แก่เด็กและผู้หญิงให้ได้รับการคุ้มครอง เรียนรู้แนวทางป้องกันตนเองจากภัยการล่อลวงต่างๆ และส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรชุมชน ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพเด็กและผู้หญิงในชุมชนของตนเอง

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่าการจัดตั้งศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี ที่จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1) เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ฝึกอบรมของชุมชนในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน การดูแลสุขภาพตนเองเบื้องต้น การป้องกันตนเองจากการแสวงหาประโยชน์ทางเพศและการค้ามนุษย์

²⁶ สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย, “รัฐบาลญี่ปุ่นให้ความร่วมมือสนับสนุนโครงการ Women’s Assistance Center Establishment to Protect Vulnerable Women and Children from Human Trafficking,” Embassy of Japan in Thailand, <http://www.th.emb-japan.go.jp/th/jis/2012/1241.htm> (7 ธันวาคม 2555).

²⁷ เพิ่งอ้าง.

²⁸ ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี, *เอกสารแนะนำศูนย์ส่งเสริมช่วยเหลือเด็กและผู้หญิง (WAC)* (อุบลราชธานี: ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี, ม.ป.ป.), น.1.

2) เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้การฝึกอบรมด้านอาชีพให้แก่ชุมชน

3) เพื่อเป็นสถานที่ให้คำปรึกษาปัญหา สัญชาติ การถูกละเมิดและแสวงหาประโยชน์

ทางเพศ

ภาพที่ 3.2 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, จากสมชาย รุ่งศิลป์ และ สุพจน์ บุญเต็ม, รายงานการทบทวนโครงการระยะกลาง (Mid-term Review) จากโครงการ “ศูนย์ประสานงาน: กิจกรรมให้ความรู้-ช่วยเหลือแรงงานลาว (จุดตรวจสุภาพ)” ที่ด่านสากลวังเต่า เมืองโพนทอง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพิทักษ์สตรี, 2556), น.60.

นอกจากศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี จะดำเนินการโดยมูลนิธิพิทักษ์สตรีแล้ว ศูนย์ประสานงานฯ แห่งนี้ยังได้ทำงานร่วมกับกลุ่มพิทักษ์เด็กและสตรีตำบลช่องเม็ก โดยสมาชิกกลุ่มชุมชนนี้ มาจากการรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนและผู้นำชุมชน หมู่ 1 บ้านหนองเม็ก หมู่ 4 บ้าน ทุ่งหนองบัว และหมู่ 5 บ้านหินสูง ตำบลช่องเม็ก เนื่องจากสมาชิกทุกคนเห็นว่าในชุมชนมี ปัญหาและต้องการให้เกิดการแก้ไข เพื่อความเป็นอยู่ที่ดี ที่ปลอดภัยของสมาชิกในชุมชนทุกคน โดยกลุ่มมีกิจกรรมดังนี้

- 1) ผลิตและเผยแพร่ข้อมูลความรู้ด้านเด็ก สตรี และการค้ามนุษย์ ผ่านรายการวิทยุชุมชนและเสียงตามสายในชุมชน
- 2) จัดเวทีสภาภาพในระดับชุมชน
- 3) จัดพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้นำชุมชนชายแดนไทย ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี และเมืองโพนทอง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว
- 4) ให้คำแนะนำปรึกษาและประสานงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาด้านสถานะทางทะเบียน²⁹

3.4.3 สาเหตุในการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ในการขอสัญชาติไทยของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี

การที่ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินงานในด้านการให้คำแนะนำปรึกษาและประสานงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาสถานะบุคคลทางทะเบียน มาเป็นหนึ่งในภารกิจหลักเฉพาะในการทำงานของศูนย์ประสานงานที่จังหวัดอุบลราชธานีเท่านั้น เนื่องจากภารกิจดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งจากการดำเนินงานด้านการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี และแขวงจำปาสัก เพื่อให้ตอบสนองต่อเป้าหมายการทำงานของมูลนิธิพิทักษ์สตรีที่ต้องการจัดการแสวงหาประโยชน์ทางเพศในทุกรูปแบบและการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะการปกป้องคุ้มครองผู้หญิงและเด็กไม่ให้เกิดเป็นผู้เสียหายและเข้าสู่วงจรการค้ามนุษย์ เพราะผู้เสียหายส่วนใหญ่ที่มูลนิธิฯ ให้ความช่วยเหลือเป็นผู้เสียหายที่มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาคสนามของศูนย์ประสานงานฯ แห่งนี้ ได้อธิบายให้ฟังว่า “จังหวัดอุบลราชธานีถือเป็นจังหวัดต้นทางของการลักลอบส่งผู้หญิงและเด็กไปค้ายังต่างประเทศ และจะถูกส่งไปยังพื้นที่ปลายทาง คือ จังหวัดชายแดนใต้ เพื่อส่งผู้หญิงและเด็กเหล่านี้เข้าสู่ประเทศ

²⁹ เฟื่องอ้าง, น.4.

มาเลเซีย และสิงคโปร์ต่อไป”³⁰ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า สถานะของประเทศไทยในปัจจุบันเป็นที่ตั้งประเทศต้นทาง ทางผ่าน และปลายทางของกระบวนการค้ามนุษย์ ส่งผลให้ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี มีบทบาทสำคัญเพื่อป้องกันและติดตามเฝ้าระวังการค้ามนุษย์ในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว ซึ่งการดำเนินงานในภารกิจต่างๆ จะมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างการมีส่วนร่วมจากองค์กรในชุมชน และประชาชนในพื้นที่ ตามเป้าหมายของการจัดตั้งศูนย์ประสานงานฯ แห่งนี้ที่ต้องการให้เป็นสถานที่ที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุดทั้งในการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

ในการดำเนินงานด้านการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี ของศูนย์ประสานงานฯ ได้สังเกตเห็นว่า “กลุ่มเป้าหมายกลุ่มหนึ่งที่มีความเสี่ยงสูงที่จะตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ามนุษย์ คือ กลุ่มบุคคลที่ประสบปัญหาสถานะทางกฎหมาย หรือบุคคลไร้สถานะทางกฎหมาย เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า คนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ ซึ่งบางคนเป็นบุคคลที่ไม่มีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลของรัฐใดๆ เลยบนโลกนี้ที่เรียกว่า “คนไร้รัฐ” ส่วนบางคนได้รับการบันทึกการสถานะบุคคลไว้แล้วในทะเบียนราษฎรของรัฐแต่ยังไม่มีสัญชาติโดยผลของกฎหมาย ที่เรียกว่า “คนไร้สัญชาติ” ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะถูกมองว่าเป็น “คนต่างด้าว” ในรัฐไทย ส่งผลให้คนกลุ่มนี้ดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานของการขาดความมั่นใจในตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องเดินทางไปหางานทำหรือไปทำงานในเมืองหลวง หรือจังหวัดอื่นๆ ซึ่งจะต้องออกจากพื้นที่ชุมชนที่พวกเขาอยู่อาศัย ทำให้คนกลุ่มนี้เลือกที่จะมองหาที่พักพิงจากบุคคลที่สามารถให้ความช่วยเหลือให้เกิดความสะดวกในการเดินทางของพวกเขา โดยกระบวนการค้ามนุษย์มักจะแฝงตัวมาในรูปของคนที่ให้ความช่วยเหลือนั่นเอง”³¹

การดำเนินงานของมูลนิธิพิทักษ์สตรีในช่วงแรกที่เข้ามาในพื้นที่ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ประมาณ พ.ศ.2552 “เป็นการเข้ามาเพื่อให้ทุนการศึกษาแก่กลุ่มเด็กที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน ต่อมาก็เริ่มทำการสำรวจว่าในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวมีผู้ประสบปัญหาสถานะบุคคลทางทะเบียนราษฎรมากน้อยเพียงใด และผลจากการสำรวจพบว่า ในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว ตำบลช่องเม็ก มีจำนวนผู้ประสบปัญหาสถานะบุคคลทางทะเบียนราษฎร ประมาณ 100 กว่าคน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2556 ได้มูลนิธิฯ จึงได้เข้ามาก่อตั้งศูนย์ประสานงานของมูลนิธิพิทักษ์สตรีขึ้นที่บ้านช่องเม็ก

³⁰ สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ภาคสนามของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี, 20 พฤษภาคม 2558.

³¹ เฝิงอ้อาง.

ตำบลช่องเม็ก อำเภอสรินธร จังหวัดอุบลราชธานี และนำประเด็นการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาสถานะบุคคลทางทะเบียนราษฎรมาเป็นภารกิจหลักในการดำเนินงานของศูนย์ฯ”³²

ดังนั้น การให้ความช่วยเหลือของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานีในที่นี้ จึงหมายถึง การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ประสบปัญหาสถานะบุคคลทางกฎหมายหรือบุคคลไร้สถานะทางกฎหมาย เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้รับสัญชาติไทย

3.4.4 กระบวนการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในการขอพิสูจน์สถานะของบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายในพื้นที่ศึกษา

ในการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาด้านสถานะบุคคลทางทะเบียนราษฎรในการขอสัญชาติไทยของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งในงานค้นคว้าอิสระฉบับนี้ผู้ศึกษามุ่งเน้นศึกษาเฉพาะแค่กลุ่ม “คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร” เท่านั้น ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยอยู่แล้ว³³ แต่กลับประสบปัญหา คือ ยังไม่ได้รับการบันทึกในระบบทะเบียนราษฎรว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย โดยมีแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้คือ บุคคลดังกล่าวจะต้องขอเข้ารับการพิสูจน์สถานะว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย โดยการนำพยานหลักฐานต่างๆ ที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งการได้สัญชาติไทยเข้าสู่พิสูจน์ หากผลปรากฏว่ามีสัญชาติไทยจริง บุคคลนั้นก็จะได้รับการบันทึกในระบบทะเบียนราษฎรว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย³⁴

กระบวนการพิสูจน์สถานะของบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายในที่นี้จะเป็นการดำเนินการด้วยวิธี “การขอเพิ่มชื่อกรณีคนไทยตกหล่นทางทะเบียน”³⁵ เนื่องจากลักษณะของบุคคลในงานค้นคว้าอิสระฉบับนี้คือ เป็นบุคคลใน “กรณีบุคคลต่างๆ ไป” จึงเป็นการเพิ่มชื่อตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2535 ซึ่งใช้กับบุคคลทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

ในงานค้นคว้าอิสระฉบับนี้ผู้ศึกษาจะขออธิบายกระบวนการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลานเกี่ยวกับการขอเข้ารับการพิสูจน์

³² สัมภาษณ์ ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ภาคสนามและอาสาสมัครของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี, เดือนเมษายน 2558.

³³ ในที่นี้หมายถึง เป็นบุคคลซึ่งหากพิจารณาตามกฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติแล้ว บุคคลนี้มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย

³⁴ ชูติ งามอรุณเลิศ และคณะ, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 4*, น.109.

³⁵ รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการพิสูจน์สัญชาติไทยด้วยวิธีการขอเพิ่มชื่อกรณีคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียน ในภาคผนวก ค

สถานะว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย ด้วยวิธีการขอเพิ่มชื่อกรณีคนไทยตกหล่นทางทะเบียนให้เข้าสู่โครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ประจำปีงบประมาณ 2558 จากมุมมองการทำงานในฐานะอาสาสมัครของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี และกระบวนการดำเนินงานที่นำเสนอในที่นี้เป็นเพียงขั้นตอนแรก ซึ่งเป็นขั้นตอนการยื่นคำร้องขอเข้าร่วมโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมฯ ปี 2558 เพื่อเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สถานะความมีสัญชาติไทยของคนกลุ่มนี้

จากการที่ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลาน สามารถสรุปกระบวนการดำเนินงานเป็นไปตามลำดับขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 การลงพื้นที่สำรวจคนตกหล่นจากทะเบียนราษฎรในพื้นที่เป้าหมาย

ขั้นที่ 2 การศึกษาทำความเข้าใจกระบวนการพิสูจน์สถานะของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยตามกฎหมายด้วยวิธีการดำเนินการขอเพิ่มชื่อกรณีคนไทยตกหล่นทางทะเบียน ภายใต้กรอบนโยบายของโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์กลุ่มบุคคลจากแบบสอบถามที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากขั้นที่ 1 ที่มีคุณสมบัติตามกลุ่มเป้าหมายที่ระบุอยู่ในหนังสือสั่งการที่อ้างไว้ในขั้นที่ 2

ขั้นที่ 4 การดำเนินการยื่นคำร้องขอเข้าร่วมโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ณ ที่ว่าการอำเภอนาตาล

ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการดำเนินงานดังกล่าว มีรายละเอียดการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การลงพื้นที่สำรวจคนตกหล่นจากทะเบียนราษฎรในพื้นที่เป้าหมาย

พื้นที่เป้าหมายในที่นี้ หมายถึง พื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ พื้นที่อำเภอสิรินธร อำเภอเขมราฐ และอำเภอนาตาล ซึ่งศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี ร่วมกับกลุ่มพิทักษ์เด็กและสตรีตำบลช่องเม็กได้ลงพื้นที่ทำการสำรวจเพื่อที่จะพยายามผลักดันให้กลุ่มคนที่มีสัญชาติไทย แต่ยังตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของรัฐไทย ให้ได้เข้าร่วมโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ซึ่งจำนวนคนตกหล่นทางทะเบียนราษฎรที่ศูนย์ประสานงานฯ ได้ทำการสรุปไว้ ดังแสดงในตารางที่ 3.1 นั้น ตัวเลขจำนวนคนตกหล่นในตารางมาจาก 2 ทาง คือ ทางแรก จากการลงพื้นที่สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลคนตกหล่นจากแบบสอบถามของเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานฯ

และทางที่สอง เจ้าของปัญหาติดต่อเข้ามาขอให้ทางศูนย์ประสานงานฯ ช่วยเหลือเกี่ยวกับการดำเนินการขอเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สถานะความเป็นบุคคลสัญชาติไทย

ตารางที่ 3.1

สรุปจำนวนคนตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ชายแดนจังหวัดอุบลราชธานี

พื้นที่	พ.ศ. 2557		2558		รวมทั้งหมด
	ผู้ใหญ่	เด็ก	ผู้ใหญ่	เด็ก	
อ.สิรินธร	30	14	54	21	119
อ.เขมรราชู	-	-	60	32	92
อ.นาตาล	-	-	18	5	23
รวมทั้งหมด	30	14	132	58	
	44 คน		190 คน		234 คน

หมายเหตุ : “-” ในช่องปี พ.ศ. 2557 ของอำเภอเขมรราชู และอำเภอนาตาล หมายถึง ในปี พ.ศ. 2557 ทางศูนย์ประสานงานฯ ยังไม่ได้ลงพื้นที่สำรวจจำนวนคนตกหล่นในพื้นที่ดังกล่าว และปี พ.ศ. 2557 เป็นปีที่แรกที่ศูนย์ประสานงานฯ เริ่มดำเนินการให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนไทยกลุ่มนี้ในการขอสัญชาติไทย จึงยังคงดำเนินการในพื้นที่ที่ตั้งของศูนย์ประสานงานฯ คือ อำเภอสิรินธรเท่านั้น

ที่มา : เอกสารการดำเนินงานด้านการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี, 10 พฤศจิกายน 2557

การทำงานในขั้นนี้ เริ่มต้นจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์ประสานงานฯ ติดต่อไปยังผู้นำชุมชนของหมู่บ้านเป้าหมาย เพื่อต้องการให้ผู้นำชุมชนประชาสัมพันธ์หรือบอกข่าวให้แก่ลูกบ้านของตนเองรับทราบว่าจะมีเจ้าหน้าที่จากศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรีเข้ามาทำการสำรวจกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎร หรือ ไร้สถานะทางกฎหมายไทย บุคคลใดที่ต้องการแก้ปัญหาเพื่อให้มีสถานะบุคคลตามกฎหมายไทยอย่างถูกต้องก็ให้เข้ามารวมประชุมตามวันและเวลาที่กำหนด

ในการลงพื้นที่สำรวจบุคคลตกหล่นในแต่ละครั้ง ทางศูนย์ประสานงานฯ จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม : บันทึกข้อมูลการให้ความช่วยเหลือด้านสัญชาติ³⁶ ของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งในขั้นตอนนี้ นอกจากจะทำการสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรีจำเป็นต้องขอและเก็บรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ที่มีไว้ในเบื้องต้นด้วย เพื่อที่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จะได้นำเอาสำเนาเอกสารดังกล่าวมาทำการศึกษาและทำความเข้าใจ เพื่อพิจารณาถึงสถานะบุคคลที่ผู้ประสบปัญหาสถานะบุคคลทางกฎหมายควรจะได้รับสถานะบุคคลที่ถูกต้องตามกฎหมายไทย ว่าด้วยสัญชาติ ซึ่งจะเป็ขั้นตอนการดำเนินงานการวิเคราะห์สถานะบุคคลตามกฎหมายในขั้นที่ 3

ขั้นที่ 2 การศึกษาทำความเข้าใจกระบวนการพิสูจน์สถานะของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทย ตามกฎหมายด้วยวิธีการดำเนินการขอเพิ่มชื่อกรณีคนไทยตกหล่นทางทะเบียน โดยศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ได้อาศัยอำนาจจากกรอบนโยบายของหนังสือสั่งการ ที่ มท 0309.1/ว15935 เรื่อง โครงการตรวจสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของ คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2558 ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2557 ซึ่งสั่งการโดยสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (ภาคผนวก ข) เป็นเอกสารอ้างอิงที่เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรีนำไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่สำนักทะเบียนอำเภอให้ดำเนินการรับคำร้องขอเพิ่มชื่อเข้าในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) ของบุคคลผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนราษฎรที่ขอให้ทางศูนย์ประสานงานฯ ช่วยเหลือในระหว่างที่เข้าสู่กระบวนการพิสูจน์ความมีสัญชาติไทย

หนังสือฉบับนี้มีสาระสำคัญ คือ เป็นการแจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด นายทะเบียนอำเภอทุกอำเภอ นายทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลทุกแห่ง ดำเนินการสำรวจบุคคลกลุ่มเป้าหมายได้แก่

³⁶ แบบสอบถามที่ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ใช้ในการสำรวจรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และช่วยเหลือด้านสถานะบุคคลนั้น เป็นแบบสอบถามที่ศูนย์ประสานงานฯ ได้ทำการพัฒนามาเป็นแบบสอบถามในปัจจุบันจากการถอดบทเรียนด้านการให้ความช่วยเหลือด้านสัญชาติ โดยมีเป้าหมาย คือ ออกแบบมาเพื่อช่วยให้ผู้เก็บข้อมูลสามารถรวบรวมข้อเท็จจริงที่ครบถ้วนสำหรับการวิเคราะห์สถานะบุคคลและให้ความช่วยเหลือตามกฎหมายได้ และที่สำคัญที่สุดคือข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมนั้นต้องเป็นความจริงของตัวบุคคลนั้นๆ แม้จะขัดแย้งกับพยานเอกสารก็เป็นเรื่องที่ต้องบันทึกเพิ่มเติม

1. บุคคลที่อ้างว่าเป็นคนไทยที่ยื่นคำร้องขอแจ้งการเกิดเกินกำหนดและ/หรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2535

2. ชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูงที่ยื่นคำร้องขอลงรายการสัญชาติไทยตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการพิจารณาลงรายการสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2553

3. บุคคลที่ยื่นคำร้องขอเปลี่ยนแปลงสถานะในเอกสารทะเบียนราษฎรจากคนที่ไม่ใช่สัญชาติไทยเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดโดยผลของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ เช่น บุคคลที่ขอลงรายการสัญชาติไทยตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติไทย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 เป็นต้น

โดยบุคคลตามข้อ 1-3 จะต้องเป็นบุคคลที่อ้างว่ามีสัญชาติไทยแต่ยังไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) เนื่องจากไม่ได้แจ้งการเกิด หรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน หรือบุคคลที่อ้างว่ามีสัญชาติไทย แต่มีรายการบุคคลในเอกสารทะเบียนราษฎรระบุสัญชาติอื่นหรือไม่ได้สัญชาติไทย โดยบุคคลดังกล่าวจะต้องเป็นผู้ที่ได้ยื่นคำร้อง ขอแจ้งการเกิดเกินกำหนดหรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) หรือขอลงรายการสัญชาติในเอกสารทะเบียนราษฎรตามกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง และได้ผ่านการตรวจสอบพยานหลักฐานจากนายทะเบียน โดยนายทะเบียนมีความเห็นว่าพยานหลักฐานของผู้ร้องยังไม่อาจพิสูจน์สถานะบุคคลว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทยได้ และมีความจำเป็นต้องตรวจสอบสารพันธุกรรม (DNA) กับบิดา มารดา หรือญาติร่วมสายโลหิตที่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้านระบุสัญชาติไทย เพื่อที่จะสามารถนำผลการตรวจเป็นหลักฐานยืนยันสถานะของตนเองตามกฎหมายในการขอแจ้งเกิดเกินกำหนด และเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน

เนื่องจากกรมการปกครองต้องการให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ยังไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) ที่ประสบปัญหาได้รับความเดือดร้อนจากการแสวงหาเอกสารหรือพยานบุคคลที่จะพิสูจน์สถานะของตนเอง จึงจัดทำโครงการนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) ให้กลุ่มคนกลุ่มนี้ซึ่งเป็นคนยากไร้หรือคนที่มีฐานะยากจนมาเป็นหลักฐานสำคัญในกระบวนการพิสูจน์สถานะบุคคลว่าตนเองเป็นบุคคลที่จะต้องได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิตจากบิดามารดา ซึ่งผู้ประสบปัญหาที่ได้ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมฯ ในครั้งนี้ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการดำเนินการตรวจสอบสารพันธุกรรม ณ สถานที่ที่ได้ระบุไว้ต่อนายทะเบียนอำเภอ ตอนที่ดำเนินการยื่นคำร้องขอเข้าร่วมโครงการ (รายละเอียดจะอยู่ในขั้นที่ 4)

จากรายละเอียดข้อมูลในหนังสือสั่งการฉบับนี้ สามารถสรุปคุณสมบัติของคนตกหล่นทางทะเบียนราษฎรที่สามารถเข้าร่วมโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมฯ ปี พ.ศ. 2558 ได้ มีดังนี้

1. เป็นบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย แต่มีบิดาและ/หรือมารดาเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย
2. เป็นบุคคลที่มีญาติพี่น้องทางสายเลือด คือ บิดา มารดา น้า อา หรือพี่น้องที่มีสัญชาติไทย (คนใดคนหนึ่งก็ได้ที่สามารถเป็นคู่ตรวจ ดีเอ็นเอ กับผู้ตกหล่น ดูรายละเอียดคู่ตรวจได้จากตารางที่ 3.2) และที่สำคัญคือจะต้องยังมีชีวิตอยู่
3. เป็นบุคคลที่ได้ยื่นคำร้องกับนายทะเบียนอำเภอ เพื่อขอลงรายการสัญชาติไทยและเพิ่มชื่อในทะเบียนราษฎร โดยทางอำเภอแนะนำให้ไปตรวจสอบสารพันธุกรรม หรือดีเอ็นเอ
4. เป็นบุคคลที่มีฐานะยากจน

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์กลุ่มบุคคลจากแบบสอบถามที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากขั้นที่ 1 ที่มีคุณสมบัติตามกลุ่มเป้าหมายที่ได้ระบุอยู่ในหนังสือสั่งการที่อ้างไว้ในขั้นที่ 2

สำหรับคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอ นาดาล จังหวัดอุบลราชธานี คือ กลุ่มบุคคลธรรมดาทั่วไป ซึ่งตรงกับบุคคลกลุ่มเป้าหมายในหนังสือสั่งการข้อที่ 1. บุคคลที่อ้างว่าเป็นคนไทยที่ยื่นคำร้องขอแจ้งการเกิดเกินกำหนดและ/หรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2535 ซึ่งกลุ่มคนตกหล่นทางทะเบียนราษฎรที่ได้รับการสำรวจไว้ในขั้นที่ 1 นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ จะต้องมียุทธศาสตร์ หรือญาติร่วมสายโลหิตที่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร. 14) ระบุสัญชาติไทย ซึ่งสามารถตรวจสอบพิสูจน์สารพันธุกรรม (ดีเอ็นเอ) เพื่อการมีสัญชาติไทยให้แก่บุคคลตกหล่นที่ต้องการเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์ความมีสัญชาติไทยได้ โดยเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรีจะต้องทำการพิจารณาผู้ตรวจดีเอ็นเอให้กับผู้ประสบปัญหาตกหล่นอย่างถูกต้องที่สุด ซึ่งจะต้องพิจารณาตามตารางที่ 3.2 แสดงประเภทการตรวจความสัมพันธ์ทางสายเลือดโดยการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (ดีเอ็นเอ) โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนตกหล่นทางทะเบียนที่บิดาและ/หรือมารดาที่มีสัญชาติไทยเสียชีวิตแล้ว จึงต้องสืบหาญาติร่วมสายโลหิตที่มีความสัมพันธ์ในลำดับที่ใกล้ชิดมากที่สุดมาเป็นคู่ตรวจดีเอ็นเอ มิเช่นนั้นแล้วหากดำเนินการยื่นคำร้องขอเข้าร่วมโครงการดังกล่าวด้วยคู่ตรวจดีเอ็นเอที่ไม่ถูกต้องตามตาราง ก็จะทำให้เป็นการเสียเวลาและค่าใช้จ่ายโดยใช่เหตุ

หลักการในการพิจารณาบุคคลสัญชาติไทยที่จะเป็นคู่ตรวจดีเอ็นเอให้กับผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนที่ขอลงรายการสัญชาติไทย

1. ในกรณีที่บิดาและ/หรือมารดาที่มีสัญชาติไทยยังมีชีวิตอยู่ (ทั้งสองคนมีสัญชาติไทย หรือคนในคนหนึ่งที่มีสัญชาติไทยก็ได้) ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนจะต้องตรวจพิสูจน์ดีเอ็นเอกับบิดาและ/หรือมารดาเท่านั้น

เนื่องจากในระหว่างที่ผู้ศึกษาดำเนินงานให้ความช่วยเหลือคนไทยกลุ่มนี้ในกระบวนการยื่นคำร้องเข้าร่วมโครงการตรวจสารพันธุกรรมฯ พบว่า หากบิดาและ/หรือมารดาที่มีสัญชาติไทยของผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนไม่สามารถเป็นคู่ตรวจดีเอ็นเอให้ได้ไม่ว่าจะเกิดจากกรณีใดก็ตาม อย่างเช่น

ในกรณีทั่วไปที่บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิตแล้ว จะต้องแสดงหลักฐานใบมรณบัตรของบิดาและ/หรือมารดาต่อนายทะเบียนอำเภอ แต่หากหลักฐานดังกล่าวสูญหายให้ดำเนินการติดต่อบุคคลที่ออกมรณบัตรฉบับนั้น เพื่อขอคัดและรับรองสำเนาจากทะเบียนคนตาย

หากในกรณีที่บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิตแล้ว แต่ญาติหรือคนในครอบครัวไม่ได้เข้าไปดำเนินการแจ้งตายให้แก่บิดาและ/หรือมารดาในระบบทะเบียนราษฎรของประเทศไทย หรือบางกรณีที่บิดาและ/หรือมารดาไปเสียชีวิตอยู่ที่ประเทศลาว ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนจะต้องไปดำเนินการแจ้งตายให้แก่บิดาและ/หรือมารดาก่อน³⁷ เพื่อนำหลักฐานดังกล่าวมายืนยันข้อเท็จจริงต่อบุคคลที่ออกมรณบัตรฉบับนั้นว่า ตนเองเป็นบุตรของบิดาและ/หรือมารดาที่มีสัญชาติไทยที่มีชื่อ-สกุลตามใบมรณบัตรฉบับนี้³⁸

นอกจากนี้ในกรณีที่บิดาและ/หรือมารดาของผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนยังคงเป็นบุคคลไร้สถานะทางกฎหมายหรือทางทะเบียนเช่นเดียวกัน ซึ่งโดยข้อเท็จจริงบิดาและ/หรือมารดาของบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลสัญชาติไทยตามกฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติไทย แต่ยังคงตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย นายทะเบียนอำเภอจะแนะนำให้ดำเนินการขอลงรายการ

³⁷ ในขั้นตอนการดำเนินการแจ้งตายย้อนหลังให้แก่บุคคลสัญชาติไทยที่เสียชีวิตแล้ว ให้สอบถามขั้นตอนการดำเนินการ และดำเนินการตามขั้นตอนที่นายทะเบียนอำเภอแนะนำ

³⁸ ในขั้นตอนนี้จะมีความสำคัญมาก เมื่อสำนักทะเบียนอำเภอที่ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนได้ไปดำเนินการยื่นคำร้องขอเข้าร่วมโครงการไว้ ได้ส่งรายชื่อและพยานหลักฐานเอกสารของบุคคลดังกล่าวไปยังสำนักทะเบียนจังหวัดและสำนักทะเบียนกลางได้ดำเนินการตรวจสอบชื่อ-สกุล และเลขประจำตัวประชาชนไทย 13 หลัก ของบิดาและ/หรือมารดาของบุคคลดังกล่าว หากเป็นบุคคลสัญชาติไทยอย่างแท้จริง ก็จะทำให้ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนที่ขอลงรายการสัญชาติไทยนั้นผ่านเข้าสู่โครงการตรวจสารพันธุกรรมฯ แต่หากพยานหลักฐานเอกสารของบิดาและ/มารดาเป็นเอกสารเท็จ ก็จะทำให้บุคคลดังกล่าวไม่ผ่านเข้าร่วมโครงการตรวจสารพันธุกรรมฯ ได้

สัญชาติไทยให้แก่บิดาและ/หรือมารดาก่อนในปีนี้ ส่วนผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนจะต้องรอให้บิดาและ/หรือมารดาของตนเองได้รับสัญชาติไทย ซึ่งสามารถเข้าร่วมโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมฯ ในปีถัดไป³⁹

2. ในกรณีที่บิดาและ/หรือมารดาที่มีสัญชาติไทยเสียชีวิตแล้ว ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนจะต้องตรวจดีเอ็นเอกับญาติทางสายเลือดที่มีสัญชาติไทยและจะต้องเป็นบุคคลที่อยู่ในทะเบียนราษฎรของประเทศไทย ซึ่งจะต้องเป็นญาติในลำดับที่ใกล้ชิดที่สุดที่ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนสามารถหาได้ โดยใช้หลักการพิจารณาตามตารางที่ 3.2 เพื่อให้ได้คู่ตรวจดีเอ็นเอที่ถูกต้องที่สุด

ตารางที่ 3.2

แสดงประเภทการตรวจความสัมพันธ์ทางสายเลือดโดยการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (ดีเอ็นเอ)

ลำดับ	ประเภทความสัมพันธ์	ชนิดการตรวจ	ผลการตรวจ
1	บิดา - มารดา กับ บุตร	A-STR	ได้
2	พี่น้องร่วมมารดาเดียวกัน	mtDNA	ได้
3	พี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน (ชายกับชาย)	Y-STR	ได้
4	พี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน (หญิงกับหญิง)	X-STR	ได้
5	พี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน (ต่างเพศ)		ไม่ได้
6	พี่น้องของมารดากับบุตรของมารดา (ลุง ป้า น้า)	mtDNA	ได้
7	ตา กับ หลาน		ไม่ได้
8	ยาย กับ หลาน	mtDNA	ได้
9	พี่-น้อง (ชาย) ของตา กับ หลาน (ชายหญิง)		ไม่ได้
10	พี่-น้อง (หญิง) ของตา กับ หลาน (ชายหญิง)		ไม่ได้

³⁹ ในกรณีนี้ หากผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนราษฎรต้องการเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สถานะความเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยด้วยกระบวนการวิธีขอเพิ่มชื่อกรณีคนไทยตกหล่นทางทะเบียน และนายทะเบียนอำเภอต้องการให้บุคคลดังกล่าวไปดำเนินการตรวจสอบสารพันธุกรรมหรือดีเอ็นเอ เพื่อนำมาเป็นหลักฐานสำคัญในการขอสัญชาติไทย โดยบุคคลดังกล่าวไม่ประสงค์จะเข้าร่วมโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมฯ ของสำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย บุคคลดังกล่าวสามารถตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (ดีเอ็นเอ) กับญาติพี่น้องหรือคนใกล้ชิดที่สุดที่สามารถเป็นคู่ตรวจดีเอ็นเอจากการพิจารณาตามตารางที่ 3.2 คนใดคนหนึ่งก็ได้ และกระบวนการขั้นตอนจะใช้ระยะเวลาน้อยกว่า

ลำดับ	ประเภทความสัมพันธ์	ชนิดการตรวจ	ผลการตรวจ
11	พี่-น้อง (ชาย) ของยายกับหลาน (ชายหญิง)	mtDNA	ได้
12	พี่-น้อง (หญิง) ของยายกับหลาน (ชายหญิง)	mtDNA	ได้
13	ยายทวดกับหลาน (ชายหญิง)	mtDNA	ได้
14	พี่-น้อง (ชาย) ของยายทวดกับหลาน (ชาย)	mtDNA	ได้
15	พี่-น้อง (หญิง) ของยายทวดกับหลาน (ชาย)	mtDNA	ได้
16	ตาทวดกับหลาน (ชายหญิง)		ไม่ได้
17	พี่-น้อง (ชายหญิง) ของตาทวดกับหลาน (ชายหญิง)		ไม่ได้
18	พี่-น้อง (ชาย) ของบิดากับหลาน (ชาย)	Y-STR	ได้
19	พี่-น้อง (ชาย) ของบิดากับหลาน (หญิง)		ไม่ได้
20	พี่-น้อง (หญิง) ของบิดากับหลาน (ชายหญิง)		ไม่ได้
21	ปู่กับหลาน (ชาย)	Y-STR	ได้
22	ปู่กับหลาน (หญิง)		ไม่ได้
23	พี่-น้อง (ชาย) ของปู่กับหลาน (ชาย)	Y-STR	ได้
24	พี่-น้อง (ชาย) ของปู่กับหลาน (หญิง)		ไม่ได้
25	พี่-น้อง (หญิง) ของปู่กับหลาน (ชายหญิง)		ไม่ได้
26	ย่ากับหลาน (ชาย)		ไม่ได้
27	ย่ากับหลาน (หญิง)	X-STR	ได้
28	พี่-น้อง (ชายหญิง) ของย่ากับหลาน (ชายหญิง)		ไม่ได้
29	ปู่ทวดกับหลาน (ชาย)	Y-STR	ได้
30	ปู่ทวดกับหลาน (หญิง)		ไม่ได้
31	พี่-น้อง (ชาย) ของปู่ทวดกับหลาน (ชาย)	Y-STR	ได้
32	พี่-น้อง (ชาย) ของปู่ทวดกับหลาน (หญิง)		ไม่ได้
33	พี่-น้อง (หญิง) ของปู่ทวดกับหลาน (ชายหญิง)		ไม่ได้
34	ย่าทวดกับหลาน (ชายหญิง)		ไม่ได้
35	พี่-น้อง (ชายหญิง) ของย่าทวดกับหลาน (ชายหญิง)		ไม่ได้

หมายเหตุ A-STR = สารพันธุกรรมบนโครโมโซมร่างกาย ใช้ตรวจความสัมพันธ์บิดา-มารดา

mtDNA = สารพันธุกรรมบนไมโทคอนเดรีย ใช้ตรวจความสัมพันธ์ร่วมบรรพบุรุษสายมารดา

Y-STR = สารพันธุกรรมบนโครโมโซมชาย ใช้ตรวจความสัมพันธ์ร่วมบรรพบุรุษสายบิดา

X-STR = สารพันธุกรรมบนโครโมโซมเอ็กซ์ ใช้ตรวจความสัมพันธ์พี่สาว-น้องสาว

ที่มา : เอกสารประกอบการทำงานช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาไม่มีสถานะทางทะเบียนของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี, 30 มกราคม 2558

ขั้นที่ 4 การดำเนินการยื่นคำร้องขอเข้าร่วมโครงการตรวจสอบพันธุกรรมเพื่อแก้ไข
ปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ณ
ที่ว่ากรมอำเภอ (หรือสำนักงานเทศบาล ที่ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนราษฎรมี
ภูมิลำเนาอยู่ในปัจจุบัน)

การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนในขั้นตอนนี้
ของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 4.1 เจ้าหน้าที่ของศูนย์ประสานงานฯ จะต้องติดต่อไปยัง
ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียน เพื่อแจ้งให้ผู้ประสบปัญหาเข้าไปดำเนินการยื่นคำร้องขอเข้าร่วม
โครงการตรวจสอบพันธุกรรมฯ ณ ที่ว่าการอำเภอ (โดยมีรายละเอียดที่เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานฯ
จะต้องแจ้งให้ผู้ประสบปัญหาทราบอยู่ด้วยกัน 3 เรื่อง คือ

เรื่องแรก คือ บุคคลสัญชาติไทยที่จะเป็นคู่ตรวจดีเอ็นเอกับผู้ประสบปัญหา
ตกหล่นทางทะเบียนที่ขอลงรายการสัญชาติไทย ดังที่ได้อธิบายหลักการพิจารณาไว้แล้วในขั้นที่ 3

ในกรณีที่บิดาและ/หรือมารดาที่มีสัญชาติไทยยังมีชีวิตอยู่ ผู้ประสบปัญหา
ตกหล่นทางทะเบียนจะต้องตรวจดีเอ็นเอกับบิดาและ/หรือมารดาเท่านั้น

ส่วนในกรณีที่บิดาและ/หรือมารดาที่มีสัญชาติไทยเสียชีวิตแล้ว ผู้ประสบ
ปัญหาตกหล่นทางทะเบียนจะต้องตรวจดีเอ็นเอกับญาติทางสายเลือดที่ใกล้ชิดที่สุดในลำดับถัดไป คือ
พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ซึ่งหากคู่ตรวจนอกเหนือจากที่กล่าวมานี้ จะต้องพิจารณาเทียบคู่ตรวจ
ดีเอ็นเอตามตารางที่ 3.2 ข้างต้น เพื่อความถูกต้อง

เรื่องที่สอง คือ บุคคลที่จะเป็นผู้เข้าไปดำเนินการยื่นคำร้องต่อนายทะเบียน
ให้กับผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนที่ขอลงรายการสัญชาติไทยนั้น จะต้อง “เป็นคนสัญชาติ
ไทย” มีบัตรประจำตัวประชาชนไทยและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เนื่องจากผู้ประสบปัญหาตกหล่น
ทางทะเบียนที่ขอลงรายการสัญชาติไทยไม่สามารถยื่นคำร้องให้กับตนเองได้ ซึ่งมี 3 กรณี คือ

กรณีที่ 1 บิดาและ/หรือมารดาที่เป็นคู่ตรวจดีเอ็นเอให้กับผู้ประสบปัญหา
ตกหล่นทางทะเบียนที่ขอลงรายการสัญชาติไทย

กรณีที่ 2 ญาติทางสายเลือดในลำดับใกล้ชิดที่เป็นคู่ตรวจดีเอ็นเอให้กับ
ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนที่ขอลงรายการสัญชาติไทย

กรณีที่ 3 เจ้าบ้านในทะเบียนบ้านที่ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนที่
ขอลงรายการสัญชาติไทยจะขอเพิ่มชื่อเข้าในทะเบียนบ้านดังกล่าว หลังจากที่ผู้ประสบปัญหาตกหล่น
ทางทะเบียนสามารถพิสูจน์สถานะของตนเองว่าเป็นผู้ที่มีสัญชาติไทยได้แล้ว

โดยหากในกรณีนี้ 3 นี้ เจ้าบ้านคนนี้ได้มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดที่จะเป็นคู่ตรวจดีเอ็นเอให้กับผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนได้ ซึ่งอาจจะเป็นสามีหรือภรรยาของผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนที่อาศัยอยู่ด้วยกัน แต่บุตรที่มีสัญชาติไทยจากบิดาและ/หรือมารดาที่เป็นผู้ที่มีสัญชาติในทะเบียนราษฎรของรัฐไทย จะดำเนินการยื่นคำร้องให้แก่บิดาและ/หรือมารดาที่ยังตกหล่นทางทะเบียนราษฎร แต่ต้องการเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์ความมีสัญชาติไทยไม่ได้

ในกรณีนี้ 3 นี้ ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนจะต้องให้ญาติทางสายเลือดที่จะเป็นคู่ตรวจดีเอ็นเอในกระบวนการพิสูจน์ความมีสัญชาติไทยเข้ามายื่นคำร้องในฐานะคู่ตรวจดีเอ็นเอให้กับผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนด้วย ดังนั้น ในกรณีนี้จะประกอบด้วยบุคคล 3 ประเภท ที่ต้องเข้าไปดำเนินการยื่นคำร้องขอเข้าร่วมโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมฯ ต่อนายทะเบียนอำเภอ คือ (1) ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนที่ขอลงรายการสัญชาติไทย (2) เจ้าบ้านและ (3) ญาติทางสายเลือดที่เป็นคู่ตรวจดีเอ็นเอ

เรื่องที่สาม คือ การเตรียมเอกสารและพยานหลักฐานที่ใช้ประกอบคำร้องของผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียน ประกอบด้วย

(1) สำเนาบัตรประจำตัว หรือสำเนาทะเบียนประวัติฯ ของผู้ตกหล่นทางทะเบียนที่ขอลงรายการสัญชาติไทย (ถ้ามี) ได้แก่ บัตรประจำตัวบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน (บัตรเลข 0) หรือบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย (บัตรที่ขึ้นต้นด้วยเลข 00)

(2) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของบิดาและ/หรือมารดา หรือของบุคคลที่เป็นคู่ตรวจดีเอ็นเอกับผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนที่ขอลงรายการสัญชาติไทย

(3) สำเนาทะเบียนบ้านของบิดาและ/หรือมารดา หรือของบุคคลที่เป็นคู่ตรวจดีเอ็นเอกับผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนที่ขอลงรายการสัญชาติไทย

(4) หนังสือรับรองการเกิดซึ่งออกโดยโรงพยาบาลหรือสถานอนามัยของผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนที่ขอลงรายการสัญชาติไทย (ถ้ามี)

(5) เอกสารยืนยันตัวบุคคลอื่นๆ เพื่อแสดงว่าตนเองได้อาศัยและดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบัตรประจำตัวนักเรียน หรือเอกสารหลักฐานที่แสดงว่าได้รับการศึกษาอยู่ในประเทศไทย และบัตรประจำตัวผู้ป่วย เป็นต้น

(7) ในกรณีที่บิดาและ/หรือมารดาของผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนเสียชีวิตแล้ว ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนจะต้องแสดงใบมรณบัตรของบิดาและ/หรือมารดาที่เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทยต่อนายทะเบียนอำเภอ

ขั้นตอนที่ 4.2 ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนเข้าไปดำเนินการยื่นคำร้องขอเข้าร่วมโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมฯ ณ ที่ว่าการอำเภอหาดใหญ่

หลังจากที่ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนได้รับทราบถึงโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 และได้เตรียมเอกสารและพยานหลักฐานซึ่งใช้ประกอบคำร้อง (ตามขั้นตอนที่ 4.1 เรื่องที่สามแล้ว) ให้บุคคลที่มีสัญชาติไทย (ตามที่อธิบายไว้ในขั้นตอนที่ 4.1 เรื่องที่สอง) เป็นผู้เข้าไปดำเนินการยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนให้กับผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนที่ขอลงรายการสัญชาติไทยต่อนายทะเบียนอำเภอหาดใหญ่ ซึ่งในขั้นตอนนี้ นายทะเบียนจะเป็นผู้ดำเนินการรับคำร้อง ซึ่งผู้ศึกษาขอสรุปขั้นตอนการดำเนินการของนายทะเบียนดังนี้

1) ผู้ประสบปัญหาตกหล่นฯ จะต้องยื่นคำร้องใน 3 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 ขอแจ้งการเกิดเกินกำหนด

กรณีที่ 2 ขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14)

กรณีที่ 3 ขอลงรายการสัญชาติไทยในเอกสารทะเบียนราษฎรตาม

กฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง

2) นายทะเบียนจะดำเนินการสอบสวนพยานบุคคล ได้แก่ สอบสวนเจ้าบ้าน ผู้ประสบปัญหาตกหล่นฯ ที่ขอเพิ่มชื่อ บิดามารดาหรือญาติพี่น้อง (ถ้ามี) หรือบุคคลที่น่าเชื่อถือ ประกอบการพิจารณา เช่น ผู้ใหญ่บ้าน และตรวจสอบพยานหลักฐานเอกสารที่ผู้ประสบปัญหาตกหล่นฯ นำมาแสดงต่อนายทะเบียน และจะรวบรวมสำเนาพยานหลักฐานดังกล่าวไว้

3) หลังจากที่นายทะเบียนตรวจสอบพยานหลักฐานแล้ว นายทะเบียนมีความเห็นว่า “พยานหลักฐานของผู้ร้องยังไม่อาจพิสูจน์สถานะบุคคลว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทยได้ และมีความจำเป็นต้องตรวจสอบสารพันธุกรรม (ดีเอ็นเอ) กับบิดามารดาหรือญาติในลำดับใกล้ชิดที่มีสัญชาติไทย เพื่อยืนยันตามกฎหมาย”

4) นายทะเบียนจะออกคำร้องเกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร (ท.ร.31) ให้แก่ผู้ประสบปัญหาตกหล่นฯ ที่ยื่นคำร้องใน 3 กรณีดังข้อที่ 1) โดยในส่วนคำสั่งนายทะเบียน จะลงความเห็นว่า “ไม่อนุญาต” ตามคำร้องรายการที่ ... เพราะ “พยานหลักฐานประกอบการพิจารณาไม่ครบถ้วน เห็นควรส่งรายชื่อผู้ยื่นคำร้องและผู้ขอลงรายการสัญชาติไทยเข้าร่วมโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558”⁴⁰ สามารถดูตัวอย่างคำร้องในภาพที่ 3.3

⁴⁰ ข้อความตัวอย่างของนายทะเบียนจากคำร้องเกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร (ท.ร.31) จากสำนักทะเบียนอำเภอหาดใหญ่

ตัวอย่างคำร้องเกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร (ท.ร.31) โดยผู้ประสบปัญหาตกหล่นๆ จะต้องขอสำเนา คำร้องดังกล่าวจากนายทะเบียนเพื่อเป็นเอกสารยืนยันว่าตนได้เข้ามาดำเนินการยืนยันคำร้องต่อนายทะเบียนเรียบร้อยแล้ว

หลังจากดำเนินการในขั้นตอนที่ 4.2 นายทะเบียนอำเภอจะทำการเสนอรายชื่อของผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนที่ต้องการขอลงรายการสัญชาติไทย โดยการเข้าร่วมโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมฯ ปี 2558 ต่อนายอำเภอ และเมื่อนายอำเภอพิจารณาอนุมัติรายชื่อบุคคลเหล่านี้แล้ว สำนักทะเบียนอำเภอนาตาลก็จะส่งรายชื่อไปยังกลุ่มงานปกครองจังหวัดอุบลราชธานี และทางจังหวัดอุบลราชธานีจะส่งรายชื่อไปยังส่วนกลาง คือ สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยต่อไป เพื่อที่จะดำเนินการพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติและพยานหลักฐานเอกสารของผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนว่าบุคคลดังกล่าวสามารถเข้าร่วมโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมฯ ประจำปี 2558 ได้หรือไม่

จากกระบวนการดำเนินงานที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นเพียงกระบวนการขั้นตอนแรกจากกระบวนการพิสูจน์สถานะของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยตามกฎหมายแต่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย ณ ช่วงเวลาที่ทำการศึกษาเท่านั้น โดยหลังจากนี้จะเป็นขั้นตอนของการเข้าสู่การเดินทางไปตรวจดีเอ็นเอที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ จังหวัดขอนแก่น หรือโรงพยาบาลที่ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนที่ขอลงรายการสัญชาติไทยมีความสะดวก และเมื่อผลตรวจดีเอ็นเอออกมาแล้ว จึงจะเป็นขั้นตอนการสอบปากคำและสอบสวนพยานเพื่อเพิ่มชื่อเข้าในทะเบียนบ้านบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยต่อไป

ก.ร.๓๑

คำร้องเกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร

ที่ 388/2558 เขียนที่สำนักงานทะเบียน อำเภอนาตาล

วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558

ข้าพเจ้า เลขประจำตัวประชาชน
 อายุ 46 ปี มีความประสงค์ขอให้นายทะเบียนดำเนินการในเรื่องต่อไป

2. ขอเพิ่มข้อมูลในท้าย จำนวน 1 ราย ได้แก่

2.1 ชื่อ ชื่อสกุล วันเดือนปีเกิด สัญชาติ

โดยบุคคลที่ให้นายทะเบียนดำเนินการดังกล่าวข้างต้นมีความเกี่ยวข้องกับข้าพเจ้าในฐานะเป็น บุตร
 โดยข้าพเจ้า มีหลักฐานเอกสาร ไม่มี แสดงตนนายทะเบียน

ขอรับรองว่าข้อความดังกล่าวข้างต้นทั้งหมดเป็นจริงทุกประการ และยินยอมให้นายทะเบียนจัดเก็บหรือเปิดเผย
 ข้อมูลรายการบุคคลในส่วนของข้าพเจ้าได้ตามระเบียบของทางราชการ

ลงชื่อ ผู้ยื่นคำร้อง

เลขหมายทะเบียน

ได้ตรวจสอบคำร้องและหลักฐาน เห็นว่า ไม่อาจดำเนินการได้ เนื่องจากหลักฐานไม่เพียงพอ

ลงชื่อ เจ้าหน้าที่

วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558

คำสั่งนายทะเบียน

อนุญาต ตามคำร้องรายการที่

ไม่อนุญาต ตามคำร้องรายการที่ 2 (84) ลง 12 ก.พ. 2558 และให้ผู้ยื่นคำร้อง
 เหตุผลที่ไม่อนุญาต เพราะ ไม่สามารถรับรองหรือหาหลักฐานยืนยันการเกิดได้

โดยที่ทรงตรวจบัตรประชาชนของ บ.ก. น. ได้ในบันทึก
 สืบค้นประวัติของบุคคลในทะเบียนราษฎร
 พบว่ามีบุคคลชื่อของ บ.ก. น. ที่ตรงกับชื่อของ บ.ก. น.
 2558 พ.บ.

ลงชื่อ นายทะเบียน
 (.....)
 วันที่
 อำเภอ..... จังหวัด.....

๑๒ ก.พ. ๒๕๕๘

สำนักงานอุบลราชธานี

(.....)
 นายทะเบียน

ภาพที่ 3.3 แสดงตัวอย่างคำร้องเกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร (ท.ร.31) ที่ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนราษฎรจะได้รับสำเนาหลังจากดำเนินการยื่นคำร้องขอเข้าร่วมโครงการตรวจสอบราษฎรตามปี 2558 ต่อนายทะเบียนอำเภอแล้ว, จากสำนักทะเบียนอำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี ออกคำร้องให้กับผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนคนหนึ่งในตำบลพะลาน อำเภอนาตาล, 12 กุมภาพันธ์ 2558.

3.4.5 ข้อค้นพบจากการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในการขอสัญชาติไทยในพื้นที่ตำบลพะลาน

จากการลงพื้นที่ปฏิบัติงานในฐานะอาสาสมัครให้คำแนะนำปรึกษาและประสานงานด้านสัญชาติของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า

- ชาวบ้านและกำนันผู้ใหญ่บ้าน ไม่เคยรู้ว่ามีโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2558 นี้
- หลายคนเคยไปติดต่อนายทะเบียนอำเภอแล้ว แต่ไม่ได้รับการดำเนินการใดๆ
- หลายคนที่ไม่ไปติดต่อเพราะคิดว่าต้องใช้เงินเยอะ
- ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนไม่มีที่พึ่ง ที่ปรึกษาที่พอจะให้คำแนะนำช่วยเหลือได้

จากการสอบถามนายทะเบียนอำเภอว่าเพราะเหตุใดต่างๆ ที่ถึงแม้ว่าผลดีเอ็นเอจะออกมาชัดเจน 99.99% แต่การเรียกหาพยานยังคงเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดภาระแก่ผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียน

ทั้งนี้เนื่องจากผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียน ส่วนใหญ่เกิดที่ สปป.ลาว หรือเกิดในขณะที่บิดามารดาเดินทางไปทำงานรับจ้างในจังหวัดอื่น

โดยในการเรียกพยานของเจ้าหน้าที่มักร้องขอบุคคลที่เป็นข้าราชการเป็นสำคัญแม้ในระเบียบปฏิบัติจะไม่ได้ระบุว่า ต้องเป็นข้าราชการก็ตาม ซึ่งบางคนไม่เคยรู้เห็นการเกิดของผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียนมาก่อน ส่วนผู้ที่รู้เห็นการเกิดของผู้ประสบปัญหาตกหล่นทางทะเบียน มักถูกมองว่า เป็นบุคคลที่ไม่น่าเชื่อถือ เพราะไม่มีตำแหน่งใดๆ ทางสังคม

นอกจากนี้ ในเรื่องอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร คือ เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมองว่าเป็นภาระในการทำงานและไม่อยากดำเนินการให้ (รับเอกสารไว้แต่ไม่ออกหนังสือตอบรับให้) รวมทั้งเจ้าหน้าที่ยังกลัวว่าจะมีผลต่อหน้าที่ทางราชการ จึงมีการเข้มงวดและระวังตัวในการดำเนินงานกรณีสัญชาติ

บทที่ 4

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

4.1 บทสรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาในบทที่ผ่านมา ทำให้ผู้ศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มคนที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎร หรือ บุคคลที่ประสบปัญหาด้านสถานะบุคคลทางกฎหมายของรัฐไทยว่า แท้จริงคนกลุ่มนี้ก็คือ เป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติอยู่แล้ว แต่มีเหตุให้ต้องตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของรัฐไทย โดยข้อเท็จจริงคนกลุ่มนี้จะต้องได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิตจากบิดามารดา หรือจากบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งก็ได้ และหากเป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทยก็ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักดินแดนด้วย เราจึงเรียกกลุ่มคนกลุ่มนี้ว่า “คนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร” ซึ่งรัฐไทยได้ให้คำนิยามคนกลุ่มนี้ว่าหมายถึง บุคคลที่อ้างว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่ยังไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) เนื่องจากไม่ได้แจ้งการเกิด ซึ่งอาจจะเป็นคนที่เกิดในประเทศไทยหรือนอกประเทศไทยก็ได้ แต่มีเหตุให้ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรทั้งของประเทศต้นทางหรือของประเทศไทย หรือเป็นบุคคลที่ขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) หรือบุคคลที่อ้างว่า มีสัญชาติไทย แต่มีรายการบุคคลในเอกสารทะเบียนราษฎรระบุสัญชาติอื่น หรือไม่ได้สัญชาติไทย

สืบเนื่องมาจากสาเหตุประการสำคัญที่ทำให้คนไทยกลุ่มนี้ โดยเฉพาะในพื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี ต้องตกอยู่ในภาวะผู้ประสบปัญหาด้านสถานะบุคคลทางกฎหมายที่เรียกว่า “คนตกหล่นทางทะเบียนราษฎร” คือ การเป็นบุคคลที่ไม่ได้แจ้งการเกิดในระบบการทะเบียนราษฎรในช่วงขณะที่เกิด ทำให้เป็นบุคคลที่ไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) โดยสามารถจำแนกออกมาเป็นกลุ่มย่อยได้ 4 ลักษณะดังนี้

1. เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทยจากบิดาและมารดาที่เป็นผู้มีสัญชาติไทย
2. เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทยจากบิดาหรือมารดาซึ่งคนใดคนหนึ่งเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย
3. เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศลาวจากบิดาและมารดาที่เป็นผู้มีสัญชาติไทย
4. เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศลาวจากบิดาหรือมารดาซึ่งคนใดคนหนึ่งเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย

โดยมีข้อค้นพบที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนไทยกลุ่มนี้เป็นคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของรัฐไทย คือ การเป็นบุคคลที่ไม่ได้แจ้งการเกิดในระบบการทะเบียนราษฎรของไทย เนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้อาจคลอดโดยหมอตำแยในหมู่บ้าน หรือมารดาทำคลอดเองที่บ้าน ทำให้ไม่มี

หลักฐานรับรองการเกิดจากสถานพยาบาล ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญที่นายทะเบียนอำเภอจะเรียกดูจากคนกลุ่มนี้ หากไม่มีหลักฐานขึ้นสำคัญดังกล่าวก็มักจะถูกปฏิเสธจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่รับแจ้งเกิด

ส่วนบุคคลที่เกิดที่ประเทศลาว โดยบิดาและ/หรือมารดาหรือคนในครอบครัวไม่กลับมาดำเนินการแจ้งการเกิดที่ประเทศไทยเมื่อบุคคลคนนั้นเกิด ต่อมาภายหลังได้เดินทางกลับเข้ามาในประเทศไทย จึงกลายเป็นคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของไทย และเมื่อต้องการดำเนินการขอเพิ่มชื่อในทะเบียนราษฎรไทย นายทะเบียนอำเภอจะไม่ดำเนินการตามคำร้องขอดังกล่าวให้แก่บุคคลกลุ่มนี้ เนื่องจากไม่มีหลักฐานเอกสารและพยานบุคคลเพียงพอตามที่นายทะเบียนของอำเภอเรียกเรื่อง จึงทำให้ไม่ได้รับการบันทึกชื่อหรือการเพิ่มชื่อในทะเบียนราษฎรไทย

นอกจากนี้ยังพบว่า การเป็นบุคคลที่เกิดจากกรณีพ่อไทย-แม่ลาว หรือกรณีพ่อลาว-แม่ไทย หรือเป็นบุคคลที่เกิดอยู่ที่ประเทศลาว และไม่มีหลักฐานการเกิด โดยส่วนใหญ่ นายทะเบียนอำเภอจะเลือกไม่ดำเนินการแจ้งเกิดหรือเพิ่มชื่อในทะเบียนราษฎรไทยให้แก่บุคคลกลุ่มนี้ อาจจะเป็นด้วยคนกลุ่มนี้อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ชายแดนทำให้ถูกมองจากทัศนคติเหมารวมที่ว่าคนตกหล่นจากทะเบียนราษฎรในพื้นที่ชายแดนแห่งนี้เป็นคนต่างด้าวที่อพยพเข้ามาอาศัยในพื้นที่ชายแดนไทย ทั้งๆ ที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานยังไม่ได้ดำเนินการสอบข้อเท็จจริงเพื่อวิเคราะห์สถานะบุคคลที่ถูกต้องให้กับคนกลุ่มนี้เลย

จากเหตุผลดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานข้างต้น อาจเกิดจากการที่พื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี เคยเกิดเหตุการณ์สำคัญ คือ การอพยพเข้ามาของคนลาวในช่วงสงครามอินโดจีน พ.ศ.2515-2518 หรือชาวบ้านเรียกว่า ช่วงลาวแตก เป็นช่วงที่มีการอพยพกลับเข้ามาของคนไทยที่ไปอาศัย ทำมาหากิน และมีครอบครัวอยู่ฝั่งลาว การอพยพกลับมาไทยในครั้งนั้นก็ได้อาภรรยาหรือสามีที่เป็นคนลาวมาด้วย คนลาวกลุ่มนี้ หากได้รับการสำรวจขึ้นทะเบียนจากฝั่งไทย ก็อาจจะเป็นคนลาวที่มีบัตรลาวอพยพ สามารถอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ หรือถูกจัดอยู่ในกลุ่มคนต่างด้าว กลุ่มคนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน หรืออาจจะเป็นคนไม่มีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลใดเลย และบุตรที่เดินทางกลับมาพร้อมกับบิดาหรือมารดาที่เป็นคนสัญชาติไทย จะกลายเป็นกลุ่มคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรนั่นเอง ทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีทั้งคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร คนไทยที่ถูกขึ้นทะเบียนเป็นคนสัญชาติอื่น ไม่ว่าจะเป็นคนต่างด้าว บุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนรวมทั้งคนลาวอพยพที่สามารถอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยอย่างถาวร

ผลจากการที่ไม่สามารถเข้าถึงการมีชื่อในทะเบียนราษฎรไทยและการมีบัตรประจำตัวประชาชนของไทยทำให้คนกลุ่มหนึ่งที่ถึงแม้ว่าจะเป็นบุตรของคนสัญชาติไทย และยอมเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยก็ตาม แต่กลับตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎรของรัฐไทย ทำให้บุคคลเหล่านี้ต้องเผชิญกับการถูกปฏิบัติเช่นคนต่างด้าว และที่สำคัญคือการที่

ไม่สามารถใช้สิทธิในความเป็นคนสัญชาติไทยได้ โดยแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อที่จะแก้การตกหล่นจากทะเบียนราษฎรของคนในสังคมไทย คือ บุคคลนั้นจะต้องขอเข้ารับการศึกษาสถานะว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย โดยนำพยานหลักฐานต่างๆ ที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งการได้สัญชาติไทยเข้าสืบพิสูจน์ แต่การแก้ไขปัญหาโดยผู้ประสบปัญหาเองเป็นเรื่องที่ดูจะยากเย็นที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง เพราะคนตกหล่นทางทะเบียนเหล่านี้จำเป็นที่จะต้องมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่ว่าด้วยสัญชาติไทยเข้ามาแก้ไขปัญหาให้ตนเองด้วย และโดยส่วนใหญ่แล้วคนกลุ่มนี้ก็เป็นเพียงแค่ชาวบ้านธรรมดาๆ ทั่วไป มีฐานะปานกลางค่อนข้างยากจนด้วยซ้ำไป คงไม่ต้องถามถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย เพราะเพียงแค่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตที่รัฐไทยมีให้ พวกเขาก็อาจจะยังไม่เคยรับรู้ มิเช่นนั้นแล้วพวกเขาคงไม่ต้องประสบปัญหาตกอยู่ในสถานะบุคคลตกหล่นทางทะเบียนราษฎร หรือ ไร้สถานะบุคคลทางกฎหมายจนถึงทุกวันนี้ ในการนี้ทางศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี จึงเข้ามาดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้ประสบปัญหาสถานะบุคคลทางทะเบียนราษฎรในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว

การดำเนินงานให้คำแนะนำปรึกษาและประสานงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาสถานะบุคคลทางทะเบียนราษฎร ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้คือกลุ่มคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรนั้น ถือเป็นหนึ่งในภารกิจหลักเฉพาะของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานีเท่านั้น เพื่อต้องการให้ตอบสนองต่อเป้าหมายการทำงานของมูลนิธิพิทักษ์สตรีที่ต้องการจัดการแสวงหาประโยชน์ทางเพศในทุกรูปแบบ โดยเฉพาะประเด็นการค้ามนุษย์ เพื่อปกป้องและคุ้มครองผู้หญิงและเด็กไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้า

โดยศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานีมองว่า กลุ่มเป้าหมายที่มีความเสี่ยงสูงที่จะตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ามนุษย์ คือ กลุ่มผู้ประสบปัญหาสถานะบุคคลทางทะเบียน เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่ไม่มีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคล ทำให้บุคคลเหล่านี้มีความรู้สึกขาดความมั่นใจในตนเอง โดยเฉพาะเวลาที่ออกเดินทางเพื่อที่จะไปทำงานในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดอื่นๆ ซึ่งจะต้องออกจากชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ จึงเลือกที่จะมองหาที่พึ่งจากบุคคลที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ โดยนักค้ามนุษย์มักจะแฝงตัวมาในรูปของคนที่จะให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มผู้ประสบปัญหาเหล่านี้

ในกระบวนการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในการขอสัญชาติไทยของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี ได้อาศัยอำนาจจากกรอบนโยบายของหนังสือสั่งการ ที่ มท 0309.1/ว15935 เรื่อง โครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2558 ลง

วันที่ 8 ตุลาคม 2558 ของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เป็นเอกสารอ้างอิงต่อเจ้าหน้าที่สำนักทะเบียนอำเภอให้ดำเนินการรับคำร้องขอเพิ่มชื่อเข้าในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) ของผู้ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรที่เข้ามาขอให้ทางศูนย์ประสานงานฯ ช่วยเหลือในระหว่างที่เข้าสู่กระบวนการพิสูจน์ความมีสัญชาติไทย ผลจากการดำเนินงานในพื้นที่ตำบลพะลานแห่งนี้ ทางศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี สามารถผลักดันให้กลุ่มคนจากกรณีศึกษาในการค้นคว้าอิสระฉบับนี้สามารถยื่นคำร้องเข้าร่วมโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมฯ ปี 2558 ณ ที่ว่าการอำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งขั้นตอนหลังจากนี้จะเป็นการเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบสารพันธุกรรมหรือดีเอ็นเอต่อไป และเมื่อผลตรวจดีเอ็นเอออกมาแล้ว จึงจะเป็นขั้นตอนการสอบปากคำและสอบสวนพยานเพื่อเพิ่มชื่อเข้าในทะเบียนบ้าน (ท.ร. 14) และจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนเป็นคนที่มิสัญชาติไทยอย่างแท้จริง

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความจริงจังในการแก้ไขปัญหานี้ ไม่ควรนำเอาทัศนคติที่เป็นอคติต่อคนกลุ่มนี้มาเป็นหลักเกณฑ์ในการทำงาน เนื่องจากส่วนใหญ่เมื่อผู้ประสบปัญหาทางทะเบียนราษฎรเข้าไปอำเภอเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลของตนเองก็จะถูกปฏิเสธทันที โดยที่เจ้าหน้าที่ยังมีได้ทำการสืบหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานะบุคคลตามกฎหมายของคนกลุ่มนี้ เพราะมองว่าไม่ใช่ปัญหาของตนเอง และเนื่องด้วยการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ยุ่งยากและมีขั้นตอนการดำเนินการหลายขั้นตอน การเลือกที่จะปฏิเสธไม่ยอมรับที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ จึงเป็นทางเลือกที่最差ของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน

4.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐควรลดจำนวนขั้นตอนลง เนื่องจากในการตรวจสอบสถานะและคุณสมบัติของกลุ่มคนผู้ประสบปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎร หรือทางกฎหมายนั้น เกิดขึ้นหลายระดับ ตั้งแต่ระดับอำเภอ และไประดับจังหวัด และกว่าจะไปสู่ระดับประเทศ จึงทำให้เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อนกันขององค์กรที่สังกัดหน่วยงานเดียวกัน ซึ่งจะเสียเวลาทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้ประสบปัญหาที่ยื่นคำร้องในการขอลงรายการสัญชาติไทย จนบางครั้งผู้ประสบปัญหาเองก็เกิดความท้อใจจนไม่ต้องการดำเนินการขอสัญชาติไทยอีกต่อไป หากประเทศไทยยังมีกลุ่มคนกลุ่มนี้ปรากฏเป็นจำนวนมากดังเช่นในปัจจุบันนี้ก็จะส่งผลต่อความมั่นคงในระดับประเทศได้เช่นกัน

4.2.3 ข้อเสนอแนะต่อศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี

เนื่องด้วยงานศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีเวลาศึกษาอย่างจำกัด ผู้ศึกษาสามารถทำการศึกษาได้เพียงขั้นตอนแรกของกระบวนการดำเนินงานพิสูจน์ความมีสัญชาติไทยของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ในการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือคนกลุ่มนี้ของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี จึงต้องการเสนอแนะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ดำเนินการศึกษาต่อในกระบวนการขั้นตอนไปจนครบกระบวนการ คือ คนกลุ่มนี้ได้รับสัญชาติไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อที่จะมีประโยชน์ทั้งต่อผู้ตกหล่นทางทะเบียน และผู้ที่จะให้ความช่วยเหลือแก่คนกลุ่มนี้ได้เข้าใจแนวทางของการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

รายการอ้างอิง

หนังสือและรายงานวิจัย

- จันทร์ธา ธนะพัฒน์นางศ์ และคณะ. *โครงการวิจัยแนวทางและกลไกการแก้ไขปัญหาของความทับซ้อน/ก้ำกวมระหว่างคนไร้รัฐกับแรงงานต่างด้าวสัญชาติลาว: กรณีศึกษาพื้นที่อำเภอชุมพวง จังหวัดอุบลราชธานี*. อุบลราชธานี: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2553.
- จิตรกร โพธิ์งาม และ เรืองเดช เขจรศาสตร์. *โครงการศึกษาปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ภายใต้บริบทเรื่องพื้นที่และเวลา กรณีศึกษาบุญประเพณีพระเจ้าใหญ่องค์ที่วัดพระโต บ้านปากแซง อำเภอนาดาล จังหวัดอุบลราชธานี*. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2552.
- ชลิต ชีซ้าง และคณะ. *โครงการวิจัยการสำรวจคนไร้สัญชาติและคนชายขอบในจังหวัดกาญจนบุรี*. กาญจนบุรี: สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2551.
- ชุตติ งามอรุณเลิศ และคณะ. *คลังสมองเพื่อคนไร้สัญชาติ: รวบรวมองค์ความรู้สำหรับการจัดการปัญหาด้านสถานะและสิทธิของบุคคล (คู่มือสถานะและสิทธิของบุคคลผู้ประสบปัญหาด้านสถานะบุคคล)*. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านชนชาติ ผู้ไร้สัญชาติ แรงงานข้ามชาติและผู้พลัดถิ่น สภานายความ, 2552.
- ชุมพร ปัจจุสานนท์. *กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล สัญชาติ (ภาค 1)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2546.
- นพนธิ สุริยะ. *สิทธิมนุษยชน*. แก้ไขและเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2537.
- พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. *รายงานผลการวิจัยเรื่อง ปัญหาการยอมรับให้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติแก่คนต่างด้าว*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. *คำอธิบายกฎหมายสัญชาติไทย ภายใต้ พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งถูกแก้ไขโดย พ.ร.บ. สัญชาติ (ฉบับที่ 2 และ 3) พ.ศ. 2535. พิมพ์ครั้งที่ 3, [แก้ไขและเพิ่มเติม]*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2544.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ และคณะ, บรรณาธิการ. *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดอุบลราชธานี*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2544.

- วาทีน เกตุงาม. *ประวัติพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ วัดพระโต บ้านปากแซง*. อุบลราชธานี: อีสานการพิมพ์, 2533.
- ศิริพร สโครบานะนค. *การค้ำมนุษย์: แนวคิด กลไก และประเด็นท้าทาย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิผู้หญิง, 2548.
- ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ. *บทวิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์ และเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทาง แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2557-2561)*. กรุงเทพฯ: กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, 2558.
- สุชาดา ทวีสิทธิ์ และ สุรสม กฤษณะจุฑะ. *ภาวะไร้สัญชาติ-ไร้รัฐ ชายแดนอีสาน คนลาวอพยพ*.
อุบลราชธานี: ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย
อุบลราชธานี, 2555.
- สุรศักดิ์ ศรีสำอาง และคณะ. *เมืองอุบลราชธานี*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2532.
- สมชาย ปรีชาศิลปกุล. *ชายขอบนิเวศศาสตร์*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548.
- สมชาย รุ่งศิลป์ และ สุพจน์ บุญเต็ม. *รายงานการทบทวนโครงการระยะกลาง (Mid-term Review) จากโครงการ “ศูนย์ประสานงาน: กิจกรรมให้ความรู้-ช่วยเหลือแรงงานลาว (จุดตรวจสุขภาพ)” ที่ด่านสากลวังเต่า เมืองโพนทอง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพิทักษ์สตรี, 2556.
- สมพงษ์ ชูมาก. *กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง*. พิมพ์ครั้งที่ 3, [แก้ไขและเพิ่มเติม].
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- หยุด แสงอุทัย. *คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย กฎหมายสัญชาติ พร้อมด้วยพระราชบัญญัติสัญชาติพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย*. พิมพ์ครั้งที่ 11, [แก้ไขและเพิ่มเติม]. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2527.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. *สิทธิมนุษยชน*. พิมพ์ครั้งที่ 3, [แก้ไขเพิ่มเติม]. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552.

วิทยานิพนธ์

- จินตนา เมืองแมน. “ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดว่าด้วยความเป็นพลเมืองและสัญชาติในพระราชบัญญัติสัญชาติกับการผลิตสร้างคนไร้สัญชาติในประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

ชลฤทัย แก้วรุ่งเรือง. “คนไร้เอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลในรัฐไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

เรวัต เฉลียวศิลป์. “สิทธิการได้มาซึ่งสัญชาติ: ศึกษาปัญหาการจำกัดสิทธิของบุคคลในการได้สัญชาติไทย โดยหลักดินแดน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.

วันทนา ไสสอาด. “สิทธิในทรัพย์สินของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ: ศึกษากรณีการทำธุรกรรมทางการเงินของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

“ข้อมูลพื้นที่รับผิดชอบของด่านศุลกากรเขมรราชู.” ด่านศุลกากรเขมรราชู.

<http://www.customskm.com/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2558).

“แผนที่จังหวัดอุบลราชธานี.” แผนที่ไทย.คอม.

[http://www.panteethai.com/province_show.php?pv_name=อุบลราชธานี
&pv_image=province/Ubonratchathani.jpg](http://www.panteethai.com/province_show.php?pv_name=อุบลราชธานี&pv_image=province/Ubonratchathani.jpg) (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2558).

“แผนที่อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี.” จังหวัดอุบลราชธานี.

http://www.ubonratchathani.go.th/map-aumper/Map_tan.gif (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2558).

“แผนที่หมู่บ้านริมแม่น้ำโขงของตำบลพะลาน อำเภอเมืองอุบลราชธานี.” Longdo map.

<http://map.longdo.com> (สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2558).

ปณตกร. “พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ฉบับที่ 5.” สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%ca25/%ca25-20-9999-update.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2558).

“ประวัติความเป็นมาของบ้านนาตาล.” เที่ยวอำเภอเมือง จ.อุบลฯ-Let's travel Natan.

<https://www.facebook.com/TravelNatan/posts/543683759033900> (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2558).

“ประวัติ อ.นาตาล จ.อุบลราชธานี.” อำเภอเมือง.

http://123.242.163.1:8050/a25_Na_Tan/history/history_amphur_main.php (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2558).

มะลิวัลย์ หาญกา, “อุ้มบุญกับการค้ามนุษย์,” สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, http://www.senate.go.th/w3c/senate/pictures/comm/71/file_1409713628.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2558).

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. คณะรัฐศาสตร์. “คนไร้รัฐไร้สัญชาติ: สถานะ สิทธิ และแนวทางการแก้ปัญหา.” ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง, <http://main.la.ubu.ac.th/mssrc/index.php/conferences> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2558).

มูลนิธิพิทักษ์สตรี. “10 ปี มูลนิธิพิทักษ์สตรี เสวนาทางเลือกทางออกของเด็กและผู้หญิงกับการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์สู่อาเซียน,” ไทยรัฐออนไลน์, <http://www.thairath.co.th/content/431031> (21 มิถุนายน 2557).

มูลนิธิพิทักษ์สตรี. “ข้อมูลเกี่ยวกับมูลนิธิพิทักษ์สตรี (AAT).” Alliance Anti Trafic (AAT), <http://aatthai.org/about-aat/?lang=th> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2558).

โรงเรียนบ้านปากแซง. “ประวัติโรงเรียนบ้านปากแซงโดยย่อ.” สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, http://data.bopp-obec.info/web/index_view_history.php?School_ID=1034711035&page=history (สืบค้นเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2558).

ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์แห่งชาติ (ศปคม.แห่งชาติ) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. “นโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2554-2559,” <http://www.noct.msociety.go.th/album/paper/482af95e73ed0d3669a282211b714c5e.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2558).

สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย. “ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจแบบให้เปล่าขึ้นพื้นฐานและความมั่นคงของมนุษย์,” Embassy of Japan in Thailand, <http://www.th.emb-japan.go.jp/th/oda/ggp.htm> (สืบค้นเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2558).

สรินยา กิจประยูร และชุตติ งามอรุเลิศ. “โครงการศึกษาวิจัยเพื่อแก้ปัญหาสังคมไทย เรื่องความมั่นคงแห่งชาติกับความมั่นคงของประชาชนที่อาศัยในประเทศไทย: กรณีต้นแบบ ชาวถิ่นและลัวะในหมู่บ้านหมันขาว จังหวัดเลย หมู่บ้านนาสะอุง จังหวัดเพชรบูรณ์ และหมู่บ้านน้ำเปือย จังหวัดพะเยา.” ห้องเรียนอาจารย์แห้ว, http://www.archanwell.org/autopage/show_page.php?t=10&s_id=4&d_id=1 (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2558).

องค์การบริหารส่วนตำบลนาแวง อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี. “ประวัติตำบลนาแวง.” อำเภอเขมราฐ, <http://nawang-khemarat.com/general.php> (สืบค้นเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2558).

AFESIP Cambodia, <http://www.afesip.org/about-us/who-we-are> (สืบค้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2558).

เอกสารอื่น ๆ

- ชุดพัฒนาสัมพันธ์มวลชนที่ 2206 กอ.รมน.ภาค 2 สย.2. *ข้อมูลหมู่บ้านปากแซง*, 2556.
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านปากแซง. *ข้อมูลประชากรหมู่บ้านปากแซง*, 2558.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนาดาล จังหวัดอุบลราชธานี. *ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2) หมู่บ้านปากแซง ประจำปี พ.ศ.2558*, 2558.
- องค์การบริหารส่วนตำบลพะลาน อำเภอนาดาล จังหวัดอุบลราชธานี. *ข้อมูลสภาพทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลพะลาน*, 2557.
- คณะกรรมการหมู่บ้านปากแซง ตำบลพะลาน อำเภอนาดาล จังหวัดอุบลราชธานี. *คณะกรรมการกองทุนแม่ บ้านปากแซง*, 2556.
- ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี. *เอกสารแนะนำศูนย์ส่งเสริมช่วยเหลือเด็กและผู้หญิง (WAC)*. อุบลราชธานี: ศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี, ม.ป.ป.

ภาคผนวก

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานพระราชบัญญัติ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สัญญา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. ๒๕๐๘ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๘

เป็นปีที่ ๒๐ ในรัชกาลปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า

ฯ ให้ประกาศว่า

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยสัญญา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอม
ของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติสัญญา พ.ศ. ๒๕๐๘”

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๒^๑ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุ

เบกษาเป็นต้นไป

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๓ ให้ยกเลิก

(๑) พระราชบัญญัติสัญญา พ.ศ. ๒๔๙๕

(๒) พระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๖

(๓) พระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๙๙

(๔) พระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๐๓

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“คนต่างด้าว” หมายความว่า ผู้ซึ่งมิได้มีสัญชาติไทย

“คนไทยพลัดถิ่น”^๒ หมายความว่า ผู้ซึ่งมีเชื้อสายไทยที่ต้องกลายเป็นคนในบังคับ

ของประเทศอื่นโดยเหตุอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตของราชอาณาจักรไทยในอดีตซึ่ง
ปัจจุบันผู้นั้นมิได้ถือสัญชาติของประเทศอื่น และได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทยเป็น
ระยะเวลาหนึ่งและมีวิถีชีวิตเป็นคนไทย โดยได้รับการสำรวจจัดทำทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการ
ทะเบียนราษฎรภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะรัฐมนตรีกำหนด หรือเป็นผู้ซึ่งมีลักษณะอื่น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

^๑ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๒/ตอนที่ ๖๒/ฉบับพิเศษ หน้า ๑/๔ สิงหาคม ๒๕๐๘

มาตรา ๔ นิยามคำว่า “คนไทยพลัดถิ่น” เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ทำนองเดียวกันตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

“คณะกรรมการ”^๓ หมายความว่า คณะกรรมการกลั่นกรองเกี่ยวกับสัญญาชาติ

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๕^๔ การได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๙ มาตรา ๑๒ หรือมาตรา ๑๒/๑ การเสียสัญชาติไทยตามหมวด ๒ หรือการกลับคืนสัญชาติไทยตามหมวด ๓ ให้มีผลต่อเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้มีผลเฉพาะตัว

มาตรา ๖^๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่กับออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ และกำหนดค่าธรรมเนียมไม่เกินอัตราท้ายพระราชบัญญัตินี้ และยกเว้นค่าธรรมเนียมดังต่อไปนี้ให้ผู้ใดเป็นการทั่วไปหรือเฉพาะรายตามที่เห็นสมควร

(๑) ค่าขอแปลงสัญชาติเป็นไทย

(๒) หนังสือสำคัญการแปลงสัญชาติเป็นไทย

(๓) ค่าขอกลับคืนสัญชาติไทย

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

การได้สัญชาติไทย

มาตรา ๗^๖ บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

(๑) ผู้เกิดโดยบิดาหรือมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย

(๒) ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย ยกเว้นบุคคลตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคหนึ่ง คำว่าบิดาตาม (๑) ให้หมายความรวมถึงผู้ซึ่งได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นบิดาของผู้เกิดตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง แม้ผู้นั้นจะมีได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาของผู้เกิด และมีได้จดทะเบียนรับรองผู้เกิดเป็นบุตรก็ตาม^๗

^๓ มาตรา ๔ นิยามคำว่า “คณะกรรมการ” เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^๔ มาตรา ๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^๕ มาตรา ๖ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^๖ มาตรา ๗ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

^๗ มาตรา ๗ วรรคสอง เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๗ ทวิ^๕ ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ย่อมไม่ได้รับสัญชาติไทย ถ้าในขณะที่เกิดบิดาตามกฎหมายหรือบิดาซึ่งมิได้มีการสมรสกับมารดาหรือมารดาของผู้นั้นเป็น

(๑) ผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะ

ราย

(๒) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว หรือ

(๓) ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยมิได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคน

เข้าเมือง

ในกรณีที่เห็นสมควร รัฐมนตรีจะพิจารณาและสั่งเฉพาะรายหรือเป็นการทั่วไปให้บุคคลตามวรรคหนึ่งได้สัญชาติไทยก็ได้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด^๖

ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยซึ่งมิได้สัญชาติไทยตามวรรคหนึ่งจะอยู่ในราชอาณาจักรไทยในฐานะใด ภายใต้เงื่อนไขใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรและสิทธิมนุษยชนประกอบกัน ในระหว่างที่ยังไม่มีกฎกระทรวงดังกล่าว ให้ถือว่าผู้นั้นเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยมิได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง^๗

มาตรา ๘ ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ย่อมไม่ได้รับสัญชาติไทย ถ้าขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาเป็น

(๑) หัวหน้าคณะผู้แทนทางทูตหรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนทางทูต

(๒) หัวหน้าคณะผู้แทนทางกงสุลหรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนทางกงสุล

(๓) พนักงานหรือผู้เชี่ยวชาญขององค์การระหว่างประเทศ

(๔) คนในครอบครัวซึ่งเป็นญาติอยู่ในความอุปการะหรือคนใช้ ซึ่งเดินทางจากต่างประเทศมาอยู่กับบุคคลใน (๑) (๒) หรือ (๓)

มาตรา ๙ หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สมรสกับผู้มีสัญชาติไทย ถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ได้รับสัญชาติไทยให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี

มาตรา ๙/๑^๘ ให้มีคณะกรรมการรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่น ประกอบด้วย

(๑) ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานกรรมการ

(๒) ผู้แทนกระทรวงกลาโหม ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ ผู้แทนกระทรวง

ยุติธรรม ผู้แทนสำนักข่าวกรองแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ และผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง

(๓) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกินเจ็ดคนซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง โดยต้องมีนักวิจัยหรือ

นักวิชาการทางด้านกฎหมายสัญชาติหรือสถานะบุคคล ด้านสังคมวิทยาหรือมานุษยวิทยา ด้าน

^๕ มาตรา ๗ ทวิ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

^๖ มาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^๗ มาตรา ๗ ทวิ วรรคสาม แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^๘ มาตรา ๙/๑ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๕

ประวัติศาสตร์หรือกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชนและภาคประชาชนรวมอยู่ด้วย เป็นกรรมการ

ให้อธิบดีกรมการปกครองเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้อธิบดีกรมการปกครองแต่งตั้งข้าราชการของกรมการปกครองอีกสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

มาตรา ๙/๒^{๑๒} กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๙/๑ (๓) มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ แต่ต้องไม่เกินสองวาระติดต่อกัน

มาตรา ๙/๓^{๑๓} ให้คณะกรรมการรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) พิจารณาและให้การรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่น
- (๒) เสนอแนะและให้ความเห็นต่อรัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวงหรือการดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับคนไทยพลัดถิ่นโดยไม่ต้องดำเนินการตามมาตรา ๒๗
- (๓) ปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๙/๔^{๑๔} ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการที่มีอำนาจดำเนินการพิจารณาทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองมาใช้บังคับกับการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ การพ้นจากตำแหน่งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และการประชุมของคณะกรรมการรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นโดยอนุโลม

มาตรา ๙/๕^{๑๕} ผู้ใดอ้างว่าเป็นคนไทยพลัดถิ่นประสงค์จะได้รับการรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับคำขอแล้ว ให้เสนอคำขอนั้นต่อคณะกรรมการรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นเพื่อพิจารณา

การพิสูจน์และการรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๙/๖^{๑๖} ให้ผู้ซึ่งคณะกรรมการรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นให้การรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่น เป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

บุตรของคนไทยพลัดถิ่นซึ่งได้รับสัญชาติไทยตามวรรคหนึ่งย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด เว้นแต่ผู้นั้นถือสัญชาติของประเทศอื่น

มาตรา ๙/๗^{๑๗} ให้นำมาตรา ๙/๖ วรรคสอง มาใช้บังคับกับบุตรของคนไทยพลัดถิ่น

^{๑๒} มาตรา ๙/๒ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๕

^{๑๓} มาตรา ๙/๓ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๕

^{๑๔} มาตรา ๙/๔ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๕

^{๑๕} มาตรา ๙/๕ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๕

^{๑๖} มาตรา ๙/๖ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๕

ซึ่งบุตรนั้นได้รับสัญชาติไทยมาก่อนที่คนไทยพลัดถิ่นได้รับการรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นตาม มาตรา ๙/๖ วรรคหนึ่ง

มาตรา ๑๐ คนต่างด้าวซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนดังต่อไปนี้ อาจขอแปลงสัญชาติเป็น ไทยได้

(๑) บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทยและกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ

(๒) มีความประพฤติดี

(๓) มีอาชีพเป็นหลักฐาน

(๔) มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอแปลงสัญชาติ เป็นไทยเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี

(๕) มีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๑ บทบัญญัติในมาตรา ๑๐ (๔) และ (๕) มิให้นำมาใช้บังคับ ถ้าผู้ขอแปลง สัญชาติเป็นไทย

(๑) ได้กระทำความดีความชอบเป็นพิเศษต่อประเทศไทย หรือได้ทำคุณประโยชน์

ให้แก่ทางราชการซึ่งรัฐมนตรีเห็นสมควร

(๒)^{๑๘} เป็นบุตร ภริยา หรือสามีของผู้ซึ่งได้แปลงสัญชาติเป็นไทย หรือของผู้ได้

กลับคืนสัญชาติไทย

(๓) เป็นผู้ได้เคยมีสัญชาติไทยมาก่อน

(๔)^{๑๙} เป็นสามีของผู้มีสัญชาติไทย

มาตรา ๑๒ ผู้ใดประสงค์จะขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ถ้าผู้ประสงค์จะขอแปลงสัญชาติเป็นไทยตามวรรคหนึ่งมีบุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ ตามกฎหมายไทย และบุตรนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย อาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยให้แก่บุตร พร้อมกันกับตนได้ โดยบุตรนั้นได้รับการยกเว้นไม่ต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา ๑๐ (๑) (๓) (๔) และ (๕)

การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทย ให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี เมื่อรัฐมนตรีเห็นสมควรอนุญาตให้นำความกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เมื่อ ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว ให้ผู้ขอแปลงสัญชาติเป็นไทยปฏิญาณตนว่า จะมีความ ซื่อสัตย์สุจริตต่อประเทศไทย

เมื่อมีประกาศตามมาตรา ๕ แล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกหนังสือสำคัญการแปลง สัญชาติเป็นไทยให้ไว้แก่ผู้นั้นเป็นหลักฐาน^{๒๐}

^{๑๗} มาตรา ๙/๗ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๕

^{๑๘} มาตรา ๑๑ (๒) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^{๑๙} มาตรา ๑๑ (๔) เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^{๒๐} มาตรา ๑๒ วรรคสี่ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๑๒/๑^{๒๑} ในการขอแปลงสัญชาติเป็นไทยตามมาตรา ๑๒ นั้น บุคคลอื่นอาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยให้แก่บุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทยได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ผู้อนุบาลตามคำสั่งของศาลอาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยให้แก่คนไร้ความสามารถซึ่งมีหลักฐานแสดงให้เห็นเชื่อได้ว่าเป็นผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา ๑๐ (๓) และ (๕) และรัฐมนตรีจะยกเว้นให้ไม่ต้องปฏิบัติตามตนก็ได้

(๒) ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์ของรัฐตามที่รัฐมนตรีกำหนด เมื่อได้รับความยินยอมของผู้เยาว์แล้วอาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยให้แก่ผู้เยาว์ซึ่งอยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์มาน้อยกว่าสิบปี โดยให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา ๑๐ (๑) และ (๓)

(๓) ผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นผู้มีสัญชาติไทยอาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยให้แก่บุตรบุญธรรมที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะซึ่งได้จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีและมีหลักฐานแสดงให้เห็นเชื่อได้ว่าเป็นผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา ๑๐ (๑) และ (๓)

การขอแปลงสัญชาติเป็นไทยแทนบุคคลอื่นตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

หมวด ๒

การเสียสัญชาติไทย

มาตรา ๑๓^{๒๒} ชายหรือหญิงซึ่งมีสัญชาติไทยและได้สมรสกับคนต่างด้าวและอาจถือสัญชาติของภริยาหรือสามีได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของภริยาหรือสามี ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทยให้แสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๔^{๒๓} ผู้มีสัญชาติไทยซึ่งเกิดในขณะที่บิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวและได้สัญชาติของบิดาหรือมารดาด้วยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดาหรือมารดา หรือผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๑๒ วรรคสอง หรือมาตรา ๑๒/๑ (๒) และ (๓) ถ้ายังประสงค์จะถือสัญชาติอื่นอยู่ต่อไป ให้แสดงความจำนงสละสัญชาติไทยตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่มีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์

เมื่อได้พิจารณาความจำนงดังกล่าวแล้ว เห็นว่ามีหลักฐานเชื่อถือได้ว่าผู้นั้นอาจถือสัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่นได้จริงก็ให้รัฐมนตรีอนุญาต เว้นแต่ในระหว่างประเทศไทยมีการรบหรืออยู่ในสถานะสงคราม รัฐมนตรีจะสั่งระงับการสละสัญชาติไทยรายใดก็ได้

มาตรา ๑๕ นอกจากกรณีตามมาตรา ๑๔ ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและสัญชาติอื่นหรือผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงาน

^{๒๑} มาตรา ๑๒/๑ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^{๒๒} มาตรา ๑๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^{๒๓} มาตรา ๑๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

เจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง^{๒๔}

การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้สัญชาติไทย ให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี

มาตรา ๑๖ หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สัญชาติไทยโดยการสมรส อาจถูกถอนสัญชาติไทยได้เมื่อปรากฏว่า

(๑) การสมรสนั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญ

(๒) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(๓) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การถอนสัญชาติไทยตามวรรคหนึ่งให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรี^{๒๕}

มาตรา ๑๗ ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยโดยมีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อปรากฏว่า

(๑) ไปอยู่ในต่างประเทศที่บิดาหรือมารดามีหรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลาติดต่อกันเกินห้าปีนับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะ

(๒) มีหลักฐานแสดงว่าใช้สัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่นหรือฝึกฝอยอยู่ในสัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่น

(๓) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐหรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(๔) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การถอนสัญชาติไทยตาม (๑) หรือ (๒) ให้รัฐมนตรีเป็นผู้สั่ง ส่วนการถอนสัญชาติไทยตาม (๓) หรือ (๔) เมื่อพนักงานอัยการร้องขอ ให้ศาลเป็นผู้สั่ง

มาตรา ๑๘^{๒๖} เมื่อมีพฤติการณ์อันเป็นการสมควรเพื่อความมั่นคงหรือประโยชน์ของรัฐ รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทยของผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง

มาตรา ๑๙ รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทยแก่ผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ เมื่อปรากฏว่า

(๑) การแปลงสัญชาตินั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริงหรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญ

(๒) มีหลักฐานแสดงว่าผู้แปลงสัญชาตินั้นยังใช้สัญชาติเดิม

มาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๑๖ วรรคสอง เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๑๗ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๑๘ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

(๓) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระหนาบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อ
ประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(๔) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ
ประชาชน

(๕) ไปอยู่ในต่างประเทศโดยไม่มีภูมิลำเนาในประเทศไทยเป็นเวลาเกินห้าปี

(๖) ยังคงมีสัญชาติของประเทศที่ทำสงครามกับประเทศไทย

การถอนสัญชาติไทยตามมาตรา นี้ จะขยายไปถึงบุตรของผู้ถูกถอนสัญชาติไทยใน
เมื่อบุตรนั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะและได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๑๒ วรรคสองด้วยก็ได้ และเมื่อ
รัฐมนตรีสั่งถอนสัญชาติไทยแล้วให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ

มาตรา ๒๐^{๒๘} (ยกเลิก)

มาตรา ๒๑^{๒๙} ผู้มีสัญชาติไทยซึ่งเกิดในขณะที่บิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวและ
อาจถือสัญชาติของบิดาหรือมารดาได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดาหรือมารดาถ้าได้รับ
ใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนคนต่างด้าวแล้ว ให้เสียสัญชาติไทย

มาตรา ๒๒ ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและได้แปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าว หรือละสัญชาติ
ไทย หรือถูกถอนสัญชาติไทย ย่อมเสียสัญชาติไทย

การกลับคืนสัญชาติไทย

มาตรา ๒๓ ชายหรือหญิงซึ่งมีสัญชาติไทยและได้ละสัญชาติไทยในกรณีที่ได้สมรส
กับคนต่างด้าวตามมาตรา ๑๓ ถ้าได้ขาดจากการสมรสแล้วไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ย่อมมีสิทธิขอกลับคืน
สัญชาติไทยได้

การขอกลับคืนสัญชาติไทยให้ยื่นแสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบ
และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๔ ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและได้เสียสัญชาติไทยตามบิดาหรือมารดาขณะที่ตน
ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ถ้าประสงค์จะกลับคืนสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบ
และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ภายในสองปีนับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทยและ
กฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ

การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้กลับคืนสัญชาติไทย ให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี

^{๒๘} มาตรา ๒๐ ยกเลิกโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^{๒๙} มาตรา ๒๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^{๓๐} มาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

หมวด ๔

คณะกรรมการกลั่นกรองเกี่ยวกับสัญญา^{๓๑}

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๒๕^{๓๒} ให้มีคณะกรรมการกลั่นกรองเกี่ยวกับสัญญา ประกอบด้วย

(๑) ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานกรรมการ

(๒) ผู้แทนกระทรวงกลาโหม ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ ผู้แทนกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม ผู้แทนกระทรวงแรงงาน ผู้แทนสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนสำนักข่าวกรองแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ผู้แทนกองอำนวยการรักษาความมั่นคงในราชอาณาจักร เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง

(๓) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกินหกคนซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์การทำงานด้านสัญญาเป็นที่ประจักษ์ เป็นกรรมการ

ให้อธิบดีกรมการปกครองเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้อธิบดีกรมการปกครองแต่งตั้งข้าราชการของกรมการปกครองอีกสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

มาตรา ๒๖^{๓๓} กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสองปีและอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ แต่ต้องไม่เกินสองวาระติดต่อกัน

มาตรา ๒๗^{๓๔} คณะกรรมการมีหน้าที่เสนอแนะและให้ความเห็นต่อรัฐมนตรีในการใช้อำนาจตามมาตรา ๗ ทวิ มาตรา ๙ มาตรา ๑๑ มาตรา ๑๒ มาตรา ๑๒/๑ มาตรา ๑๔ มาตรา ๑๕ มาตรา ๑๖ มาตรา ๑๗ มาตรา ๑๘ มาตรา ๑๙ และมาตรา ๒๔ และการออกกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัตินี้ ในการใช้อำนาจและดำเนินการดังกล่าวให้รัฐมนตรีรับฟังข้อเสนอนแนะและความเห็นของคณะกรรมการประกอบด้วย

มาตรา ๒๘^{๓๕} ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติการตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา ๒๙^{๓๖}ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการที่มีอำนาจดำเนินการพิจารณาทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองมาใช้บังคับกับการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ การพ้นจากตำแหน่งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และการประชุมของคณะกรรมการและ

^{๓๑} หมวด ๔ คณะกรรมการกลั่นกรองเกี่ยวกับสัญญา มาตรา ๒๕ ถึงมาตรา ๒๙ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^{๓๒} มาตรา ๒๕ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^{๓๓} มาตรา ๒๖ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^{๓๔} มาตรา ๒๗ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^{๓๕} มาตรา ๒๘ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

^{๓๖} มาตรา ๒๙ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยสัญชาติได้ตราออกบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ และได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาใน พ.ศ. ๒๔๙๖ พ.ศ. ๒๔๙๙ และ พ.ศ. ๒๕๐๓ รวมเป็น ๔ ฉบับ ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการใช้ นอกจากนี้ยังมีหลักการบางประการที่ควรแก้ไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมรัดกุมยิ่งขึ้น จึงเห็นสมควรที่จะปรับปรุงกฎหมายนี้และรวมให้เป็นฉบับเดียวกัน

พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๓๘}

มาตรา ๑๐ บทบัญญัติมาตรา ๗ (๑) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ให้มีผลใช้บังคับกับผู้เกิดก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับด้วย

มาตรา ๑๑ บทบัญญัติมาตรา ๗ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ให้มีผลใช้บังคับกับผู้เกิดก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับด้วย เว้นแต่ผู้ซึ่งรัฐมนตรีมีคำสั่งอันมีผลให้ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๗ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทยก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับแต่ไม่ได้สัญชาติไทยตามวรรคหนึ่ง อาจได้สัญชาติไทยได้ตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ในการนี้รัฐมนตรีจะสั่งให้ได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไปหรือเป็นการเฉพาะรายก็ได้

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่สมควรให้บุตรของหญิงไทยสามารถมีสัญชาติไทยได้โดยหลักสายโลหิตด้วยตามหลักการเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย และสมควรกำหนดหลักเกณฑ์การได้สัญชาติไทยของบุตรและหลานตลอดทั้งสายของคนต่างด้าวที่เป็นผู้อพยพ ผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ผู้เข้าเมืองเพียงชั่วคราว และผู้ได้รับผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะรายเสียใหม่ให้เหมาะสมรัดกุม เพราะการยึดหลักการสมรสโดยชอบด้วยกฎหมายตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๗ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงเกี่ยวกับบุคคลเหล่านี้ที่โดยมากจะอยู่กินกันโดยไม่จดทะเบียนสมรส จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๓๙}

มาตรา ๔ ความในมาตรา ๑๔ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ มิให้ใช้บังคับกับบุคคลที่มีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์แล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวประสงค์จะสละสัญชาติไทย ให้ดำเนินการตามมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

^{๓๘} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๙/ตอนที่ ๑๓/หน้า ๓/๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕

^{๓๙} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๙/ตอนที่ ๔๒/หน้า ๙๔/๘ เมษายน ๒๕๓๕

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการถือสัญชาติไทยของบุคคลผู้มีสัญชาติไทย และได้สัญชาติอื่นด้วยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดา หรือบุคคลที่ได้สัญชาติไทยจากการแปลงสัญชาติของบิดามารดา โดยให้บุคคลดังกล่าวต้องแจ้งความจำนงสละสัญชาติไทย ในกรณีที่ประสงค์จะถือสัญชาติอื่นต่อไป จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑^{๕๐}

มาตรา ๒๑ บทบัญญัติวรรคสองของมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ^{๕๑} ให้มีผลใช้บังคับกับผู้เกิดก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับด้วย

มาตรา ๒๒ บทบัญญัติวรรคสามของมาตรา ๗ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ให้มีผลใช้บังคับกับผู้ที่เกิดก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับด้วย

มาตรา ๒๓ บรรดาบุคคลที่เคยมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยแต่ถูกถอนสัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๗ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๕ ข้อ ๑ และผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรไทยแต่ไม่ได้สัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๗ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๕ ข้อ ๒ รวมถึงบุตรของบุคคลดังกล่าว ที่เกิดในราชอาณาจักรไทยก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับและไม่ได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ถ้าบุคคลผู้นั้นอาศัยอยู่จริงในราชอาณาจักรไทยติดต่อกันโดยมีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร และเป็นผู้มีความประพฤติดี หรือทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมหรือประเทศไทย ให้ได้สัญชาติไทยตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ เว้นแต่ผู้ซึ่งรัฐมนตรีมีคำสั่งอันมีผลให้เป็นผู้มีสัญชาติไทยแล้ว ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

เมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ผู้มีคุณสมบัติตามวรรคหนึ่งยื่นคำขอลงรายการสัญชาติในเอกสารการทะเบียนราษฎรต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรแห่งท้องที่ที่ผู้นั้นมีภูมิลำเนาในปัจจุบัน

มาตรา ๒๔ บรรดา กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบ หรือคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ และพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่ใช้บังคับอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะมีกฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบ หรือคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๒๕ ภายในระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ มิให้นำความตามมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติสัญญาชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับกับการใช้อำนาจของรัฐมนตรีตามมาตรา ๗ ทวิ มาตรา ๙ มาตรา ๑๑ มาตรา ๑๒ มาตรา ๑๒/๑ มาตรา ๑๔ มาตรา ๑๕ มาตรา ๑๖ มาตรา ๑๗ มาตรา ๑๘ มาตรา ๑๙ และมาตรา ๒๔ และการออกกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัตินี้

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่ปัจจุบันผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยจำนวนมากซึ่งมีบิดาเป็นผู้มีสัญชาติไทยแต่ไม่ได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิด เนื่องจากบิดามีได้สมรสกับมารดาของผู้เกิดหรือมิได้จดทะเบียนรับรองผู้เกิดนั้นเป็นบุตร ประกอบกับกฎหมายว่าด้วยสัญชาติที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันมีบทบัญญัติบางประการที่ไม่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคระหว่างชายหญิงที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองไว้ และไม่มีกลไกในการกลั่นกรองเสนอแนะหรือให้ความเห็นประกอบการพิจารณาและการใช้อำนาจของรัฐมนตรีในเรื่องที่เกี่ยวกับสัญชาติ อีกทั้งอัตราค่าธรรมเนียมท้ายพระราชบัญญัติยังไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน สมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติสัญญาชาติ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๕^(๑)

มาตรา ๕ ให้ถือว่าคนไทยพลัดถิ่นที่ได้แปลงสัญชาติเป็นไทยหรือได้สัญชาติไทยแล้ว ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ เป็นคนไทยพลัดถิ่นที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นตามพระราชบัญญัติสัญญาชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ และให้มีสถานะเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดด้วย

มาตรา ๖ ในวาระเริ่มแรก ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๙/๑ (๓) แห่งพระราชบัญญัติสัญญาชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๗ การดำเนินการออกกฎกระทรวงตามมาตรา ๙/๕ แห่งพระราชบัญญัติสัญญาชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขปัญหาสัญชาติให้คนไทยพลัดถิ่นซึ่งเป็นคนเชื้อสายไทยที่ต้องกลายเป็นคนในบังคับของประเทศอื่นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตของราชอาณาจักรไทย โดยให้สัญชาติไทยโดยการเกิดแก่บุคคลดังกล่าวที่

^(๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๙/ตอนที่ ๒๘ ก/หน้า ๑/๒๑ มีนาคม ๒๕๕๕

ยังไม่ได้ถือสัญชาติของประเทศอื่น และได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทยเป็นระยะเวลาหนึ่ง และมีวิถีชีวิตเป็นคนไทย โดยได้รับการสำรวจตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด และเพื่อให้เป็นไปตามหลักสืบสายโลหิตตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ จึงกำหนดให้บุตรของคนไทยพลัดถิ่นที่ได้สัญชาติไทยโดยการเกิดโดยพระราชบัญญัตินี้ ที่ไม่ได้ถือสัญชาติของประเทศอื่น หรือได้สัญชาติไทยแล้ว ก็ได้สัญชาติไทยโดยการเกิดด้วย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ปณตกร/ผู้จัดทำ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
๔ เมษายน ๒๕๕๕

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ที่ อบ ๐๐๑๘.๑/ว ๑๖๒๕๓

ศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี
ถนนแจ้งสนิท อบ ๓๔๐๐๐

๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗

เรื่อง โครงการตรวจสอบพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘

เรียน นายทะเบียนอำเภอ ทุกอำเภอ นายทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลนครอุบลราชธานี นายทะเบียนท้องถิ่น
เทศบาลเมือง ทุกแห่ง

อ้างถึง หนังสือจังหวัดอุบลราชธานี ที่ อบ ๐๐๑๘.๑/ว๔๖๗๓ ลงวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๖

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือกรมการปกครอง ที่ มท ๐๓๐๙.๑/๑๕๙๓๕ ลงวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๗ จำนวน ๓แผ่น

ตามที่จังหวัดแจ้งว่ากรมการปกครอง ได้จัดทำโครงการตรวจสอบพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิ ของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๗ โดยการช่วยเหลือคนไทยที่ยัง ไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ในการพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) ซึ่งบุคคลที่ได้รับการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรมสามารถนำผลการตรวจเป็นหลักฐานยืนยันสถานะของตนเองตามกฎหมายในการขอแจ้งเกิดเกินกำหนด และเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน นั้น

กรมการปกครองได้ พิจารณาแล้วเห็นว่าเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในการแสวงหาเอกสารหรือพยานบุคคลที่จะพิสูจน์สถานะของตนเอง จึงจัดทำโครงการตรวจสอบพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๘ โดยเป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๗ และกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะขอรับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) จะต้องเป็นบุคคลที่อ้างว่ามีสัญชาติไทยแต่ยังไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) เนื่องจากไม่ได้แจ้งการเกิด หรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน หรือบุคคลที่อ้างว่า มีสัญชาติไทย แต่มีรายการบุคคลในเอกสารทะเบียนราษฎรระบุสัญชาติอื่น หรือไม่ได้สัญชาติไทย โดยบุคคลดังกล่าวจะต้องเป็นผู้ที่ได้ยื่นคำร้อง ขอแจ้งการเกิดเกินกำหนดหรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร. ๑๔) หรือขอลงรายการสัญชาติไทยในเอกสารทะเบียนราษฎรตามกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง และได้ผ่านการตรวจสอบพยานหลักฐานจากนายทะเบียน โดยนายทะเบียนมีความเห็นว่าพยานหลักฐานของผู้ร้องยังไม่อาจพิสูจน์สถานะบุคคลว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทยได้ และมีความจำเป็นต้องตรวจสอบพันธุกรรม (DNA) กับบิดามารดาหรือญาติในลำดับใกล้ชิดที่มีสัญชาติไทย เพื่อยืนยันตามกฎหมาย ในการนี้จึงขอความร่วมมือแจ้งสำนักทะเบียนทุกแห่งในเขตพื้นที่ทราบการดำเนินการในเรื่องนี้ และให้สำรวจบุคคลที่มีความจำเป็นที่จะต้องพิสูจน์สารพันธุกรรมตามกลุ่มเป้าหมายได้แก่

๑.บุคคลที่อ้างว่าเป็นคนไทยที่ยื่นคำร้องขอแจ้งการเกิดเกินกำหนดและ/หรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ.๒๕๓๕

๒.ชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูงที่ยื่นคำร้องขอลงรายการสัญชาติไทย ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการพิจารณาลงรายการสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ.๒๕๔๓

/ ๓.บุคคล...

๓.บุคคลที่ยื่นคำร้องขอเปลี่ยนแปลงสถานะในเอกสารทะเบียนราษฎรจากคนที่ไม่ใช่สัญชาติไทย เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทยโดยการเกิดโดยผลของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ เช่น บุคคลที่ขอลงรายการสัญชาติไทย ตามมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติไทย (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๕๑ เป็นต้น

ทั้งนี้ บุคคลตาม ๑-๓ จะต้องเป็นคนยากไร้หรือคนที่มีฐานะยากจน ควรมีอายุไม่ต่ำกว่าสามปี และมีบิดา มารดาหรือญาติร่วมสายโลหิตที่มีชื่อและรายบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ระบุสัญชาติไทย ซึ่งสามารถ ตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) เพื่อการมีสัญชาติไทยได้ โดยให้สำนักทะเบียนอำเภอและสำนักทะเบียนท้องถิ่น สํารวจบุคคลกลุ่มเป้าหมายตามแบบที่กำหนด ส่งให้จังหวัดอุบลราชธานี ทุกวันที่ ๑๐ ของเดือน เป็นประจำทุก เดือน ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปจนถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๘ เพื่อรวบรวมแบบสำรวจและรายงานผลให้ สำนักทะเบียนกลางทราบ รายละเอียดปรากฏตามสำเนาหนังสือที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายเศรษฐการย์ ทิพย์สุวรรณ)
นายอำเภอเดชอุดม รักษาการแทน
ปลัดจังหวัด ปฏิบัติราชการแทน
ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี

ที่ทำการปกครองจังหวัด

กลุ่มงานปกครอง

โทร./โทรสาร ๐-๔๕๓๔-๔๖๑๓

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
เลขที่ ๑๖๑๙
วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗
ที่มา

กรมการปกครอง
(กลุ่มงานปกครอง)
๓๓๓
๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗
๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗

ที่ มท ๐๓๐๙.๑/ว ๗๕๕๓๓

กรมการปกครอง ปลัดกระทรวงมหาดไทย
ถนนอัษฎางค์ กทม. ๑๐๒๐๐ ๗๒๖๐
เลขที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗
วันที่ 16 ต.ค. 57

๙ ตุลาคม ๒๕๕๗

เรื่อง โครงการตรวจสอบพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๘

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัด และปลัดกรุงเทพมหานคร

อ้างถึง หนังสือกรมการปกครอง ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๓๐๙.๑/ว๒๗๑๗๖ ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสำรวจบุคคลที่จะต้องตรวจสอบพันธุกรรม จำนวน ๑ แผ่น

ตามที่กรมการปกครอง ได้จัดทำโครงการตรวจสอบพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๕๗ โดยการช่วยเหลือคนไทยที่ยังไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ในการพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) ซึ่งบุคคลที่ได้รับการตรวจสอบพิสูจน์สารพันธุกรรมสามารถนำผลการตรวจเป็นหลักฐานยืนยันสถานะของตนเองตามกฎหมายในการขอแจ้งเกิดเกินกำหนด และเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน นั้น

กรมการปกครอง พิจารณาแล้วเห็นว่าเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในการแสวงหาเอกสารหรือพยานบุคคลที่จะพิสูจน์สถานะของตนเอง จึงจัดทำโครงการตรวจสอบพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยเป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๗ และกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะขอรับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) จะต้องเป็นบุคคลที่อ้างว่ามีสัญชาติไทยแต่ยังไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) เนื่องจากไม่ได้แจ้งการเกิด หรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน หรือบุคคลที่อ้างว่ามีสัญชาติไทย แต่มีรายการบุคคลในเอกสารทะเบียนราษฎรระบุสัญชาติอื่น หรือไม่ได้สัญชาติไทย โดยบุคคลดังกล่าวจะต้องเป็นผู้ที่ยื่นคำร้อง ขอแจ้งการเกิดเกินกำหนดหรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) หรือขอลงรายการสัญชาติไทยในเอกสารทะเบียนราษฎรตามกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง และได้ผ่านการตรวจสอบพยานหลักฐานจากนายทะเบียน โดยนายทะเบียนมีความเห็นว่าพยานหลักฐานของผู้ร้องยังไม่อาจพิสูจน์สถานะบุคคลว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทยได้ และมีความจำเป็นต้องตรวจสอบพันธุกรรม (DNA) กับบิดามารดา หรือญาติในลำดับใกล้ชิดที่มีสัญชาติไทย เพื่อยืนยันตามกฎหมาย ในการนี้จึงขอความร่วมมือแจ้งสำนักทะเบียนทุกแห่งในเขตพื้นที่ทราบการดำเนินการในเรื่องนี้ และให้สำรวจบุคคลที่มีความจำเป็นที่จะต้องพิสูจน์สารพันธุกรรมตามกลุ่มเป้าหมายได้แก่

๑. บุคคลที่อ้างว่าเป็นคนไทยที่ยื่นคำร้องขอแจ้งการเกิดเกินกำหนดและ/หรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๕๓๕
๒. ชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูงที่ยื่นคำร้องขอลงรายการสัญชาติไทย ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการพิจารณาขอลงรายการสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ. ๒๕๔๓
๓. บุคคลที่ยื่นคำร้องขอเปลี่ยนแปลงสถานะในเอกสารทะเบียนราษฎรจากคนที่ไม่มีสัญชาติไทยเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดโดยผลของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ เช่น บุคคลที่ขอลงรายการสัญชาติไทย ตามมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นต้น

/ทั้งนี้...

ทั้งนี้ บุคคลตาม ๑ - ๓ จะต้องเป็นคนยากไร้หรือคนที่มีฐานะยากจน ครรภ์อายุไม่ต่ำกว่าสามปี และมีบิดา มารดาหรือญาติร่วมสายโลหิตที่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ระบุสัญชาติไทย ซึ่งสามารถตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) เพื่อการมีสัญชาติไทยได้ โดยให้สำนักทะเบียนอำเภอและสำนักทะเบียนท้องถิ่นสำรวจบุคคลกลุ่มเป้าหมายตามแบบที่กำหนด ส่งให้สำนักทะเบียนจังหวัด และสำนักทะเบียนกรุงเทพมหานครทุกสิ้นเดือน เพื่อรวบรวมแบบสำรวจและรายงานผลให้สำนักทะเบียนกลางทราบภายในวันที่ ๑๕ ของเดือนถัดไปเป็นประจำทุกเดือนตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปจนถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๘

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายกฤษฎา บุญราช)
อธิบดีกรมการปกครอง

สำนักบริหารการทะเบียน

โทร. ๐ ๒๙๙๑ ๙๓๑๖

โทรสาร. ๐ ๒๙๐๖ ๙๒๓๕

สรุปยอดบุคคลที่นายทะเบียนพึงสามารถส่งให้ตรวจสารพันธุกรรม (DNA) เพื่อลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้าน
 สำนักทะเบียน... (จังหวัด/กรุงเทพมหานคร/อำเภอ/ท้องถิ่น).....

ลำดับที่	ชื่อ - ชื่อสกุล เลขประจำตัว	วัน เดือน ปีเกิด	ข้อมูลของบิดา		ข้อมูลของมารดา		ข้อมูลของผู้ที่จะตรวจ คีเอ็นเอ กับผู้ออกรายการสัญชาติไทย					หมายเหตุ
			ชื่อ - ชื่อสกุล เลขประจำตัว	สัญชาติ	ชื่อ - ชื่อสกุล เลขประจำตัว	สัญชาติ	ชื่อ - ชื่อสกุล เลขประจำตัว	วัน เดือน ปีเกิด	สัญชาติ	ความเกี่ยวพัน (บิดา/มารดา/อื่นๆ)		
๑	XXXX X XXXX XXXX XX X	XXXXX	XXXXX X XXXX XXXXX XX X	XXX XXXX	XXXX X XXXX XXXXX XX X	XXXX X XXXX XXXXX XX X	XXX XXXX	ไทย	XXXX			
๒	XXXX X XXXX XXXXX XX X	XXXXX	XXXXX X XXXX XXXXX XX X	XXX XXXX	XXXX X XXXX XXXXX XX X	XXXX X XXXX XXXXX XX X	XXX XXXX	ไทย	XXXX			
๓	XXXX X XXXX XXXXX XX X	XXXXX	XXXXX X XXXX XXXXX XX X	XXX XXXX	XXXX X XXXX XXXXX XX X	XXXX X XXXX XXXXX XX X	XXX XXXX	ไทย	XXXX			
๔	XXXX X XXXX XXXXX XX X	XXXXX	XXXXX X XXXX XXXXX XX X	XXX XXXX	XXXX X XXXX XXXXX XX X	XXXX X XXXX XXXXX XX X	XXX XXXX	ไทย	XXXX			

หมายเหตุ
 - ข้อมูลเลขประจำตัวประชาชนของบิดา มารดา และผู้ตรวจ ต้องกรอกข้อมูลให้ถูกต้อง
 - กรณีคู่ตรวจมีใช้บิดา มารดา หรือพี่น้องร่วมบิดามารดา ให้แนบฝั่งเครือญาติประกอบการพิจารณาด้วย
 - กรณีกลุ่มเป้าหมายตามข้อ ๒ และ ๓ ให้ส่งประเภทในช่องหมายเหตุด้วย เช่น ระเบียบฯ ๔๓, ๖๒๓ เป็นต้น
 - ให้ระบุหน่วยงานตรวจสารพันธุกรรมที่ประสงค์เข้ารับการตรวจสารพันธุกรรมในช่องหมายเหตุ ประกอบด้วย ประกอบด้วย

- (๑) โรงพยาบาลรามธิบดี (๒) คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (๓) คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

(ลงชื่อ).....ผู้รายงาน
 (ตำแหน่ง).....
 (วัน เดือน ปี).....

ภาคผนวก ค

กระบวนการขอเข้ารับการพิสูจน์สถานะว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย

วิธีการขอเพิ่มชื่อกรณีคนไทยตกหล่นทางทะเบียน¹

การขอเพิ่มชื่อกรณีคนไทยตกหล่นทางทะเบียน โดยหลักจะใช้กับกรณีบุคคลต่างๆ ไป เป็นการเพิ่มชื่อตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ.2535 ซึ่งใช้กับบุคคลทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย หลักเกณฑ์จะอยู่ในลักษณะบทบัญญัติกลางๆ ไม่เฉพาะเจาะจงว่าใช้กับบุคคลใดเป็นพิเศษ ไม่มีบทกำหนดข้อสันนิษฐานเป็นคุณ หรือส่งผลในทางร้ายใดๆ

ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นคนในพื้นที่ราบ, ชนกลุ่มน้อย หรืออื่นๆ ก็สามารถเข้ารับการพิสูจน์สถานะตามบทบัญญัติได้ ดังนี้

“ข้อ 97 บุคคลอ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทยขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) โดยไม่มีหลักฐานเอกสารมาแสดง ให้เจ้าบ้านหรือผู้ขอเพิ่มชื่อยื่นคำร้องตามแบบพิมพ์ที่กำหนดต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นแห่งท้องที่ที่ผู้ขอเพิ่มชื่อมีภูมิลำเนาในปัจจุบัน เมื่อนายทะเบียนได้รับคำร้องแล้วให้ดำเนินการดังนี้

- 1) สอบสวนเจ้าบ้าน ผู้ขอเพิ่มชื่อ บิดามารดาหรือญาติพี่น้อง (ถ้ามี) หรือบุคคลที่น่าเชื่อถือ ประกอบการพิจารณา
- 2) ให้ตรวจสอบไปยังสำนักทะเบียนกลางว่าบุคคลที่ขอเพิ่มชื่อมีชื่อและรายการบุคคลอยู่ในทะเบียนบ้านแห่งอื่นใดหรือไม่
- 3) รวบรวมหลักฐานทั้งหมดพร้อมความเห็นเสนอไปยังนายอำเภอแห่งท้องที่
- 4) เมื่อนายอำเภอพิจารณาอนุมัติแล้ว ให้นายทะเบียนดำเนินการเพิ่มชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้านและสำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน พร้อมทั้งหมายเหตุในช่องย้ายเข้ามาจากว่า คำร้องที่ ลงวันที่ หรือหนังสือ ลงวันที่ แล้วแต่กรณี แล้วให้นายทะเบียนลงลายมือชื่อ และวันเดือนปีกำกับไว้
- 5) กำหนดเลขประจำตัวประชาชนให้แก่ผู้ได้รับอนุมัติให้เพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านตามแบบพิมพ์ที่กำหนดในข้อ 134 (22)

¹ ชูติ งามอรุณเลิศ และคณะ, *คลังสมองเพื่อคนไร้สัญชาติ: รวมองค์ความรู้สำหรับการจัดการปัญหาด้านสถานะและสิทธิของบุคคล (คู่มือสถานะและสิทธิของบุคคลผู้ประสบปัญหาด้านสถานะบุคคล)* (กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านชนชาติ ผู้ไร้สัญชาติ แรงงานข้ามชาติและผู้พลัดถิ่น สภานายความ, 2552), 109-120.

6) รายงานตามระเบียบที่กำหนดในข้อ 132 (5)”

หมายเหตุ เจ้าพนักงานทางทะเบียนอาจใช้ระเบียบฯ ข้ออื่นๆ ตามแต่ลักษณะของบุคคลที่ร้องขอพิสูจน์ แต่โดยหลักจะอยู่ในส่วนที่ 4 การควบคุมทะเบียนราษฎร ตอนที่ 1 การเพิ่มชื่อและรายการบุคคลเข้าในทะเบียนบ้านเป็นหลัก

บุคคลเป้าหมาย

บุคคลซึ่งรับฟังข้อเท็จจริงได้ว่ามีสัญชาติไทยไม่ว่าจะมีเอกสารพิสูจน์ตนหรือไม่

กระบวนการยื่นคำขอสถานะบุคคล

ให้ดำเนินการยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อเข้าในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือสำนักงานเทศบาล ซึ่งตนเองมีภูมิลำเนาอยู่ในปัจจุบัน

คำร้องซึ่งใช้ในการยื่นคำร้อง

- 1) แบบคำร้องทั่วไปเกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร (ท.ร.31) จำนวน 1 ฉบับ
- 2) แบบบันทึกปากคำ (ป.ค.14) เรื่อง การขอเพิ่มชื่อเข้าในทะเบียนบ้านบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทย จำนวน 1 ฉบับ
- 3) แบบการสอบสวนพยาน (ป.ค.14) เรื่อง การขอเพิ่มชื่อเข้าในทะเบียนบ้านบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทย จำนวน 2-3 ฉบับ
- 4) แบบคำร้องขอเพิ่มชื่อเข้าในทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) (แบบ ท.ร.380)
- 5) แบบฟอร์มหนังสือรับรองรูปถ่ายครอบครัว

เอกสารและพยานหลักฐานซึ่งใช้ประกอบคำร้อง

- 1) สำเนาบัตรประจำตัว ของบิดา มารดา
- 2) สำเนาทะเบียนบ้านหรือทะเบียนประวัติฯ ของบิดาและมารดา
- 3) หนังสือรับรองการเกิดซึ่งออกโดยโรงพยาบาลของบุคคลที่จะขอเพิ่มชื่อ (ถ้ามี)
- 4) สำเนาบัตรประจำตัว หรือสำเนาทะเบียนประวัติฯ ของบุคคลที่จะขอเพิ่มชื่อ (ถ้ามี)
- 5) เอกสารยืนยันตัวบุคคลอื่นๆ เช่น บัตรประจำตัวนักเรียน, บัตรประจำตัวผู้ป่วย เป็นต้น
- 6) เอกสารยืนยันการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ DNA (ถ้ามี)
- 7) รูปถ่ายครอบครัว

8) พยานบุคคลที่สามารถยืนยันข้อเท็จจริงอันทำให้ได้สัญชาติไทย ประมาณ 2-3 คน (โดยทางปฏิบัติจะต้องมีผู้ใหญ่บ้านร่วมเป็นพยานด้วย 1 คน) เช่น ยืนยันการเกิดในประเทศไทย หรือบิดาและมารดามีสัญชาติไทย เป็นต้น

ระยะเวลาการดำเนินการและการอนุมัติคำร้อง

- นายทะเบียนใช้ระยะเวลา 30-60 วันทำการในการรับคำร้องตรวจสอบพยานและทำความเข้าใจความเห็นเสนอต่อนายอำเภอ
- นายอำเภอเมื่อได้รับความเห็นของนายทะเบียนแล้ว ก็จะดำเนินการพิจารณาสั่งการต่อไป
- เมื่อได้รับแจ้งผล นายทะเบียนจะดำเนินการเพิ่มชื่อของบุคคลดังกล่าวเข้าในทะเบียนบ้าน ท.ร.14 แล้วจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนให้ต่อไป

สิทธิในสถานะ

มีสิทธิในสถานะอย่างสมบูรณ์ในฐานะบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิด

เอกสารตัวอย่าง แบบคำร้องเกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร (ท.ร.31)

คำร้องเกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร

ท.ร.31

ที่/.....

เขียนที่สำนักทะเบียน.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้า..... เลขประจำตัวประชาชน.....

อายุ ปี มีความประสงค์ขอให้นายทะเบียนดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1. ขอแจ้งการเกิดเกินกำหนด จำนวน.....ราย ได้แก่

1.1 ชื่อ..... ชื่อสกุล..... วันเดือนปีเกิด..... สัญชาติ.....

1.2 ชื่อ..... ชื่อสกุล..... วันเดือนปีเกิด..... สัญชาติ.....

1.3 ชื่อ..... ชื่อสกุล..... วันเดือนปีเกิด..... สัญชาติ.....

2. ขอเพิ่มชื่อบุคคลในทะเบียนบ้าน จำนวน.....ราย ได้แก่

2.1 ชื่อ..... ชื่อสกุล..... วันเดือนปีเกิด..... สัญชาติ.....

2.2 ชื่อ..... ชื่อสกุล..... วันเดือนปีเกิด..... สัญชาติ.....

2.3 ชื่อ..... ชื่อสกุล..... วันเดือนปีเกิด..... สัญชาติ.....

3. ขอแก้ไขรายการในทะเบียนบ้าน ได้แก่

3.1 รายการบุคคลในทะเบียนบ้าน จำนวน.....ราย ได้แก่

(1) ชื่อ..... ชื่อสกุล..... เลขประจำตัวประชาชน.....

รายการที่ขอแก้ไข คำนำหน้า ชื่อตัว ชื่อสกุล สัญชาติ

วันเดือนปีเกิด ชื่อบิดา ชื่อมารดา อื่นๆ (ระบุ).....

รายการเดิม (ระบุ)..... รายการที่ขอแก้ไข(ระบุ).....

(2) ชื่อ..... ชื่อสกุล..... เลขประจำตัวประชาชน.....

รายการที่ขอแก้ไข คำนำหน้า ชื่อตัว ชื่อสกุล สัญชาติ

วันเดือนปีเกิด ชื่อบิดา ชื่อมารดา อื่นๆ (ระบุ).....

รายการเดิม (ระบุ)..... รายการที่ขอแก้ไข(ระบุ).....

3.2 รายการบ้าน เลขที่..... หมู่ที่..... ถนน..... ตรอก/ซอย..... ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต..... จังหวัด..... เลขรหัสประจำบ้าน.....

รายการที่ขอแก้ไข ชื่อบ้าน เลขที่บ้าน ชื่อหมู่บ้าน อื่นๆ (ระบุ).....

รายการเดิม (ระบุ)..... รายการที่ขอแก้ไข(ระบุ).....

4. ขอแจ้งการตายเกินกำหนด จำนวน.....ราย ได้แก่

4.1 ชื่อ..... ชื่อสกุล..... เลขประจำตัวประชาชน.....

4.2 ชื่อ..... ชื่อสกุล..... เลขประจำตัวประชาชน.....

5. การจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียน จำนวน.....ราย ได้แก่

5.1 ชื่อ..... ชื่อสกุล..... เลขประจำตัวประชาชน.....

5.2 ชื่อ..... ชื่อสกุล..... เลขประจำตัวประชาชน.....

5.3 ชื่อ..... ชื่อสกุล..... เลขประจำตัวประชาชน.....

6. ขอสำเนาทะเบียนบ้านแทนฉบับเดิม เลขที่..... หมู่ที่..... ถนน..... ตรอก/ซอย.....

ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต..... จังหวัด.....

เนื่องจาก สูญหาย ถูกทำลาย ชำรุด อื่นๆ (ระบุ).....

7. ขอคัดสำเนา

[] ทะเบียนบ้าน [] ทะเบียนคนเกิด [] ทะเบียนคนตาย [] ข้อมูลทะเบียนประวัติ [] อื่นๆ

ของตนเอง จำนวน.....ฉบับ [] ของผู้อื่น ได้แก่

1. ชื่อ..... เลขประจำตัวประชาชน.....

2. ชื่อ..... เลขประจำตัวประชาชน.....

3. ชื่อ..... เลขประจำตัวประชาชน.....

เพื่อนำไปใช้สำหรับ [] การศึกษา [] การรับราชการทหาร [] การขอรับการสงเคราะห์

[] การจัดที่ดินของรัฐ [] การปฏิบัติราชการ (ระบุชื่อหน่วยงาน).....

[] อื่นๆ (ระบุ).....

8. ขอให้ดำเนินการ (ระบุ).....

ให้กับ 1. ชื่อ..... เลขประจำตัวประชาชน.....

2. ชื่อ..... เลขประจำตัวประชาชน.....

3. ชื่อ..... เลขประจำตัวประชาชน.....

โดยบุคคลที่ขอให้นายทะเบียนดำเนินการดังกล่าวข้างต้นมีความเกี่ยวข้องกับข้าพเจ้าในฐานะเป็น

[] ของตนเอง [] บุตร [] ญาติ..... [] ผู้อยู่ในบ้าน [] อื่นๆ (ระบุ).....

โดยข้าพเจ้า [] มีหลักฐานเอกสาร [] มีพยานบุคคล [] ไม่มีหลักฐาน แสดงต่อนายทะเบียน

ขอรับรองว่าข้อความดังกล่าวข้างต้นทั้งหมดเป็นความจริงทุกประการ และยินยอมให้นายทะเบียนจัดเก็บหรือเปิดเผย

ข้อมูลรายการบุคคลในส่วนของข้าพเจ้าได้ตามระเบียบของทางราชการ

ลงชื่อ.....ผู้ยื่นคำร้อง

(.....)

เสนอ นายทะเบียน

ได้ตรวจสอบคำร้องและหลักฐานแล้ว เห็นว่า

[] ควรดำเนินการให้ โดย [] เก็บ [] ไม่เก็บ ค่าธรรมเนียม

[] ไม่อาจดำเนินการได้ เนื่องจาก

ลงชื่อ.....เจ้าหน้าที่

(.....)

วันที่.....

คำสั่งนายทะเบียน

[] อนุญาต ตามคำร้องรายการที่.....

[] ไม่อนุญาต ตามคำร้องรายการที่.....และแจ้งให้ผู้ร้องทราบ

เหตุผลที่ไม่อนุญาต เพราะ.....

ลงชื่อ.....นายทะเบียน

(.....)

วันที่.....

บันทึกข้อมูลการให้ความช่วยเหลือด้านสัญชาติ

1. ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ-สกุล อายุ ปี

ชื่อเล่น

วันเดือนปีเกิด

สถานที่เกิด

เกิดโดย

สถานะบุคคล หมายเลขบัตร สถานภาพ

อาชีพ

สถานศึกษา ระดับการศึกษา

ภูมิลำเนาเดิม

ที่อยู่ปัจจุบัน

เดินทางเข้ามาในประเทศไทยทาง ตั้งแต่ พ.ศ.

เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ เป็นเบอร์ของ

CODE :

2. ประวัติครอบครัว

บิดาชื่อ-สกุล อายุ ปี วันเดือนปีเกิด

สถานะบุคคล หมายเลขบัตร สถานภาพ

สถานที่เกิด

ภูมิลำเนาเดิม

เดินทางเข้ามาในประเทศไทยทาง ตั้งแต่ พ.ศ.

ที่อยู่ปัจจุบัน

มารดาชื่อ-สกุล อายุ ปี วันเดือนปีเกิด

สถานะบุคคล หมายเลขบัตร สถานภาพ

สถานที่เกิด

ภูมิลำเนาเดิม

เดินทางเข้ามาในประเทศไทยทาง ตั้งแต่ พ.ศ.

ที่อยู่ปัจจุบัน

มีพี่น้องทั้งหมด.....คน

มีพี่ร่วมบิดามารดา จำนวนคน

มีพี่น้องต่างบิดามารดา จำนวนคน

มีพี่น้องร่วมบิดา ต่างมารดา จำนวนคน

มีพี่น้องร่วมมารดา ต่างบิดา จำนวนคน

ตารางลำดับข้อมูลพี่น้อง

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ (ปี)	วันเดือนปีเกิด	สถานที่เกิด	เกิดโดยหมอ ตำแยชื่อ	สถานะ บุคคล	หมายเลขบัตร	ที่อยู่ปัจจุบัน	อาชีพ	ทำงานที่ จังหวัด?	ชื่อต่าง บิดา/มารดา
1											
2											
3											
4											
5											
6											

[Anti Trafficking In Persons]
มูลนิธิพิทักษ์สตรี (AAT)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ (ปี)	วันเดือนปีเกิด	สถานที่เกิด	เกิดโดยหมอ ตำแยชื่อ	สถานะบุคคล	หมายเลขบัตร	ที่อยู่ปัจจุบัน	อาชีพ	ทำงานที่จังหวัด?	ชื่อต่างบิดา/มารดา
7											
8											
9											
10											
11											
12											

ALLIANCE
ANTI TRAFFIC
10 YEARS

[Anti Trafficking in Persons]
มูลนิธิพิทักษ์สตรี (AAT)

5. เอกสารที่มีคือ

5.1

5.2

5.3

5.4

5.5

6. พยานบุคคลที่รู้เห็นการเกิดหรือการเข้าอาศัยอยู่

6.1 ชื่อ-สกุล เกี่ยวข้องเป็น

6.2 ชื่อ-สกุล เกี่ยวข้องเป็น

6.3 ชื่อ-สกุล เกี่ยวข้องเป็น

6.4 ชื่อ-สกุล เกี่ยวข้องเป็น

6.5 ชื่อ-สกุล เกี่ยวข้องเป็น

6.6 ชื่อ-สกุล เกี่ยวข้องเป็น

6.7 ชื่อ-สกุล เกี่ยวข้องเป็น

6.8 ชื่อ-สกุล เกี่ยวข้องเป็น

7. การดำเนินงานที่ผ่านมาเกี่ยวกับสถานะบุคคลของ

.....
.....
.....

8. แนวทางการแก้ไข

.....
.....
.....

แผนผังเครือญาติแสดงความสัมพันธ์ของผู้ขอรับการตรวจสอบสารพันธุกรรม (อ.นาตาล จ.อุบลราชธานี)
โครงการตรวจสอบสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียน
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 (ลำดับชั้นพี่น้องฝ่ายบิดา)

ปู่

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ย่า

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 1

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 2

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 3

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 4

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 5

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 6

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 7

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 8

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

แผนผังเครือญาติแสดงความสัมพันธ์ของผู้ขอรับการตรวจสารพันธุกรรม (อ.นาตาล จ.อุบลราชธานี)
โครงการตรวจสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียน
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 (ลำดับชั้นข้อมูลฝ่ายมารดา)

ตา

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ยาย

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 1

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 2

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 3

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 4

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 5

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 6

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 7

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 8

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

แผนผังเครือญาติแสดงความสัมพันธ์ของผู้ขอรับการตรวจสารพันธุกรรม (อ.นาตาล จ.อุบลราชธานี)
โครงการตรวจสารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียน
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 (ลำดับชั้นข้อมูลรุ่นลูก)

พ่อ

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

แม่

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 1

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 2

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 3

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 4

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 5

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 6

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 7

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ลูกคนที่ 8

ชื่อ นามสกุล

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

สถานะ/สัญชาติ

หมายเหตุ

ALLIANCE
ANTI TRAFIC
10 YEARS

[Anti Trafficking in Persons]
มูลนิธิพิทักษ์สตรี (AAT)

ลงชื่อผู้ให้ข้อมูล

ผู้บันทึก/สัมภาษณ์

วันที่สัมภาษณ์ล่าสุด/บันทึก

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ

นางสาว รัตนา บุตรหมั่น

วันเดือนปีเกิด

21 มกราคม 2533

วุฒิการศึกษา

ปีการศึกษา 2554: ศิลปศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัสเซียศึกษา รุ่น 6

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

